

Rødding Skole/Sødal Skolen – lidt skolehistorie

Jørgen Dalager, skoleinspektør på Rødding Skole fra 1981 – 2004, har beskæftiget sig ret meget med lokalhistorie og har i den forbindelse fundet frem til noget, som måske kunne vise lidt skolehistorie fra den periode.

Der kom efter megen politisk debat overbygning på Rødding Skole i 1986. I foråret 1987 startede man på Rødding Skole en årlig avisproduktion på 8. årg. ”**Tjele Extra**”

Ideen var, at ”journalisterne” på avisen skulle skrive om diverse emner i skoledistriktet og i Tjele Kommune som helhed og selvfølgelig om diverse aktuelle emner, som eleverne var optaget af.

Avissalget skulle gerne sammen med salg af annoncer give overskud til en skitur på 9. årg.

Avisen bliver stadig lavet, og årg. 38 er udkommet i 2024.

Jeg, Jørgen Dalager, blev hvert år bedt om en kronik i Tjele Ekstra.

Jeg vil absolut ikke prale af disse kronikker, men når jeg sammenholder dem med de afslutningstaler, jeg i samme periode holdt for de elever, der forlod skolen et år eller to efter, at de havde lavet Tjele Extra, så kunne det være med til at sige noget om, hvad der skete i skolen og i samfundet i slutningen af årtusindskiftet og starten af det næste årtusinde.

Når jeg personligt læser kronikker og taler, så har jeg kun gode minder fra perioden som skoleleder på Rødding Skole. Det var afgjort lettere at være såvel lærer som skoleleder dengang. Der var også forskel på at være lærer og leder på landet end i en stor by. Når jeg læser, hvad jeg kunne skrive og sige til forældre dengang, så er jeg taknemlig over, at man accepterede mig som leder og en del af lokalsamfundet.

Jeg har prøvet med overskrifter på *kronikker* og kommentarer til *afslutningstaler* at gøre det muligt for læserne at vælge/fravælge emner.

Kronikker I Tjele Extra

- 1987 [Rødding Skoles nye overbygning](#)
- 1988 [Skolen som lokalt kulturcenter](#)
- 1989 [Fra landsby - til soveby eller hvad?](#)
- 1990 [Samarbejde om og med børn og unge](#)
- 1991 [Hvad er hensigten?](#)
- 1992 [Enten eller? Både og?](#)
- 1993 [En ørkenvandring.](#)
- 1994 [Sneen - glemslens slør](#)
- 1995 [Befrielsen 1945](#)
- 1996 [Gråspurve og bønder](#)
- 1997 [Strøttanker i et valgår om, hvordan "Skolen forbereder eleverne til ???"](#)
- 1998 [Genbrugstanker og skolebestyrelses valg](#)
- 1999 [Hvordan undgår man, at pressens fokus på ligtorne får os alle til at halte med?](#)
- 2000 [3950 gram, der gav titel og en ny dimension i tilværelsen](#)
- 2001 [Hvordan så verden ud, da gulvtæppet var nyt i 1976?](#)
- 2002 [Fuglene levede højt på solidariteten det år.](#)
- 2003 [Mennesket, som gjorde en forskel.](#)
- 2004 [Alt har sin tid.](#)
- 2005 [En tsunami gik igennem stuen.](#)

Jørgen Dalagers tale ved afslutningsfesten

- 1988 Ja, så er kampen fløjtet af. Alle 45 spillere er på vej ud af banen ... (EM fodbold)
Den enkelte træner har på sit område trænet jer i såvel jeres svage som jeres stærke sider. må vi jo nok sige, at vi har gjort mest ud af hovedstød.
De fleste spillere har været flinke til at komme til træningen, men havde vi haft et bødesystem som old-boyserne, ja, så var der vist enkelte, der var blevet ruineret.
- 1989 "Så kom den tid vi længtes mod" I har også længtes mod denne tid, men ...
For mange af jer - helt nøjagtigt 50 - vil folkeskolen efter i aften være fortid. En ny tid ligger foran jer. I står i dag som 16 -17- årige i den situation som flere af vi forældre stod i, da vi blev konfirmeret, og så sker der endda for de flestes vedkommende slet ikke det samme.
- 1990 Så kom den tid vi længtes mod. Kampen er fløjtet af.
I har på det sidste som afslutning på to eller tre år fornemmet, at træerne vokser ikke ind i himlen, og at det ikke altid gælder, at "enhver er sin egen lykkesmed". Resultaterne har til tider vist sig som held i uheld eller omvendt.
- 1991 I har i det hele taget alle skullet foretage et ret stort valg, ja, måske det største valg
I har været nødt til alvorligt at vurdere jeres egne muligheder
- 1992 Når man skal tage afsked med 39 unge mennesker, hvis liv, opdragelse og læring vi på godt og ondt har haft stor indflydelse på, ja, så ville man gerne sige noget til jer .....
- 1993 For ca. 4000 dage siden begyndte I, der nu går i 10. kl. i børnehaveklassen - fulde af

forventning.

- 1994 Refleksioner over udfordringer med at finde ord, der giver mening for unge mennesker.
- 1995 Lignelsen om de betroede talenter, og udfordringen med at bruge talenterne.
- 1996 Så blev kampen fløjtet af for i år. (Verdensmesterskabet) 68 spillere har været på banen i adskillige kampe. 40 har spillet deres sidste kamp her på stedet.
- 1997 Så kom den tid I længtes mod! Sådan plejer jeg at starte, og der er vist ikke tvivl om, at det er et udsagn, I kan støtte. Da det var skrevet på computeren, så følte jeg det næsten, som I har følt det mange gange på det sidste. Hvad skal jeg så sige?
- 1998 Det er tiende gang, jeg står her og skal forsøge at sige nogle bevingede ord til en flok unge, som forlader os for at finde nye græsgange ... Tiden, er blevet en anden, siger man, men den er ikke blevet ti år ældre, den er helt ny. Ja, den fornyer sig hele tiden. For tiden taler man undertiden om, at vi skal leve i nuet ....
- 1999 Så kom den tid I længtes mod. Sådan plejer jeg at starte, så det skal ikke være anderledes i den sidste afslutningstale i dette århundrede, som nogle så smukt startede med at kalde *bar-nets århundrede*. Ja, det er jo altså også den sidste i dette årtusinde
- 2000 Endnu er I alle elever på Rødding Skole. Om ganske kort tid ..... Ja, ja, I må vente til jeg har spredt mine guld-korn ud over jeres opmærksomme hoveder - men om ganske kort tid, er kun 23 af jer elever på Rødding Skole. Vi har kun 10 elever på 10. årgang, som vi i aften skal sige farvel til.
Når vi i Danmark i 1983 havde det laveste fødselstal side 1864, ja, så kunne der jo heller ikke blive så mange til os.
- 2001 En vinterdag i 1997 drager syv unge nordmænd af sted mod Stillehavet for at sætte Norge på verdenskortet. Tanken om, at alt var klaret før de blev født ...
”Det er lidt som om verden var færdig, da vi blev født ind i den. Den er ikke vores. Det eneste, der står tilbage er vedligeholdelse og reparationer....
- 2002 Kampen er fløjtet af og de 48 spillere er på vej ud af banen, dommerne har efterhånden som kampene blev afviklet forladt området ... (WM) Klip .... Lad os slå fast med det samme, at man selv har et stort ansvar for, hvor god man bliver. Hvis ikke I gider træne, hvis ikke I vil lytte efter trænerens anvisninger, hvis ikke I selv gør noget for at holde jer i form, så går det ud over jer selv, men i holdsport - og de fleste af jer vil livet igennem komme til at spille på hold, - går det altså ud over holdet, når nogen ikke vil yde en indsats.
- 2003 Dan Turel udtrykte det således om sin dimissionsaften: "Alt var godt. Hele verden lå i et magisk skær." Jeg tror de fleste af jer føler det sådan, og det er ret naturligt.
En periode i jeres liv er forbi, og ud over de ni, der bliver her, så forlader I de trygge og kendte rammer og begiver jer ud i noget nyt. Vi håber, vi har været med til at ruste jer til den farefulde færd.
- 2004 Så kom den tid I længtes mod. Sådan plejer jeg at indlede min tale, så hvorfor ikke lade den sidste starte sådan. Som sædvanlig har jeg gået i lang tid og tumlet med ideer til talen, og jeg

har som I med en stil skubbet den foran mig. *En del om skov* : Rust jer til de storme, som vil komme. Brug det stille vejr til at få rodfæste. Pas på rødderne. Slå mobilen fra og nyd stilheden og samværet i skoven.

Kronik 1987

Rødning Skoles nye overbygning

TJELE EXTRA har bedt skoleinspektør
Jørgen Dalager om at lave en kronik.

Det var med spænding, vi startede på skoleåret 1986/87.

Den overbygning, vi startede på, var diskuteret i mange år. Såvel skeptiske som optimistiske bemærkninger sad i baghovedet, når vi planlagde det nye år.

En skole kan kun blive en god skole, hvis forældrekrædsen bakker den op og har tillid til de lærere, der underviser deres børn og til skolen som helhed.

Vi var klar over og havde også klart givet udtryk for, at vi ikke kunne lave en skole uden tabere.

Skolen er på godt og ondt en del af det samfund, vi bor i. Et samfund, der i løbet af en generation har gennemløbet en så rivende udvikling, at det enkelte menneske og dermed familien har haft svært ved at finde balancen.

Og hvor må det være svært at være barn, hvis far og mor ikke kan eller har tid til at finde balancen.

Når dette er sagt, må vi helt klart erkende, at vi er privilegerede på vore landsbyskoler, for vel kan vi mærke ændringer i børnenes og de unges holdninger og adfærd, men lytter vi til kolleger på storby-skoler, må vi nok erkende, at vore problemer er små.

Alt dette taget i betragtning forstår man nok, at vi var spændte på samarbejdet med de 53 nye 8. klassers elever og deres forældre.

Vore fysiske rammer har ikke været de bedste, men det har været et positivt hold unge mennesker at arbejde med, og hvor er det væsentligt at få skabt nogle positive traditioner. Vi ved vist alle, at det kan være meget svært at aflægge dårlige vaner.

Selvom de tre klasser fra de enkelte skoler er bibeholdt, har vi altid oplevet dem som en årgang — lokal patriotisme har vi aldrig set eller hørt.

Vi kan også være tilfredse med den opbakning, vi har fået fra forældrekrædsen. Den usikkerhed forældre ofte kan føle i deres opdragerrolle, kan vi også have som såvel undervisere som opdragere, og derfor er det så væsentligt, at vi samarbejder.

Forældrenes forventninger til skolen er yderst forskellige, og selv om viljen er til stede, er vi nok ikke altid lige gode til at lytte til forældrene eller til at fortælle dem om vores målsætning, for det vi gør.

Skolens problem kan ofte være at få nedbrudt grænserne mellem skolen og det omgivende samfund. Vi burde i højere grad bruge hinanden, og det har i forbindelse med arbejdet på TJELE EXTRA været en fornøjelse at se den iver, hvormed de unge har kastet sig over de udadvendte opgaver, og lige så rart har det været at se og høre om den måde, de er blevet modtaget på i lokalsamfundet.

Vi kan ikke lave avis altid, men vi kan nok i såvel de små som i de store klasser åbne dørene lidt mere

en gang imellem.

Skolen er på samme måde som alle andre institutioner afhængig af de ressourcer, den bliver tildelt. Vi må – trods ret store beskæringer - sige, at Rødding skole i udbygningsfasen er blevet behandlet godt, af politikerne, og vi får nogle gode fysiske rammer at drive skole i.

Man må så håbe, at politikerne – trods økonomisk stramning - vil vise forståelse for, at skolen nødvendigvis må forsøge at tilpasse sig det samfund, eleverne skal uddannes til at blive en del af, og at disse ændringer til tider kræver øgede ressourcer.

I det hele taget kan man ønske, at politikerne fortsat vil følge nøje med i, hvad der sker på kommunens største arbejdsplads, skolen, for kun derved kan vi opnå en frugtbar dialog om løsning af problemerne.

Afslutningsfesten for 9. årg. d. 17.6.1988

9. a

9.b

9.c

Jørgen Dalagers tale

Så kom den tid, vi længtes mod.

Ja, så er kampen fløjtet af.

Alle 45 spillere er på vej ud af banen - dommerne har efterhånden som kampene blev afviklet forladt området for at passe deres trænings opgaver andre steder.

De mange trænere, der i større eller mindre omfang har været tilknyttet holdet er også ved at være klar til at forlade banen og turneringen for at holde en tiltrængt ferie.

Den enkelte træner har på sit område trænet jer i såvel jeres svage som jeres stærke sider. Generelt må vi jo nok sige, at vi har gjort mest ud af hovedstød.

De fleste spillere har været flinke til at komme til træningen, men havde vi haft et bødesystem som old-boyserne, ja, så var der vist enkelte, der var blevet ruineret.

Nogle har været særdeles flittige under træningen, og de har lyttet til alle de fif, og råd, I har fået.

Man har hørt om, hvordan man bekæmper de fysiske modstande i ledere ved hjælp af Ohms lov.

Hvordan man bør iagttage, i hvilken retning strømmen går. Ja, nogle har selv erfaret, at en voldsom aktion efterfølges af en næsten lige så stor reaktion.

Nogle har lært, hvordan man angriber ligninger, aktier og aktionærer.

Hvordan man bryder igennem en parentes uden at få skrammer.

Ja, selv kvadratrødder er der nogen, der kan få has på, og går det helt vildt til kan man finde på at nedfælde den vinkelrette uden at få gule kort.

Nogle er blevet gode til at angribe litterære tekster og kan endog gøre det på flere sprog.

Nogle har lært at kaste kommaer og punktummer, så de næsten rammer, hvor de skal.

Nogle er blevet vældig gode til at lytte til lytteøvelser, men kan i næste øjeblik have utroligt svært ved at høre, hvad træneren siger.

Nogle har fået flere advarsler og udvisninger og enkelte skulle måske have haft karantæne.

Træningsperioden har været ret lang, afbrudt af enkelte træningskampe.

Da de afgørende kampe skulle spilles, var der spillere og trænere, som var meget nervøse. Ja, det tænker man vist sjældent på, at trænerne - især de yngre trænere - og dem har vi jo en del af - ja, de færreste tænker nok på, at trænerne kan være utrolig nervøse for, hvordan spillerne skal klare sig.

Dommerne er blevet tilkaldt fra nær og fjern for at undgå enhver form for partiskhed.

Nogle spillere overraskede såvel sig selv som træneren, og andre spillede som de plejede. I de mange kampe er der scoret mange point, og såvel I som trænerne kan være yderst tilfredse med det pæne resultat.

Det var så den første - og ikke uvæsentlige turnering, I har deltaget i.

Nogle af jer vil komme til at deltage i en ny og mere krævende turnering her til næste år.

Andre vil komme til at deltage i adskillige turneringer de næste forår.

Men skulle jeres forår fremover ikke blive mere forsømt end dette, så har jeg ikke ondt af jer.

Nu drejer det sig jo ikke blot om kampe og turneringer, og det gælder jo ikke blot om at vinde, men om at være med.

Vi må huske på, at der under træningen er arbejdet med utroligt meget, som ikke kan måles eller ses i kampens hede, og som ikke bliver synlig på resultattavlen.

I har alle været med i eller overværet mange verbale tacklinger, som I har lært meget af.

Der er kastet mange meninger ind på banen. Nogle har lyttet til dem, andre er gået til angreb på dem, har prøvet kræfter på dem og står derved bedre rustet, når I senere kommer på nye hold og skal spille på udebane.

Jeg vil håbe, at træningen og sammenspillet også har lært jer, hvor væsentligt det er at turde kæmpe for en sag, men også at vise hensyn i spillet, at spille rent, at gå efter bolden og ikke efter manden. Tænk på, hvor let I i hårde og ufine tacklinger kommer til at såre andre, blot for selv at score point.

Det er væsentligt, at man kender sine egne muligheder og begrænsninger, og at man kender sin plads i spillet, men det er også væsentligt, at man træner nye områder, så man måske kan få en anden plads på holdet eller komme på et andet hold.

Det er - ikke mindst i dag væsentligt, at man kæmper for at få en plads på et hold. Men vil man trives på holdet, må man ikke i sin iver for at komme frem, glemme at tage hensyn til holdkammeraterne.

Desværre kan fremtidsmulighederne for jer til tider se lidt brogede ud, sponsorerne svigter, og alle har ikke de samme muligheder for at komme på hold, og alle skal ikke forvente at blive belønnet lige godt rent økonomisk.

Sikkert er det dog, at I for at komme på hold må træne, at I må vise vilje til at forny jer, at I hele tiden må lære nye forsvars- og angrebsmetoder.

Er I villige til at spille et åbent og ærligt spil, så andre ved, hvor de har jer, så vil I få det rart på et kommende hold. Og har man det rart på holdet, kan man bedre acceptere at få amatør løn, mens andre får en professionel gage.

Jeg vil også håbe, at I under træningen her har lært, hvor væsentligt, det er at være aktiv uden for banen.

Jeg vil håbe, at I vil tage del i og medansvar for det, der sker omkring jer. Tiden på "arbejdsbanen" er efterhånden på 37-38 timer om ugen, så sørg for at engagere jer, så I får indhold og mening i de 130 er tilbage af ugen.

Peit Hein skriver i sit digt: "Du skal ikke ville det hele", som jeg vil undlade at læse og fortolke en anelse af hensyn til de digtforskrækkede:

Jeg vil, inden jeg slutter sige jer tak - og jeg tror, at jeg har mine medtrænere bag mig - når jeg siger jer tak for et par gode træningsår.

Tak for en god tone på banen.

Tak for, at I gennemgående har forstået, at for at et hold kan fungere, så må træneren engang imellem skære igennem.

Tak for det gode humør og det gode sammenhold, der har været på holdet.

Tak også til hjemmene, der sendte jer til træning og lyttede til jer og fulgte med i, hvad I foretog jer.

Vi håber, at vi også i det sidste år må få et godt samarbejde.

Vi ønsker, I der forlader banen her held og lykke på de nye hold, I kommer på. Vi håber spillet vil lykkes for jer.

Til slut vil jeg til jer alle sige til lykke med resultaterne I har opnået. Nogle vil om lidt få udleveret deres afgangsbrev, og de øvrige vil få deres meddelelsesbøger med hjem.

Jørgen Dalagers Kronik 1988

Skolen som lokalt kulturcenter

Folketinget vedtog den 26. maj et "Ud viklingsprogram for folkeskolen og skolen som lokalt kulturcenter".

Man har afsat 100 mill. pr år i de næste fire år.

Det første punkt i det såkaldte 7-punktsprogram omhandler skolen som lokalt kulturcenter.

Kulturcentertanken bygger på en ide om, at folk kan selv, hvis de får nogle rammer og aktivitetsmuligheder stillet til rådighed.

Det er endvidere ideen, at man i lokale kulturcentre bestræber sig på, at befolkningen på tværs af generationer samles om fællesaktiviteter.

Skolen som lokalt kulturcenter skal ikke erstatte allerede eksisterende klub, forenings- og undervisningstilbud, men kan indgå i en vekselvirkning med disse.

Lærerrådet og skolenævnet hurtigt arbejdende udvalg, er kommet med et forslag.

Vi inviterede repræsentanter fra diverse foreninger, aften - og ungdomsskolen m.v. til et høringsmøde den 19. november. Stemningen på dette møde var positiv, så forslaget blev omformet til en ansøgning til Udviklingsrådet.

EMNE: SKOLEN SOM LOKALT KULTURCENTER.

FORMÅL:

Formålet med udviklingsarbejdet "Skolen som lokalt kulturcenter" er at give befolkningen mulighed for på tværs af generationer at samles omkring fælles aktiviteter og undervisning. Initiativerne til diverse aktiviteter skal primært tages af lokalsamfundets borgere. Dele af undervisningen på de ældste klassetrin bør gradvis indgå i udviklingsarbejdet. Hele arbejdet skal naturligvis foregå i et tæt samarbejde med de lokale foreninger, aftenskolen, ungdomsskolen og musikskolen, så vi gennem udviklingsarbejdet kan finde en model for fritidstilbuddene i lokalsamfundet, der er mere smidig m. h.t. aldersopdeling end de eksisterende fritidstilbud.

PROJEKTETS INDHOLD

Udviklingsarbejdets første fase vil bestå i at åbne skolen en dag om ugen og sætte diverse aktiviteter i gang. Vi er af den opfattelse, at det er væsentligt, at nogle af de aktiviteter, der tages i denne fase, er ret strukturerede, for at få tingene i gang.;

i

ORGANISATIONSFORM.

I perioden 1. oktober – 1. maj (24 uger) vil skolen være åben hver torsdag fra kl. 14.00 - 22.00.

AKTIVITETSMULIGHEDER:

1. Diverse faglokaler og idrætshal er åben.
2. Tre torsdage om måneden vil valgfaget "Musisk Tema" være åben for alle over 14 år.
3. Valgfaget "Idræt og samfund" vil i samarbejde med den lokale idrætsforening stå for visse aktiviteter.
4. I eftermiddagstimerne oprettes et dramahold for mellemtrinnet. Holdets arbejde kan evt. indgå i et samarbejde med "Musisk Tema".
5. En torsdag i hver måned er forbeholdt kulturelle arrangementer. !
6. Læsestue på biblioteket dagligt fra 9.00-14.00.

10. Klasse

Efter sommerferien vil der for 1. gang på Rødding skole blive oprettet en 10. årgang. Man regner med, at der vil blive 2 klasser med ca. 26 elever. Endnu ved man ikke, hvor 10. kl. skal have lokale. Eleverne vil være med til at planlægge undervisningen og have indflydelse på, hvordan denne forløber.

Man får undervisning i:

OBLIGATORISKE FAG

Dansk, Samtidsorientering, Idræt, Klassens time, Matematik, Arbejds-kendskab

TILBUDEFAG

Tysk, Fysik, Fransk

2 af ugens dage, onsdag og torsdag, kaldes projektdage. Disse planlægges af elever og lærere i fællesskab. Ovennævnte fag er obligatoriske for alle elever.

ERFARINGSINDSAMLING/EVALUERING.

I udviklingsarbejdets første fase/år vil vi løbende vurdere behovet/interessen for aktiviteter. Evalueringen vil give et fingerpeg om, hvilke aktiviteter der bør inddrages det efterfølgende år, ligesom det bør overvejes, i hvilket omfang der kan/bør finde et samarbejde sted med fritidsundervisningen. Udviklingsarbejdet kan afsluttes med, at diverse aktiviteter omkring skolen styres af et lokalt aktivitetsudvalg i samarbejde med diverse foreninger, råd og nævn.

KULTURAFTEEN.

En torsdag aften i hver måned er forbeholdt til kulturelle indslag.

Aftenen kunne starte med, at man kl.18.00 deltager i en fællesspisning, som dele af 10. årgang har organiseret.

Kl. 19.15 starter så aftenens arrangement i fællesrummet.

Aftenarrangementerne tænkes planlagt i et samarbejde mellem repræsentanter fra forskellige foreninger og et 10. klasse udvalg. Man bør tilstræbe, at indholdet af disse aftener sigter mod såvel unge som voksne, og det må meget gerne være arrangementer, der lægger op til debat generationer imellem.

Vi afventer med spænding, hvilken behandling ansøgningen får i udviklingsrådet cirka 1. marts. Skulle svaret være positivt, håber vi, at alle gode kræfter i vores lokalsamfund vil gå sammen for at få det bedst mulige ud af udviklingsarbejdet.

Projekt dage kan f.eks. være:

- * Virksomhedsbesøg.
- * Intensive kurser i matematik, sprog, dansk m. m.
- * Besøg af erhvervsfolk.
- * Lave videofilm.
- * Sprogrejser, ekskursioner og lejrture.
- * Kantinedrift.
- * Emnearbejder.
- * Praktisk arbejde.

Projekt dage er obligatoriske for alle elever i 10. kl.

10. kl. er godt at tage, hvis man vil:

- have mulighed for at tage folkeskolens afgangsprøve eller folkeskolens udvidede afgangsprøve.
- have et bredt grundlag for din videre uddannelse.
- have medindflydelse på din undervisning.
- have større modenhed, inden du begynder noget nyt.
- blive bedre til at vurdere og tage stilling.
- skabe et godt grundlag for din fremtid.

Afslutningsfesten for 9.-10.årg. 1989

Jørgen Dalagers tale

"Så kom den tid vi længtes mod" vil der blive sunget en del steder om bålet i morgen aften.

I har også længtes mod denne tid, men ikke så meget for at sidde om bålet.

I har vidst, at når denne prøvelsernes tid – nok ikke just det forsømte forår, for jeg tror faktisk I har nået en hel del andet end læsning og prøver, men I har vidst, at når I nåede til i aften var et mål nået, en ny tid var på vej.

For mange af jer - helt nøjagtigt 50 - vil folkeskolen efter i aften være fortid. En ny tid ligger foran jer. I står i dag som 16 - 17 årige i den situation som flere af vi forældre stod i, da vi blev konfirmeret, og så sker der endda for de flestes vedkommende slet ikke det samme. Ellers kunne jeg jo have brugt den kendte indledning på konfirmationstaler:

"Når I nu i dag træder ind i de voksnes rækker." Men hvor er rækkerne, og hvornår kan man tale om at I træder ind i dem?

Jo, de af jer som direkte går ud i en læreplads eller et arbejdsforhold, I vil nok komme til at fornemme nogle voksenkrav – ja, fornemmelsen af at træde ud i eller ind i et eller andet.

Men for jer, der fortsætter på en anden skole, vil elevrollen stadig være der, selvom opgaverne og atmosfæren måske er noget anderledes.

Jo ældre man bliver, des længere bliver ens fortid. Det burde være logik selv for afgangselever i Folkeskolen.

Men fortiden skal have en vis længde og ligesom kunne opdeles i afsnit eller epoker, for at man kan tale om den.

I dag starter en ny epoke for en del af jer. En sammenhængende fortid på 10 eller 11 år er afsluttet. Folkeskolen har i 2/3 af jeres liv fyldt utroligt meget - uanset om man kom her af lyst eller blot fordi man skulle, ja, så har skolen været en afgørende faktor i jeres tilværelse/i mange år.

Der vil gå mange år, inden I igen kan tale om en så lang og sammenhængende periode i jeres liv.

Ja, vi ved, at en del af jer måske aldrig kommer til at være så længe på samme sted.

Vi ved, at I hele livet igennem ofte vil vende tilbage til "dengang jeg gik i skole, da - -"

Jeg tror på, at mange af de gode minder vil blive gemt.

Jeg tror på, - og de gode prøveresultater, I gennemgående har opnået, viser det, - at I har fået en faglig ballast med, som I kan bruge, der hvor I kommer hen.

Jeg tror også på, at en del af det, der bliver husket, er det kammeratskab, i her fik opbygget, og som måske ikke mindst på 10 årgang har bundet jer sammen, så vi, der har arbejdet sammen med jer har nydt det. Ja, til tider kunne vi fornemme, at vi var en del af det.

Jeg vil håbe, at I, der fortsætter i 10.klasse, vil bruge energi og ressourcer på at få styrket jeres faglige kunnen, men at I også må opleve værdien af at kunne samarbejde, at kunne se lidt stort på hinandens små særheder.

Det er tankevækkende, at den ballast, I har fået med fra såvel hjem som skole, i grunden blev lagt til i halvfjerdserne af forældre og lærere som var unge i de glade tressere. Nu skal I så gå ind i de ukendte halvfemsere med det i rygsækken.

Den viden, I har fået, de færdigheder, I har tilegnet jer i at læse, skrive, tale fremmedsprog og regne, har I med i rygsækken, og det meste af det, skal I nok få brug for. Men I vil afgjort i halvfemsere og i det nye årtusinde blive stillet over for opgaver, der kræver, at I til stadighed får fyldt nye ting i rygsækken.

Det er slet ikke nogen let tid at være ung i.

Der kan være så mange truende skyer, der hænger ude over den horisont, der udgør jeres fremtid. Vel kører "Lykkehjulet" tre gange om ugen med muligheden for at vinde lykken i små doser, og om lørdagen kan man så vinde den helt store lykke.

Du kan starte på bar bund uden større indsats. Satse på fremtidens lykke med talemåder som: "Kommer tid kommer råd", "Den tid den sorg" eller "Tiden læger alle sår", når du rammer "tabt tur" eller "fallit"

Eller du kan gætte på titlen: "Livet er langt, lykken er kort", måske vinde lidt lykke, men senere erkende med Piet Hein at "Intet opstår af sig selv - undtagen lommeuld".

Vi ved, at det ikke går så let som Cecil Bødker skrev omkring 1960

GENERATIONER

Faderen stod på den bare jord
og gjorde et hus
med egne hænder.

Sønnen steg op på faderens skuldre
og satte nye etager på
med andres hænder.

Sønnesønnen lå på ryggen
på tagterrassen
og tog solbad.

Vi ved, at selvom enkelte sønnesønner kan ligge der på terrassen, så er det tænkeligt, at lykken er kort og tiden lang.

Jeg er optimistisk, og tror på, at I også i rygsækken har bagage, der siger jer, at I må yde en indsats for at vinde. Og I har allerede erfaret, at hvis man vil forlænge lykken, så den ikke bliver alt for kort, ja, så må det oftest ske i samarbejde med andre.

”Kamp må der til skal livet gro
ej kamp blot for daglig brød,
men kamp for frihed i liv og tro,-
thi evig stilstand er død.”

Jeres kamp bliver forhåbentlig mere enkel og mere fredelig end jeres jævn-aldrenes på Den Him-

melske Fredsplads i Kina eller i præstestyrets Theran, men I har også behov for accept, forståelse og solidaritet. I må også tage stilling.
I skal ville noget, men I skal ikke ville det hele.

Piet Hein skriver:

Du skal ikke ville det hele.

Du er kun en enkelt del.

Du ejer en verden i verden.

Dén skal du gøre hel.

Een eneste vej skal du vælge,
og være identisk med dén.

De andre veje må vente.

Vi kommer altid igen.

Du skal ikke spare din møjje.

Men ofre den nu og her.

Det er netop endeligheden
som gør det det altsammen værd.

Det er dette Nu du skal være,
skal virke og gi dig hen.

Dét er uendeligheden.

Vi kommer aldrig igen.

Nogle veje må vente - I kan ikke det hele. I må træffe nogle valg. Det nytter ikke man i fejhed eller for en sikkerheds skyld satser på det hele.

Om det skriver Benny Andersen:

FOR EN SIKKERHEDS SKYLD

Jeg er nogenlunde sikker på at min tommestok
måler sin egen længde når jeg slår den helt ud
men for en sikkerheds skyld har jeg købt
en tommestok til af samme længde
og hidtil har de målt det samme
men hvad nu den dag den ene måler forkert
hvordan kan jeg da vide hvilken der er den rigtige?
For en sikkerheds skyld
må jeg købe en tommestok til.

Alting kan ikke måles og vejes. I må satse og tro på jeres sunde fornuft og kigge efter i bagagen, om der skulle være en livsværdimåler.

Nogle gange vil I vælge forkert eller gå over stregen og må så tage de knubs, det giver. Men jeg tror og håber, at I tør, at I tør turde.

Der er altid bagkloge folk, der f.eks. kan skrive sådan et mindeord

Mindeord:

Hvis han havde set sig godt for

før han gik over stregen

hvis han havde holdt sig inden for stregen

trukket den ekstra tydeligt op

hvis han havde nøjedes med et enkelt sideblik

bare antydet sit liv

hvis han helt havde undgået at leve

var han måske slet ikke død.

Hvis ikke man tør turde leve livet, kan man vel lige så godt lægge sig til at dø.

Jeg har bevidst undladt at sige en hel masse om adgangs begrænsninger, uddannelsesmuligheder og mangel på samme, arbejdsmuligheder og arbejdsløshed.

Men selv om det kan se dystert ud, så må I sige til jer selv, at hvis I gør, hvad I kan og det ikke lykkes, så må I ned i rygsækken og have fat i nogle livsværdier, der ikke har så meget med arbejde, job, penge og præstige at gøre.

Piet Hein har også et trøstens ord til os, når vi ikke føler, at vi kan nå så meget som de andre.

Alt det meget ingen når
Gråner mange menneskers hår,
glæd dig alt, hvad du formår,
over alt det lidt du når.

Selv om vi godt kan forstå, at I til tider kan føle jer lidt magtesløse, når I forsøger at pejle jer ind i fremtiden. Selv om I kan føle det uretfærdigt, at våbnene er produceret, forureningen er fremskreden, udlandsgælden er lavet, uden at I har kunnet gøre noget ved det, så må I ikke blot blive liggende i sengen som ham der fik en sveder og skrev til inspektøren:

HR.
SKOLEINSPEKTØR,
PER SCHULTZ (f. 1944)

Vedlagt returneres en eftersidning
som jeg ikke har tænkt mig
at møde til.
Jeg har ikke tid.
At jeg i torsdags
kom for sent
skyldes
som De måske ved
fra Deres datter
at jeg havde elsket hele natten
og derfor var lidt træt
da min mor
som hun plejer
lidt over syv
vækkede mig
med kys og kryddere
noget som ikke sker hver dag
(krydderne ihvertfald)
men på fødselsdage

som i torsdags
hvor jeg fyldte femten.
Jeg var altså vågen
sådan da
og da jeg som De ved
bor lige i nærheden af skolen
kunne jeg have nået det
hvis jeg ville.
Ikke fordi jeg nogen sinde
har tænkt over
om jeg vil
gå i skole
det gør man jo.
Men netop i torsdags
hvor min krop var mæt
og min mor var glad
(hun har fået arbejde igen)
faldt det mig ind
at jeg kunne blive væk

fra den første time
hvor vi
som De ved
har historie
med Andersen.
Ikke fordi
jeg har noget imod
historien
eller Andersen.
Han er såmænd flink nok
og historien er vel
som den er
eller var
og det vil den sikkert også være
næste torsdag
hvor jeg heller ikke kommer.
Ikke fordi Ulla og jeg
nødvendigvis
skal bolle hver onsdag
ligesom jeg naturligvis
ikke har fødselsdag
men fordi jeg netop
i torsdags
hvor jeg af de nævnte grunde
blev liggende i sengen
faldt over en artikel
i avisen
som jeg ellers aldrig læser
men som min mor
havde lagt under akvariet
der er lidt utæt
men ikke mere
end at jeg kunne forstå
at der nu er mere end
60.000 atombomber
i verden
at der nu er 15 tons trotyl

til hvert menneske
på Jorden:
Dem og min mor
og Andersen
og hele 8. u
og min farmor
som næsten ikke kan gå
og Christensen
og min lillebror 9
og Ulla
og mig.
Under de omstændigheder
fandt jeg det ærlig talt
helt ligegyldigt
om jeg kom
til Andersens time
eller i skole
i det hele taget
hvorfor jeg
som De ved
blev liggende.
Ikke fordi jeg tror
det hjælper noget
men jeg kan heller ikke se
hvad det skal nytte
at stå op.
Jeg kommer derfor ikke
til Deres eftersidning
men vil indtil videre
mens jeg tænker over det
blive i min seng
hvad jeg håber
De vil fortælle Ulla
ved lejlighed.
Venlig hilsen
Per Schultz
(1982)

I kan sagtens komme til at føle, at I ikke rigtig kan gøre noget ved noget. Men I må såvel bogstaveligt som i overført betydning ud af kanen og kæmpe videre.
Til slut vil jeg til alle I, der går ud sige tak for samarbejdet. Nogle af jer vil klare sig bedre, hvor I kommer hen, end I har gjort her, og det er vi glade for. Det viser netop, at I har andet i rygsækken end boglig viden.

En særlig tak til 10.årgang. I vil nok blive særlig husket, fordi I var den første årgang, der forlod os. Vi, der har haft meget med jer at gøre, vil komme til at savne jer, men jeg er også næsten sikker på, at det er gensidigt.

Jeg vil ønske for jer alle, at I må komme til at trives, der hvor I kommer hen, og kan I bruge os senere, så ved I jo, hvor vi er.

Tak også til afgangselevernes forældre for et godt samarbejde - for nogles vedkommende gennem 11 år for andres i 2 - 3 år.

Til lykke med prøven - Held og lykke fremover.

Jørgen Dalagers Kronik i Tjele Extra 1989

Fra landsby - til soveby eller hvad?

I de senere år har der blandt politikere og i medierne været skrevet og talt meget om, hvordan de små landsbyer og lokalsamfund kunne overleve. De dystre udsigter med butiksdød, faldende børnetal og skolenedlæggelser har medført oprettelse af landsbyforeninger og mere eller mindre helhjertede politiske tiltag.

Folketingets beslutning om det såkaldte syv-punktsprogram, der bl.a. indebærer muligheden for at søge til skud til lokale kulturcentre, har også til hensigt at give de små samfund saltvandsindsprøjtning. Vi har vel alle med forundring kunnet iagttage, hvor forskellige lokalsamfund og landsbyer kan være, når det drejer sig om foreningsliv og kulturelle aktiviteter.

Hvordan kan det være, at der i et område kan være en blomstrende spejderbevægelse, mens små tiltag i et andet område snart dør ud ?

Hvordan kan det være, at de fleste børn går til gymnastik i en landsby, mens man i nabobyen kun kan samle en flok småpiger?

Hvordan kan man lave arrangementer med fulde huse i det ene sogn, og i nabosognet kommer der 15 til et tilsvarende arrangement.

Mange foreningsledere og bestyrelsesmedlemmer har tit fortvivlet stillet sig selv og hinanden disse spørgsmål. Med en vis misundelse har mange gjort sig disse iagttagelser og spurgt sig selv og hinanden: Hvad er det, vi gør eller har gjort forkert? Hvordan finder de andre så aktive ledere? Hvordan får de den opbakning? Er befolkningen hos os da så anderledes sammensat?

Der findes sjældent entydige svar på disse spørgsmål, men alle er nok klar over, at der bag de andres succeser ligger en stor og ofte mangeårig indsats, at der netop i deres område har været skabt en tradition for at engagere sig i forskelligt foreningsarbejde.

Det kan være utroligt spændende at sidde i en foreningsbestyrelse eller være leder af en gruppe, der har succes. Men det kan være lige så utaknemmeligt at være bestyrelsesmedlem eller leder i en afdeling, hvor man mangler deltagernes, forældrenes, ja, måske hele lokalsamfundets opbakning.

Deprimerende er de generalforsamlinger, hvortil der kun kommer så få, at alle får en bestyrelsespost og suppleanterne må findes blandt ægtefæller. Mange kan påpege fejl, der bliver begået, men de færreste ønsker aktivt at engagere sig og forsøge at rette fejlene.

En del af disse forhold vil foreningsledere i Rødding nok også kunne nikke genkendende til. Nogle drømmer sig tilbage til dengang da ..... andre har aldrig oplevet andet.

Vi kender alle nogle naboer og venner, som er gode til mange ting, som faktisk også gerne ville

engagere sig, som også godt vil gøre gengæld for det andre har gjort for dem og deres børn, men .som alligevel mangler et sidste skub.

Hvordan får vi landsbyens/sovebyens foreningsliv til at blomstre?

Hvordan engagerer vi hinanden i det lokal samfund, vi har bosat os i, og vore børn skal vokse op i.

Hvordan lærer vi vore børn at engagere sig, hvis vi selv er passive?

Hvordan lærer vi vore børn at ændre deres egen situation, hvis vi blot nøjes med at kritisere i stedet for at komme med konstruktive forslag på rette sted.

Hvordan lærer vi dem at udnytte deres fritid på en god måde, hvis vi ikke viser dem vejen til aktiv fritidsliv?

Kunne det tænkes, at vi på tværs af generationer kunne samles for åbent at drøfte:

Hvordan kan vi i fællesskab skabe et lokalsamfund, hvor alle gode kræfter samles om at give det enkelte menneske de bedst mulige betingelser for aktiv livsudfoldelse.

Kunne det tænkes, at alle foreninger, organisationer, forsamlingshuset, "Oasen" kunne gå sammen og støtte hinanden, lave et koordinerende udvalg, lave et fælles blad, lave fællesarrangementer. Kunne det tænkes, at vi kunne ændre Rødding fra at være en soveby til at være en aktiv landsby.

Hvis man vil være med i en sådan diskussion, så vil "Oasen" stå for arrangementet og forsøge at sætte en diskussion i gang,

TORSDAG DEN 30.3 KL. 19. 30.

Vi håber, at alle mand kommer af huse og vil være med til at diskutere ovenstående spørgsmål.

Jørgen Dalager

Afslutningsfesten for 9.-10. årg. 1990

9.a

9.b

Jørgen Dalagers tale

Så kom den tid vi længtes mod. Kampen er fløjet af.

Ja, sådan startede jeg for to år siden, da EM kampene stod på programmet, og så prøvede jeg på med spillet som udgangspunkt at sige noget om den kamp eleverne havde været igennem og om de kampe, der ville komme senere i livet.

Det kunne jo være fristende at tage manuskriptet frem – VM-dillen er over os, det er ikke de samme elever - enkelte forældre er gengangere og mine kolleger gentager jo også sig selv med visse mellemrum.

Men nej, det kan man jo ikke.

Man kunne vel også uden at blive beskyldt for at holde moralprædiken filosofere lidt over, hvad der aften efter aften får millioner af mennesker til at sidde passivt foran en kasse og se på 22 aktive, tre dommere og 75.000 råbende og skrigende mennesker samtidig med at vi klager over ikke at have tid nok til hinanden.

Men nej, det skal jo være en festaften, og så skal man vel ikke tale om alvorlige ting og problemer, nej vi går vel i byen og til fest for at more os, så Piet Hein kom mig til hjælp med sit gruk:

Den som kun tar'spøg for spøg
og alvor helt alvorligt.
Han og hun har faktisk fattet
begge dele dårligt.

I har på det sidste som afslutning på to eller tre år fornemmet, at træerne vokser ikke ind i himlen, og at det ikke altid gælder, at "enhver er sin egen lykkesmed". Resultaterne har til tider vist sig som held i uheld eller omvendt.

Det har visse dage været svært at se, at retfærdighed sker fyldest.

I det store og hele skulle det jo gerne være sådan, at man har fået løn som fortjent.

Når det er sagt, må vi indrømme, at det er et yderst beskedent område alle disse vurderinger og karakterer dækker.

Det er ikke kun i eventyrene, at der kræves helt andre egenskaber end det at "kunne det latinske leksikon og byens avis for tre år udenad, og det både forfra og bagfra", nej, det er andre egenskaber, der skal til, for at kunne finde lykken og få prinsessen og det halve kongerige. – og lidt mindre er vel

også i orden?

Og vi må indrømme, at vore prøver ikke måler jer i, hvem der klarer sig bedst i krisesituationer, hvem der konkret og praktisk løser et problem.

I snedronningen, der handler om Gerda og Kay, der er meget gode venner, kommer Kay på slæb med snedronningen på sin kælke. Han er bange. "Han var ganske forskrækket, han ville lære sit Fader vor, men han kunne kun huske den store tabel"

Nu er H.C. Andersen vist ikke specielt religiøs, men det han vil sige er vel noget i retning af, at hvad nytter, at man får 9 og 11 taller, hvis man har glemt de væsentlige værdier som menneske.

Uanset hvem der vinder i VM, så vil det sidste år blive husket på, at der i mange lande var mennesker, der kæmpede for frihed, for retten til at tænke, tro og tale.

Modet til at tage kampen op mod autoriteter, der vil begrænse vores frihed. Evnen og viljen til at vise solidaritet. Viljen til og forståelsen for, at frihed får man kun under ansvar.

Erkendelsen af, at murene vælter ikke af sig selv, men kun ved sammenhold.

Ja, det mod, disse evner, den vilje og dette ansvar er I ikke blevet målt i, og det er jo ikke sikkert karaktererne var blevet fordelt på samme måde, hvis det var den slags prøver, det drejede sig om.

Jeres jævnaldrende i Østeuropa, Theran og Kina forstår nok værdien af disse ting i noget højere grad end I, men det er farligt at tro, at forholdene ikke kan ændre sig, hvis man forkælet læner sig tilbage og lader stå til. Hygger sig i sin egen hønsegård.

Nogen af jer har måske læst og gennemgået "Den grimme ælling" og "Ørneflugt".

Svanen i "Den grimme ælling" må kæmpe en hård kamp i hønsegården, men udvikler sig alligevel til at være en stolt svane.

I denne sammenhæng vil jeg nok ikke bruge H.C. Andersen til så meget, selvom det måske kan trøste en og anden, at man måske får en ny fjerdragt - og de andre kan bare vente til den er vokset ud, så ....

Ørnen i "Ørneflugt" vokser op i hønsegården hos præsten, får jævnligt klippet vingerne, så den ikke kan flyve bort.

Præsten bliver syg - man glemmer at klippe vingerne, og ørnen flyver pludselig - højt op - langt bort. Men den bliver bange, kommer til at tænke på den trygge hønsegård, uden krav, uden udfordringer. Klaus, som ørnen hedder vender tilbage, men da den svæver over præstegården, bliver den ikke genkendt af avlskarlen, som skyder den, i den tro, at det er en hønserøver.

Henrik Pontoppidan mener altså, at forkælelsen i den hønsegård, medfører en angst for livet, manglende mod til at tage kampen op mod de farer, der lurer.

Jeg vil ønske, at selv om I måske er vokset op i en hønsegård i forhold til mange af jeres jævnaldrende ude i verden, at I da - der hjemmefra og her i skolen, har læst, hørt, set og diskuteret så meget, at I er blevet bevidste om

- at vil man kræve frihed, da må man tage ansvar.

- at man ikke altid kan nøjes med at tage ansvar for sig selv.

- at vil man vælte mure/lave forandringer, da må man være indstillet på at bygge noget andet op.

- man ganske vist siger, at vil man frem i verden så buk, og i dag siger man måske skub.

Ja, det er muligt man kommer frem, men skal man have det godt samtidig, ja, så er egenskaber som ærlighed, forståelse og tolerance nok nødvendige.

Kampen om uddannelse og job kan godt blive hård, men hvis man gør, hvad man kan, viser stædighed og forståelse, ja, så kommer der nok job også for dig. Men det kommer ikke af sig selv. Men husk også, at livet ikke blot er job og arbejde.

Jeg tror, at I har erfaret, hvor meget sammenhold betyder, hvor let man kan såre nogen, hvor lidt der skal til for at sammenholdet og harmonien forringes i en gruppe.

Jeg vil ønske jer alle - både I der bliver, og I der går ud - held og lykke med såvel arbejde som samarbejde.

Til slut vil jeg fra skolen sige tak for samarbejdet med såvel jer som jeres forældre.

Og så slutte med et lille digt jeg faldt over forleden:

Ved at tro på livet erfares det,
ved at elske livet forklares det,
ved at vove livet forsvares det,
ved at give livet bevares det.

Til lykke med resultaterne og målet, I har nået.

Vi skal desværre også tage afsked med en af vore lærere.

Vores timetal er faldet, og det har bevirket, at vi har en lærer i overskud. Sidst ind, først ud er princippet, og det er så Kirsten Benner der blev ramt.

Vi vil gerne sige dig tak Kirsten, for et virkeligt engageret og godt arbejde her. Tak for et godt samarbejde.

Vi vil savne dig i flokken, og vi kan da håbe, at der bliver plads til dig igen.

Held og lykke på efterskolen i Skals.

Jørgen Dalagers Kronik 1990

Samarbejde om og med børn og unge

Det skal understreges, at denne kronik afviger ret meget fra de øvrige kronikker i Tjele Extra. Det var en relativ store ændringer den nye Skolestyrelseslov 1990 medførte, så jeg har skønet, at det skulle prioriteres ret højt. JD

Så enkelt kan det vel siges, at formålet har været med det, vi har foretaget os i kommission, nævn og råd indtil nu, og det er vel også det, det drejer sig om under den nye skolestyrelseslov.

Nogle har måske fået nye og større be-
føjelser, andre har blot fået nye, men
før som nu drejer, det sig vel om, at
vi i et samarbejde, om og med børn og
unge, skaber de bedst mulige betingel-
ser for indlæring, udvikling af krea-
tivitet, opdragelse til medleven, med
bestemmelse og social forståelse, så
dan at de kan gå ud i det "virkelige"
liv og blive aktive og lykkelige sam-
fundsborgere.

Målet for skolens opgaver kan de fle-
ste nok blive nogenlunde enige om, li-
gesom forældrene, da de på forældremø-
der spillede værdispil, stort set var
enige om, hvilke menneskelige egenska-
ber og værdier, der skulle have en høj
prioritet i deres børns opdragelse og
udvikling.

Ja, men så må det vel være ret enkelt,
det vi skal i gang med.

Vi får på skolen stillet nogle økono-
miske (en pose penge) og menneskelige
(lærere) ressourcer til rådighed.

Vi har et formål og nogle undervis-
ningsplaner, der er meget rummelige.

Vi har nogle gode fysiske rammer for
arbejde.

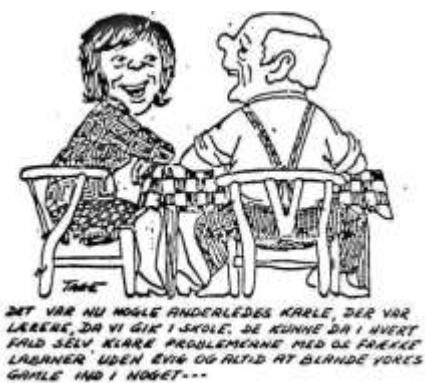
Ressourcerne og rammerne er der, målet
er vi stort set enige om, Ja, men så
er det hele vel såre enkelt?

Ja, det var det nok, hvis vi havde op-
skriften på, hvilken vej vi skal gå,
og hvilke midler, der skal anvendes
for at nå målet: Dygtige, glade, enga-
gerede, kreative og sociale unge men-
nesker, der kan og vil bruges i det
samfund de kommer ud i.

Når og hvis det forholder sig sådan,
så må samarbejdet om og med børnene og
de unge Jo dreje sig om, at vi pejler
os ind på, hvilken vej, vi mener, der
er den mest gangbare til målet, og
hvilket indhold vi mener undervisnin-
gen og samværet skal have for at at-
bejdet kan lykkes.

Da folkeskolens forældrereds også i
vores område (heldigvis) består af
mennesker med vidt forskellig bag-
grund, opfattelse, religiøs, social og
politisk indstilling, og da de samme
forskelle kan findes i medarbejder-
gruppen, Ja, så ved vi, at det nok
netop er disse områder, vi skal samar-
bejde om og bruge kræfter på.

Hvis det hos os er som en undersøgelse fra 1988 viste, at der er to dominerende hovedsynspunkter for skolens: Nogle befolkningsgrupper mener, at skolen bør lægge større vægt på kundskaber og færdigheder og på disciplin i skolen, mens andre lægger vægt på kreativitet, ligeværdighed og glæde ved at gå i skole. Ja, hvis disse forskellige holdninger mødes omkring den enkelte klasse og i skolebestyrelsen, da er der behov for vilje til samarbejde.

Hvis nogle mener, at skolens og undervisningens kvalitet måles på det synlige skriftlige arbejde, lektier, uden-udenadslære, prøver og karakterer, og en anden gruppe mener, at deres børn i højere grad skal bringes i situationer, hvor de mundtligt skal lære at bruge sproget varieret for derigennem at udvide deres erkendelse af sig selv og deres omverden.

Børn og unge har måske i dag ikke de sproglige mindreværds komplekser, som flere voksne kan kæmpe med, men hvis der ikke aktivt bliver arbejdet med sproget, kan man let komme til at opleve ord- og sprogfattige snakkende børn og unge. Man taler jo ikke med computeren eller TV.

Ja, hvis disse forskellige opfattelser mødes, når midlerne til at nå målet

skal drøftes, Ja, så får vi i alt fald i dette samarbejde brug for at bruge sproget varieret.

Hvis nogle mener, at man når målet gennem klasseundervisning og bogligt arbejde, mens en anden gruppe er af den opfattelse, at gruppe- og projektarbejde, flere kreative og praktiske fag, større inddragelse af og studier i det "virkelige" liv er vejen til målet, Ja, så bliver der behov for- at vi på forældremøder eller i skolebestyrelsen går ind i en frugtbar dialog for sammen at afstikke vejen og rammerne.

Det er bl.a. til dette samarbejde Jeg vil byde den nye skolebestyrelse velkommen. Men skal syv forældre valgte i samarbejde med lærere og ledelse forsøge at fastlægge rammerne for så mange forældres børn og unge, Ja, så er det nok lige så væsentligt, at de har fingeren på pulsen med hensyn til den enkelte classes forældreholdning. Det er trods alt i undervisningen af ens eget barn, man engagerer sig mest. Derfor er det måske af betydning, at skolebestyrelsen gennem klasseforældreråd får ideer og impulser til det ansvarsfulde Job, det må være at afstikke nogle retningslinjer for, hvordan netop vores skole skal drives. Som det er fremgået, er der nok af store spørgsmål at beskæftige sig med for skolebestyrelsen, hvis man vil engagerer sig i dem. Det er mit håb, at vi i en lige så fordragelig og positiv atmosfære, som i skolenævnet, kan diskutere også de mere overordnede og svære spørgsmål vedr. vores skole. Vi har gode muligheder for at give vore børn og unge nogle gode og udbytterige år i folkeskolen, hvis vi løfter

i flok.

Det pæne fremmøde ved opstillingsmødet, og de mange forældre, der var villige til at lade sig opstille, vi ser, at man godt vil gøre en indsats for, at arbejdet skal lykkes, og lykkes kan det kun rigtigt, hvis lærerne og forældrene omkring den enkelte klasse vil indgå i en åben og konstruktiv dialog om den enkelte klasse og den enkelte elev og sammen vil tage et an

svar for de børn, der er os betroet i hjem og skole.

Afslutningsfesten for 9. og 10. årg. 1991

9.a

9.b

Jørgen Dalagers tale

Så kom den tid vi længtes mod - det er Set. Hans, der tænkes på i sangen, men for jer har det vist i højere grad været denne dag, hvor et forløb er afsluttet, længslerne er gået imod.

Det gælder alle, hvad prøverne angår, og for 41 af jer gælder det samtidig en afslutning på 10 eller 11 år i folkeskolen.

20 fortsætter i 10.kl., men det er alligevel noget andet, og det er jo i alt fald et valg, I selv har truffet. I har i det hele taget alle skullet foretage et ret stort valg, ja, måske det største valg, I til dato har stået over for.

Hvordan får man dog truffet så store valg, når man ofte kan have svært ved at finde ud af, om man skal tage i biografen eller til fest på fredag, - når man kan have svært ved at beslutte, om man vil have en hotdog med det hele eller en frankfurter med brød.

Det har da afgjort også været svært for mange af jer at træffe et valg for fremtiden, og en del af jer er selvfølgelig også i tvivl om, hvorvidt I har valgt rigtigt.

Det er jo ikke så enkelt, at man blot kan slå op i de fine brochurer - læse lidt om tilbuddene - og så vælge det, der tiltaler en mest.

I har været nødt til alvorligt at vurdere jeres egne muligheder - at erkende, hvad I var gode til, hvad I var knap så gode til, ja, I har også måttet se i øjnene, hvad I faktisk var dårlige til.

I er ved prøverne blevet prøvet ret ensidigt i boglige færdigheder - og vi må generelt sige, at rigtig mange har klaret sig meget fint.

Det glæder vi os over på jeres vegne - samtidig med, at det da også klart er en tilfredsstillelse for os, men I skal vide, at vi også glæder os meget over at se, at I i det daglige arbejde har været gode til at acceptere hinanden uden skelen til faglige præstationer.

Det glæder os også at se, at de fleste af dem, der til prøverne har klaret sig mindre godt, fordi de ikke var så bogligt stærke, at de alligevel har bevaret deres selvværdsfølelse, deres tro på, at de har nogle andre styrkesider, hvormed de kan gøre sig gældende i det virkelige liv.

Det er vel i det hele taget det, det drejer sig om for jer og for os alle sammen, - at vi bevarer troen på, at vi kan udfylde en plads - at vi har viljen til, når eller hvis, det vi drømte om ikke lykkes, at vi da kan sadle om, hænge i, tage nye udfordringer op. Vi skal ikke det samme, og det med at klare sig i livet afhænger ikke kun af det, der står på jeres afgangsbetegnelse, det er også nogle helt andre praktiske og menneskelige kvalifikationer, der tæller.

Peit Hein siger om forskelligheden:

"Man skal ikke efterligne hinanden, for så har hinanden ikke noget at tage pejling af, og man går så forbi hinanden forklædt som hinanden."

Det betyder ikke, at man ikke skal tage ved lære af hinanden, men at man skal erkende, at man ikke er hinanden.

Som forældre tror jeg, vi har en stor opgave i at støtte vore unge i deres valg, - selvfølgelig skal vi være med til at vejlede, selvom det kan være svært, - men vi skal følge med i og støtte dem i valget, men også i deres omvalg.

I 10. kl. har vi læst et græsk sagn, som på en god måde berører nogle af de problemstillinger, vi bør overveje både som forældre og som unge.

Daedalus var en dygtig bygmester, som kong Milos på Kreta fik til at bygge en stor fæstning. Da Daedalus var færdig, turde kongen ikke lade ham forlade øen, da han så kunne røbe hemmelighederne ved fæstningsværket.

Daedalus havde en søn, som hed Ikaros. De kunne leve frit på øen, men deres frihed var altså begrænset. Daedalus iagttog hvordan fuglene frit fløj, hvorhen de ville, og han fik en dag, hvor han længtes bort fra øen, den ide', at han ville prøve at lave vinger til sig selv og sønnen.

Der gik lang tid med arbejdet, men en dag var vingerne lavet, og de kunne lime dem på armene og øve sig.

Dagen oprandt, hvor flugten skulle finde sted, og faderen forklarede sønnen, hvilke farer rejsen indebar. De skulle flyve langt. Fløj de for lavt ville de drukne i havet. Fløj de for højt ville solens varme smelte vingerne.

Ikaros fik altså klar besked på, hvor vigtigt, det var, at han fulgte i faderens fodspor - hvis man kan tale om det, når man flyver.

I begyndelsen gik alt godt. Ikaros fulgte faderen - men han blev selvfølgelig utrolig fascineret af det syn, der mødte ham, når de fløj ud over havet og over den fantastiske fornemmelse, det var bare at flyve mellem himmel og hav.

Han blev overmodig og selvsikker - det var spændende - han blev næsten beruset af oplevelsen.

Tanken om, hvordan det var at komme endnu højere op tryllebandt ham - han blev dristigere - glemte faderens råd og tænkte kun på sine egne ønsker.

Beruset af sin egen kraft fløj han mod solen - vingerne smeltede - og I kan næsten selv regne ud, hvordan sagnet ender.

Faderen vandt friheden, men mistede sin søn.

Den kunne måske godt sige noget om de mennesker, der flygter til et andet land for at vinde friheden, hvorved de ofte mister en masse andet.

Moralen kunne i al sin enkelthed være, at såfremt I unge ikke adlyder jeres forældre og går i deres fodspor, ja, så vil I styrte i afgrunden.

Den kan vi vist ikke sluge råt i dag.

Sagnet kunne måske også sige, hvad Nis Petersen har sagt i sådan en slags gruk:

”Begejstring kan være en god drivkraft, men er ofte et dårligt ror.”

Man skal se virkeligheden i øjnene - "Flyv ikke højre end vingerne bær”

Man skal være dristig, men ikke dumdristig.

Man skal være modig, men ikke overmodig

Man skal være opfindsom for at få friheden.

Jeres virkelighed ser måske ikke alt for lys ud, når I tænker på uddannelse og beskæftigelse, men I må ikke blive handlingslammede og lade stå til.

Jørgen Dalagers kronik 1991

Hvad er hensigten?

"Du plejer at skrive en slags kronik" lød det fra redaktionen, da de fleste journalister var sendt i marken. Nu var det mig, der fik en skriftlig opgave - endda en "fristil".

Tank, hvor mange af den slags opgaver, jeg gennem årene har delt ud.

"Læs opgaven grundigt og ger dig klart, hvem der er AFSENDER, og hvem der er MODTAGER. Hvilket EMNE er det, du vil behandle, og hvad er HENSIGTEN 'med at skrive det?' (SITUATIONEN er ofte temmelig kunstig - f.eks. 4 timer i gymnastiksalen)

Hovsa, det var noget af en mundfuld!

Ja, men det er vel det, vi ofte forlanger af eleverne. "Sørg for at fremkomme med nogle klare og fornuftige

argumenter for jeres synspunkter. Og det skal selvfølgelig formuleres i et klart og godt sprog"!

AFSENDERforholdet er her ret klart, men hvem og hvor mange af Tjele Extras læsere, der kommer ret langt ned i denne tekst, er temmelig uklart. Men taget i betragtning, at elevernes opgaver ofte kun bliver læst af en person, som oven i købet tillader sig at rette og kommentere, ja, så er jeg jo ret privilegeret. (I må i øvrigt gerne rette i avisen, hvis den er betalt.)

Det var så AFSENDER- MODTAGER forholdet, der her er nogenlunde klarlagt.

Uden at jeg overhovedet har antydnet et emne, så har de fleste læsere, der endnu er med, i alt fald stillet sig selv det spørgsmåls HVAD ER HENSIGTEN?

Netop det spørgsmål vil vi så gerne træne de unge mennesker i at stille sig selv, når de HØRER noget, LÆSER noget og SER noget på TV. (24 - 26"s manipulation.)

Det kan være svært nok at forstå, hvad hensigten er med en del politiske beslutninger og love.

- hvad hensigten er med at lægge jord brak mod betaling, når store dele af jordens befolkning sulter.
- hvad hensigten er med først at give folk frihed for derefter med at knægte den.
- hvad hensigten er med først at sælge våben for milliarder til et land for derefter at sætte alt ind på at ødelægge dem.
- hvad hensigten er med bevidst at ødelægge miljøet ved at lukke olie ud i havet.
- hvad hensigten er med at lukke netop min skole.
- hvad hensigten er med, at far og mor går fra hinanden.

Sådanne spørgsmål stiller børn, unge og voksne dagligt sig selv, og - når tiden tillader det - hinanden. Når man så vil prøve at finde svarene på spørgsmålene ved at LÆSE avisen, HØRE radio eller SE TV, ja, så finder man forhåbentligt ud af, at forholdene/svarene er ret komplicerede.

Men når man så derefter finder ud af, at voksne - dygtige, højtstående og betydningsfulde voksne — direkte modsiger hinanden, ja, så spørger man igen sig selv:

HVAD ER HENSIGTEN?

"Vi har folket bag os." "Næsten hele Iraks luftvåben er ødelagt- " "Vi har skudt 35 fly ned."

"Vi accepterer ikke, at man overfalder et lille land og indlemmer det."

(Hvem hjælper for resten tibetanerne?)

HVAD ER HENSIGTEN??

Derfor er det så væsentligt ikke blot at lære at LÆSE, LYTTE og SE, men også at lære at LÆSE, LYTTE og SE KRITISK, så man ikke bliver vildledt og forført.

Følgervirkningerne af denne kritiske holdning til det LÆSTE, HØRTE og SETE kan selvfølgelig være, at man slet ikke tør tro på noget eller nogen. Netop derfor er det så væsentligt, at børn og unge, ja, også voksne i det nære miljø føler sig trygge - her må man også godt være kritiske, men man skal kunne tro på, at man får et ærligt svar, når man spørger: HVAD ER HENSIGTEN?

Hvad var EMNET forresten?

Var det HENSIGTEN?

Det var i øvrigt meningen, at emnet skulle være: "SEKS SKØNNE SKIDAGE I SNEEN". Hensigten var ret enkelt: *I et godt socialt fællesskab at overskride grænser og nå mål, man dagen i forvejen troede var uopnåelige.*

Hvad var det nu han sagde ham med cigaren: Aldrig har så mange opnået så meget på så kort tid og med så få tab. (1940)

BEMÆRKNING: Såvel emne som hensigt ret uklar! Du skulle vist have skrevet om skituren.

Din lærer

Her ses Jørgen Dalager i afslappet positur efter det store skribentarbejde.

Afslutningsfesten for 9. og 10. årg. 1992

Jørgen Dalagers tale

Når man skal tage afsked med 39 unge mennesker, hvis liv, opdragelse og læring vi på godt og ondt har haft stor indflydelse på, ja, så ville man gerne sige noget til jer, som sætter nogle tanker i gang. Noget som måske kan være værd at gemme på, noget som I måske kan komme i tanke om engang senere. Ja, sagt meget højtideligt, så er det vel noget med at gi' jer et ord med på vejen.

Det er sgu svært.

Når jeg har taget en gammel bismervægt med, skal I ikke tro, det er for at understrege, at mine ord ikke er vejet på en guldvægt.

Jeg har på samme måde - som I ofte har været udsat for med en skriftlig opgave - haft opgaven hængende over hovedet i lang tid.

Har tænkt på den - skubbet den lidt fra mig. Men jo nærmere jeg kom afleveringsfristen, des oftere kom jeg i tanke om den. Der var ingen mulighed for udsættelse - jeg kunne ikke få min mor til at skrive en seddel - og jeg kunne ikke få mig selv til at skrive af efter en af de afskedstaler, jeg har holdt de foregående år.

Emnet var frit. Det kan umiddelbart virke som en fordel, men det kræver jo, man skal finde på, at man selv skal vælge, og det kan faktisk også være svært.

Af en eller anden grund kom jeg til at tænke på noget med "den gyldne middelvej" eller det at finde balancen eller at finde en balance - være i ligevægt.

Da jeg vanskeligt kunne finde "den gyldne middelvej", valgte jeg, at sætte vægten op på skrivebordet, så jeg skiftevis så på den i balance og ligevægt og ud på sø og natur, som syntes at være i balance - og dog, så manglede der vand på markerne og i søen.

Hvordan skulle jeg finde balancen imellem alvor og humor?

Hvordan gøre det lidt højtideligt, uden at det blev kedeligt - hvor var den "gyldne middelvej"?

Hvordan finde balancen mellem det, jeg måske tror, I godt ville gide høre, og det jeg gerne ville sige?

Jeg havde ikke fået at vide, hvor meget det skulle fylde - så og så mange sider. Hvordan finde balancen mellem kommentarerne: "Det slap han let om ved" og "Det kunne godt være sagt med nogle færre ord"?

Hvordan vil man vægte mine ord?

Efter hvilken skole vil man vurdere, det jeg siger?

I kender mange af de tanker og følelser - også fra den sidste måneds opgaver og prøver.

Jeres indsats og præstationer er blevet målt, vurderet og vejjet.

Nogle gange har I været tilfredse, nogle gange har I følt, at det var en forkert skala, der var brugt, ja, nogle gange kunne I næsten føle, at der var snydt med vægten. Det kan godt bringe én ud af balance, når man pludselig skal have vejjet produktet af den indsats, man har ydet det sidste år. Man kan godt blive uligevægtig, når det er blevet ens lod at komme hjem med et sekstal, hvis man havde troet og håbet på et 9-tal.

Der er blevet indvejet og målt mange fine resultater, som er ført til protokols.

Nogen har ydet en stor indsats, og har fået valuta for indsatsen.

Nogen har satset meget ved ikke at yde en indsats og har i de fleste tilfælde måttet konstatere, at "Intet opstår af sig selv – undtagen lommeuld".

Nogen har ydet en pæn indsats, men det de skulle måles og vejes i, var så svært for dem, at når deres præstationer skulle måles efter samme skala som de dygtige, ja, så blev kun det nederste af skalaen taget i brug.

De vægte, der bliver brugt ved prøverne kan kun veje faglige præstationer, de korrigerer ikke for flid, arbejdsomhed og interesse.

De kan afsløre personlig fremgang, stagnation og tilbagegang, men ikke nødvendigvis indsatsen, der er ydet.

Nogen vil sige, at den slags vægte vil jeg aldrig vejes på mere - andre vil stile mod nye vægte med andre skalaer.

Det var slet ikke prøverne og de faglige præstationer, jeg ville have sagt eller skrevet om, da jeg satte vægten op.

Det var en anden balance og ligevægt eller uligevægt, jeg havde i tankerne.

Man kan måske sige - dansklæreren ville måske skrive - "dårlig disponering" - "du holder dig ikke til emnet".

Nu var det jo frit emne, så jeg kan godt indskyde et "til lykke" med de mange fine resultater, der er opnået.

Kunne I ved større indsats have opnået noget mere, så bliv ikke uligevægtige, men tag ved lære af det. Da jeg bød de to nye 8. klasser velkommen i sidste uge, filosofere de jeg lidt over, hvad det var der gjorde, at vi - både elever og lærere - nogle gange taler om gode klasser eller mindre gode klasser.

Dejlige klasser at gå i og komme i - eller trælse klasser at gå i eller komme i.

Det kan være vanskeligt at afgøre, hvad det er for faktorer og forhold, der er afgørende for, hvad der er bestemmende for klimaet og tonen i en klasse. En ting er dog sikkert, og det er, at skal den slags ting måles og vejes, ja, så er det en anden skala og nogle andre måleenheder, der skal bruges end de måleenheder og den skala, der er brugt ved de afsluttede prøver.

Der kan fint være overensstemmelse mellem de præstationer, man når ved afgangsprøverne, og de præstationer man ville nå, hvis man skulle måles og vejes efter en skala, der viste noget om: evnen til at samarbejde, evnen til at vise tolerance, kammeratskab, accept, forståelse for andre mennesker, indlevelsesevne.

Der kan som sagt fint være overensstemmelse, og hvis vi tænker på vores 10. kl., som nu samlet forlader os, ja, så vil jeg tillade mig at fremhæve jer som en klasse, der har klaret sig godt ved prøverne, men også som en klasse, der ville have klaret sig godt, hvis I skulle have været målt og vejjet efter de nævnte holdningsmæssige kriterier.

Jeg har ikke selv haft jer, men føler alligevel, at jeg kender jer ret godt. Det skyldes ikke, at I ofte har haft repræsentanter sendt på kontoret i negativ betydning - nok tvært imod. I har altid som gruppe eller

enkeltvis været rare at møde og at komme hos, og det har været tydeligt, at jeres lærere har været glade for at komme hos jer.

Jeg nævner jer ikke som modsætning til andre klasser, men som et skoleeksempel på, at hvis det bliver de positive holdninger, tolerancen, forståelsen for hinandens særheder, hjælpsomhed og humoren, der bliver fremherskende, ja, så er det en rar klasse at gå i og komme i.

Hvis det var den slags, I individuelt skulle have været prøvet og vejet i, ja, så var der nok nogen af jer, der ikke har fået de store tal på afgangsbrevet, der kunne have scoret nogle store tal, og andre kunne have fået endnu flere.

Måske er der også tale om en sammenhæng her - en slags balance eller ligevægt.

Hvis man har det godt med hinanden, klarer man sig bedre sammen og hver for sig.

Tak for et godt eksempel, I har givet os på det.

Jeg vil håbe for jer alle, at I også fremover må have disse værdier for øje, når I kommer i nye samarbejdsgrupper.

Det er nok ikke de lyseste fremtidsudsigter I har, når det drejer sig om uddannelses- og jobmulighed. I vil alle på den ene eller den anden måde komme i situationer, hvor det kan være svært at holde balancen - at komme i ligevægt.

Der vil i jeres liv - som i vi andres - komme situationer, hvor I føler, at der er for meget, der trykker nedad, at det synes uoverskueligt at få ligevægt igen.

Kæmpe overskrift på forsiden af Politikken meddelte i mandags "Unge må opgive at blive uddannede".

En helside inde i bladet havde overskriften "Fremtiden truer" og en underoverskrift "Selvtilliden i bund hos eleverne i afgangsklasse i folkeskolen".

"Hver fjerde 10. kl. elev arbejdsløs efter 11/2 år".

Det var ganske vist en københavnerklasse. Det kommer selvfølgelig ikke til at gælde jer. Tag budskabet alvorligt, men lad det ikke veje for tungt, hold balancen, tro på jer selv, men vær også realistisk?

Hvis I kaster blikket på bismervægten, kan I konstatere, hvad der sker, hvis I blot lader stå til - gør jer tunge, som man bliver, hvis man blot slapper af og lader stå til. Jo længere man lader en sådan udvikling fortsætte, des sværere bliver det at finde balancen.

Vær på vagt.

Tag kampen op, når modgangen melder sig.

Jo længere loddet synker, des mere skal der til for at få vægten i balance - des større modvægt skal der til.

Engager jer i andet end skole, uddannelse og arbejde. Prøv at tage stilling, selv om det ofte synes vanskeligt.

Vær forsigtige og skeptiske, når nogen mener, de har "sandheden", "løsningen".

I har hørt mange både tilhængere og modstandere af unionen råbe højt om, at de klart vidste, hvad der var det bedste for landet. Ikke desto mindre har de fleste af dem, der stemte, været utrolig meget i tvivl, så deres ja eller nej byggede nok kun på et 55% ja eller nej.

I skal ikke blot vandre på "Den gyldne middelvej" - I må også prøve at overskride grænser. I kan ikke klare jer med et både og, I må ofte vælge enten/eller.

Hvis I viser forståelse og tolerance over for andre, da vil chancerne for at blive forstået og tolereret blive kraftigt forøget.

Hvis I forsøger at bekæmpe snæverhed og egoisme og i stedet prøver at styrke jeres indlevelsessevne -

evnen til at sætte sig i et andet menneskes sted, da vil chancerne for at bevare optimismen blive forøget, da vil det menneskeligt blive lettere at holde balancen - at finde ligevægten igen, når det er blevet jeres lod at blive trukket lidt ned.

Da jeg endnu ikke har brugt hverken digte eller gruk, vil jeg her i afslutningen bruge to nye af Piet Hein.

Troen og Håbet

Pessimister
er dog
de reneste tåber -
de tror
på det modsatte af
hvad de håber.

Nej de optimister
som livet
beror på,
er dem som tør håbe
på noget de tror på.

og et andet digt, som tangerer emnet udmærket.

Hvis du ængster

Hvis du ængster
tiden bort,
gør du livet
tomt og kort.
Hvis du glæder dig
ved mangt,
gør du nuet
rigt og langt.

Med dette vil jeg ønske for jer, at I tør håbe på det, I tror på.
Held og lykke fremover.
Jeg håber det må falde i jeres lod at finde balancen i jeres liv.

Jørgen Dalagers kronik 1992

Enten eller? Både og ?

Der er røre i og omkring folkeskoler.

Folkeskolen må ikke være en ø i samfundet, men skal være en del af det.

Sker der forandringer i samfundet, må der nødvendigvis også ske forandringer i skolen.

Skulle vi kunne opdrage og uddanne børnene til det samfund, de skal ud i 10 - 15 år efter, at de er startet i skolen, ja, så skulle vi have så dygtige fremtidsforskere, at de kunne beskrive dette samfund for os.

Det har vi nok ikke, og den teknologiske udvikling og tilgangen af informations- og vidensmængden accelererer så hurtigt, at det vil være håbløst at følge med.

Det betyder selvfølgelig ikke, at vi skal opgive, men at vi også er nødt til at basere opdragelsen og uddannelsen på nogle kundskaber, værdier og færdigheder, som har - om ikke "evighedsværdi"- så dog kvalifikationer, som er almene og har et vist tidløst præg.

Det er tankevækkende og ikke uvæsentligt at have i erindring, når man diskuterer folkeskolen, at en ny undersøgelse baseret på svar fra 500 private virksomheder med 130.000 ansatte viser, at menneskelige kvalifikationer prioriteres højest, når man skal ansætte såvel ufaglært som faglært arbejdskraft.

For de ufaglærtes vedkommende er de 10 krav, som arbejdsgiverne stiller, menneskelige.

For de faglærtes vedkommende er de første seks krav menneskelige og først på en syvendeplads kommer et fagligt krav: "håndværksmæssig kunnen".

De seks første krav er omtrent identiske for såvel faglærte som ufaglærte.

De lyder:

- Ansvarsfølelse
- Kvalitetsbevidsthed
- Pålidelighed
- Præcision
- Påpasselighed
- Samarbejdsevne.

Kim Mørch Jacobsen, der er leder af Udviklingscentret for Folkeoplysning og Voksenundervisning, siger om undersøgelsen: "Undersøgelsen viser, at det ikke kan nytte noget at halse efter den teknologiske udvikling og uddanne mennesker til snævre jobfunktioner og bestemte teknologier _ --- -- vore grund- og efteruddannelse skal tilrettelægges, så de tilgodeser de tværgående brede kvalifikationer, som ikke forældes." Hvis dette gælder uddannelse af unge og voksne, må det vel i endnu højere grad gælde vore børns uddannelse og opdragelse«

Det betyder selvfølgelig ikke, at der ikke skal reformeres i skolen, men det er efter min mening væsentligt, at man i diskussionen om kvalitet i undervisningen og tilpasningen og uddannelse til Det forenede Europa, da også har de tidligere nævnte kvaliteter for øje.

Netop nu fremlægger vores yderst aktive undervisningsminister et lovforslag, som det tilsyneladende er væsentligt for ham at få gennemført hurtigst muligt.

Der er nok bred enighed om, at der kan være behov for en indholdsreform i folkeskolen på visse områder, men der er fra mange sider en modstand mod det tempo, hvori ministeren forsøger at gennemføre lovændringen.

Der har de sidste fire år været 7000 udviklingsarbejder i gang, og de sidste resultater fra dette arbejde foreligger ikke endnu; og burde noget så væsentligt som vores børns skolegang og uddannelse ikke behandles i et sådant tempo, at de interesserede parter har tid til at høre om og diskutere reformen?

Det er ikke et spørgsmål om enten kundskaber og viden eller alt det andet, det bør være en diskussion om både og. Pladsen her er ikke til at gennemgå eller diskutere de enkelte emner i lovforslaget, så jeg vil nøjes med at stille 8 spørgsmål, som belyser, hvor det er, ministeren ønsker at reformere.

1.

Er der behov for et nyt formål for folkeskolen ?

2.

Skal eleverne tilbydes engelsk og tysk senest fra henholdsvis 4. og 6. klassetrin?

3.

Skal sproget fransk fremover tilbydes som alternativ til tysk senest fra 6. klassetrin ?

4.

Skal et nyt fag natur/teknik indføres som obligatorisk fag på 3. og 4. klassetrin ?

5.

Skal "klassens time" udgå af ugeskemaet ?

6.

Skal eleverne fremover kunne tage afgangsprøven på 2 niveauer i 9. og 10. klasse ?

7.

Skal den enkelte skole fremover kunne give karakterer i alle fag på 1.-7. klassetrin?

8.

Skal faget musik udvides med 1 år til også at omfatte 6. klasse?

Jørgen Dalager

Afslutningsfesten for 9. og 10. årg. 1993

Jørgen Dalagers tale

Så kom den tid I længtes mod.

At få noget overstået. At få en afslutning på et forløb.

For ca. 4000 dage siden begyndte I, der nu går i 10. kl. i børnehaveklassen - fulde af forventning.

En ny epoke i jeres liv startede.

For godt 1000 dage siden startede I 8. klasse på den sidste epoke i folkeskolen - det er den epoke, I i aften afslutter.

9. årgang må selv trække lidt fra tallene, hvis I har fået lært at regne med så store tal i hovedet.

Når vi tænker på, hvor lang en dag kan være, når vi glæder os til eller er spændte på, hvad der skal ske om aftenen, eller når tiden går i stå, fordi tingene ser håbløse ud, ja, så kan det være svært at forstå, at man nu har gået i skole med nogen i næsten 4000 dage og med andre i 1000 dage.

De kvikke vil selvfølgelig straks sige, at man jo næsten kun går i skole halvdelen af året, men 2200 skoledage har der da været - og kammeratskabet har jo for mange bundet jer sammen også i fritiden.

Det er underligt - og jeg tror, hvis I er helt ærlige, vil I også sige, at det er lidt vemodigt at tænke 4000 dage tilbage, men det er svært at tænke 4000 dage frem.

Hvorfor skulle man forresten også gøre det?

I har alle truffet et valg, så I ved, hvad I skal det næste år, og en del ved også, hvad de vil de næste tre år.

Det må være nok nu.

Det kan være svært at overskue, hvilke muligheder man har. Der er nok, der taler og skriver om problemer, og kriser og begrænsninger. Vi kan blot åbne for det firkantede husalter derhjemme, så kan

vi snart miste pusten.

I skal ikke lukke øjne og ører. I skal forholde jer til det, I hører og ser, men I skal ikke fortvivle. I er en sund ungdom. Vi tror på jer.

Da jeres forældre var på jeres alder, kunne de iagttage, hvordan, de, der var lidt ældre, for alvor gjorde oprør. Det er endda så nøjagtig, at gennemsnitsalderen på forældrene i 9A er 41 år.

Det vil sige, at de netop var 16 år i 1968. Forældrene i 10. klasse er pudsigt nok tre år ældre i gennemsnit, så de har altså været 19-20 år.

Nogen af jeres forældre var for unge eller boede det forkerte sted til at tage rigtig del i oprøret, nogen var med, og nogen, - synes I måske, - har gjort oprør lige siden.

Det var i de glade tressere, hvor der var gang i hjulene, hvor man let kunne få en uddannelse, og hvor man ret let kunne få et job.

Hvorfor søren gjorde de så oprør, når de havde så mange muligheder? Ja, spørg dem om det.

Ville de have indflydelse, så de kunne være med til at skabe det samfund, I skal ud i om nogle år?

Var det ikke mere naturligt, at der var ungdomsoprør nu, hvor det er svært at få en læreplads, et arbejde eller en uddannelsesplads.

Var det ikke jer, der havde grund til at gøre oprør.

Er der noget med, at man lettere får overskud til at gøre oprør, når det går bedre?

Jeg opfordrer jer ikke til at gøre oprør, og jeg opfordrer jer slet ikke til at gemme jer bag en maske, når I har lyst til at protestere.

Det er dog mit håb, at I ikke bliver så påvirket af den pessimisme, som nogen prædiker, at I bliver passive og lader stå til - eller endnu værre - lader jer forføre af folk med nemme løsninger.

Lad være med at tro på dem, der har enkle forklaringer på, hvorfor det går, som det går. Vær på vagt, og vær klar til på en fredelig og saglig måde at gøre oprør mod dem, der viser foragt for det enkelte menneske eller for grupper af mennesker.

Da I blev født plantede jeg i en gammel grusgrav træer - deriblandt en del egetræer.

De er cirka 16 år nu. Jeg har taget to af dem med. Jeg har plantet dem, og derefter har de måttet klare sig selv.

Det ene har, som I kan se vokset sig stor - er blevet lige - måske fordi det var trængt fra flere sider og skulle kæmpe for at få lys, men det var plantet på et godt sted, hvor der var næring at hente.

Det andet har haft lys nok - har stået meget alene, træerne ved siden af er måske bukket under. Det var plantet på et dårligt sted, hvor der ikke var næring at hente. Træerne har haft helt ulige opvækstbetingelser. De var lige store, da jeg plantede dem.

Hvis jeg havde været opmærksom, kunne jeg have hjulpet det i starten, så det var kommet godt i vækst, selv om det var plantet et dårligt sted.

Alle tænker nok:

"Hvordan kunne han få sig selv til med ørnenæbet at klippe et så flot egetræ over?"

Tænk, hvor flot det ville kunne blive!"

Det lille - ja, pyt! Det var nok aldrig blevet til noget alligevel.

Det var selvfølgelig også min tanke.

De blev begge ofret for måske at give os lidt at tænke over.

Jeg vil ønske, at I også herfra må have fået en forståelse for de små træers situation.

Pas på, at I ikke selv har så travlt med at vokse jer store og stærke, at I glemmer at støtte og opmuntre dem, der er trængt.

Jørgen Dalagers kronik 1993

En ørkenvandring

I de svækkede regimer mod øst blev udviklingen baseret på femårsplaner.

I TJELE EXTRA for fem år siden handlede kronikken om intentionerne i udviklingsarbejdet "Skolen som lokalt kulturcenter", som ikke mindst den nyudnævnte undervisningsminister, Ole Wig Jensen, var idémand til.

Udviklingsarbejdet tog sit udgangspunkt i, at "folk kan selv", hvis de får lokaler m.m. stillet til rådighed.

En trofast gruppe har i "Oasen" i de sidste fem år med mellemrum drøftet, hvad det er, folk, der kan selv, gerne vil.

Alt synes næsten at være prøvet.

Fællesspisninger har hele tiden været en succes, men brugen af vore lokaler og interessen for foredrag og andre aktiviteter har været yderst svingende.

"Oaseudvalget" drøfter i øjeblikket, hvad vi gerne vil med "Oasen", og hvad vi tror, "folk" gerne vil.

Er "Oasen" en oase i oasen ?

Uden ørken ingen oase.

Hvor tørt skal det være, for at en ørken er en ørken ?

Hvor frugtbart skal det være, for at en oase er en oase ?

Hvor går grænsen mellem ørken og oase ?

Kan der være vand i en ørken ?

Kan der være sand i en oase ?

Breder ørkenen sig ?

Er oasen en ørken ?

Hvorfor trække kameler til brønden, hvis de ikke er tørstige ?

Sagt på en anden måde, så vil vi i "Oaseudvalget" gerne høre, hvad I mener om "Oasens" fremtid.

"Folk kan selv"

Man kan, hvad man vil!
Man kan tage skeen i egen hånd.
Man kan tage sig sammen.
Man kan tage sig selv i nakken
Man kan tage benene på nakken.
Man kan tage folk ved næsen.

Man kan, hvad man vil!
Man kan tage tyren ved hornene.
Man kan tage fusen på nogen.
Man kan tage røven på nogen.
Man kan tage det hele med et gran salt.
Man kan tage sit gode tøj og gå.

Man kan, hvad man vil!
Man kan slå til Søren.
Man kan slå hovedet på sømmet.
Man kan slå to fluer med et smæk.
Man kan slå sig i tøjret.
Man kan slå en streg over det hele.

Man kan, hvad man vil!
Man kan skyde over målet.
Man kan skyde en hvid pind efter noget.
Man kan skyde med skarpt.
Man kan skyde papegøjen.
Man kan skyde gråspurve med kanoner.

Man kan, hvad man vil!
Man kan gøre en fjer til fem høns.
Man kan gøre en kat fortræd.
Man kan gøre sine hoser grønne.
Man kan gøre en dyd af nødvendigheder.
Man kan gøre livet surt.

Man kan, hvad man vil!
Man kan gå liden ud.
Man kan gå over grænsen.

Man kan gå ud af sit gode skind.
Man kan gå ind i folk med træsko på.
Man kan gå fra snøvsen.

Man kan, hvad man vil!
Man kan gå med livrem og seler.
Man kan gå to skridt frem og et tilbage.
Man kan gå over åen efter vand.
Man kan gå rundt om den varme grød.
Man kan gå sine egne veje.
Man kan, hvad man vil!
Man kan gå med skyklapper på.
Man kan gå over gevind.
Man kan gå ud som et lys.
Man kan gå op i sømmende
Man kan gå i spåner.

Man kan, hvad man vil!
Man kan gå i vandet.
Man kan gå under bordet.
Man kan gå agurk.
Man kan gå til biddet.
Man kan gå i hundene.
Man kan, hvad man vil!
Man kan få så hatten passer.
Man kan få ris og ros.
Man kan få is i maven.
Man kan få knald i låget.
Man kan få løn som forskyldt.

Man kan, hvad man vil!
Man kan få vind i sejlende.
Man kan få bægeret til at flyde over.
Man kan få tørt på.
Man kan få en kurv.
Man kan få pip.

Man kan, hvad man vil!
Man kan holde sig for øje.
Man kan se igennem fingre med.
Man kan vende det døve øre til.

Man kan stikke folk blå i øjnene.

Man kan tie og samtykke.

Man kan, hvad man vil!

Man kan bide i det sure æble.

Man kan æde sin gamle hat.

Man kan græde over spildt mælk.

Man kan mele sin egen kage.

Man kan spise brød til.

Man kan, hvad man vil!

Man kan ryge og rejse.

Man kan rende og hoppe.

Man kan træde i spinaten.

Man kan træde vande.

Man kan træde ved siden af.

Man kan, hvad man vil.

Man kan blive ond i sulet.

Man kan plukke en høne.

Man kan blive grøn i hovedet af misundelse.

Man kan lugte lunt.

Man kan stikke halen mellem benene.

Man kan, hvad man vil!

Man kan holde sig på måtten.

Man kan hoppe på limpinden.

Man kan falde til patten.

Man kan hyle blandt ulve.

Man kan hytte sit eget skind.

Man kan, hvad man vil!

Man kan bære ved til bålet.

Man kan komme fra asken til ilden.

Man kan save den gren over man selv sidder på.

Man kan slå sig til tåls.

Man kan friste skæbnen.

Man kan, hvad man vil.

Man kan sætte sit lys under en skæppe.

Man kan have rent mel i posen.

Man kan spille med åbne kort.

Man kan lægge to og to sammen.

Man kan være sin egen lykkes smed.

Man kan, hvad man vil!

Man kan lære nøgen kvinde at spinde.

Man kan lære så længe man lever.

Man kan lære af sine egne fejl.

Man kan spille en rolle.

Man kan være med på noderne.

Man kan, hvad man vil!

Man kan holde hovedet koldt.

Man kan fordærve maden med for mange kokke.

Man kan give bagerbøvm brød.

Man kan slå gækken løs.

Man kan give den en skalle.

Man kan, hvad man vil!

Man kan skue hunden mod hårene.

Man kan købe katten i sækken.

Man kan have en ræv bag øret.

Man kan køre på pumperne.

Man kan brænde sit lys i begge ender.

Man kan, hvad man vil!

Man kan hyppe sine egne kartofler.

Man kan feje for sin egen dør.

Man kan kaste perler for svin.

Man kan springe over hvor gærdet er lavest.

Man kan grave sin egen grav.

Man kan, hvad man vil!

Kan man?

Afslutningsfesten for 9. og 10. årg. 1994

Jørgen Dalagers tale

"Så kom den tid vi længtes mod".

Ja, sådan har jeg vist startet denne tale hvert år.

"Så langt, så godt", tænkte jeg - og gik så i stå.

Jeg kan så håbe, at I tænker: "Så langt, så godt" - uden at gå i stå.

Man kan godt føle sig lidt afmægtig, når man skal finde ord til over halvtreds unge mennesker, der sidder og tænker: "Så langt, så godt" - efter at de i 10 - 11 år har skullet høre på ord, læse ord, stave ord, skrive ord, sige ord på dansk, engelsk, tysk, ja, nogen endog på fransk.

Og som afslutning på alle disse år med ord, ja, så skulle jeg forsøge at finde nogle ord til denne aften.

Tænk, hvis man uden ord kunne give jer et ord med på vejen.

Tænk, hvis vi voksne havde været i stand til - gennem det liv, vi levede og den måde, vi var på - at give jer noget som var mere end ord.

Eller tænk, hvis vi blot havde været i stand til at vise jer, at der var en vis overensstemmelse mellem ordene, vi sagde, og det, vi gjorde.

Jeg ser mig ikke i stand til her at råde bod på det, vi måske ikke har formået.

I må bære over med mig, når jeg - fattig på andre virkemidler - også denne aften bruger ord.

Ord, der siger noget om dem, der mener, at man blot skal hyle med de ulve man er iblandt, at man blot skal gøre en dyd af nødvendigheden,

Eller dem, der blot vil gøre livet surt for andre eller tror, at man ikke må tage det sure med det søde. Livet er jo ikke lutter lagkage, så det nytter ikke at græde over lidt spildt mælk.

Har man trådt i spinaten, må man forsøge at rejse sig ved det træ, man faldt ved og erkende, at man kan lære af sine egne fejl så længe, man lever.

I skal have jeres meningers mod og ikke blot tie og samtykke.

Man får ikke nødvendigvis løn som forskyldt, og enhver er ikke altid sin egen lykkesmed.

I må lære at feje for egen dør og ikke kaste med sten, hvis I selv bor i et glashus.

I må se igennem fingre med splinten i andres øjne og koncentrere jer om at redde kastanjerne ud af jeres egne.

I må turde overskride grænser og engang imellem friste skæbnen og kaste jer ud på det dybe vand, hvis I ikke blot vil træde vande eller vade på stedet - eller gå to skridt frem og et tilbage.

I må tåle at få såvel ris som ros uden at gå agurk, fra snøvsen - eller i hundene.

Slå jer bare løs, slå jer bare lidt i tøjret, ja, slå også bare lidt til Søren, men lad være med at gå over gevind, gå op i sømmene, eller gå i spåner, så I får bægeret til at flyde over og går ud som et lys og graver jeres egen grav.

Jeg vil opfordre jer til at tvivle på dem, der tror, de har de vise sten, de rigtige meninger, de lette løsninger - dem, der tror, de let kan skelne mellem sort og hvidt, ret og uret, sandhed og løgn.

Tro så hellere på dem, der tvivlende søger efter meninger, løsninger, værdier.

Dem, der tør indrømme, at det er svært at skelne klart mellem sort og hvidt, ret og uret, sandhed og løgn, men som samtidig vil arbejde ihærdigt for at nå til større erkendelse og indsigt.

Sig ikke, at jeg har sparet på ordene til jer.

Jeg vil gerne ønske jer til lykke med de resultater, I har opnået.

Ikke blot de målbare, der passer ind i 13-skalaen, men i lige så høj grad de egenskaber og evner, der har gjort, at jeres lærere generelt har været glade for at komme hos jer. Den indstilling, der har gjort, at I har kunnet have det rart sammen.

Der har været et godt humør og en god tone på begge årgange.

Jeg har ikke haft så mange timer i 10. klasse, men jeg har været glad for at komme hos jer, og jeg nød at være sammen med jer på bakkerne i vinter - og til en meget hyggelig aften i mandags.

Tak for det.

De to 9. klasser kender jeg ikke så meget fra undervisningssituationer, men jeg føler alligevel, at jeg kender jer ret godt.

I har været gode til at komme med smil og friske bemærkninger og selv, når I kom og bad om samfundstjeneste, har I bedt om det på en rar måde.

Vi er glade for, at så mange af jer vil fortsætte i 10. klasse, og jeg tror, at I - sammen med jeres lærere - har viljen og evnen til at få et godt år.

Held og lykke med det!

Ud over de mange ord, jeg allerede har sagt, vil jeg blot ønske jer, der forlader os, held og lykke med det, I går i gang med!

Der er mange gode kvaliteter i jer. Udnyt de muligheder, I har, og sørg for at have det sjovt samtidig.

Tak til I forældre, der har overladt jeres børn til os i 2-3 eller 10-11 år.

Tak for samarbejdet!

Held og lykke med de udfordringer og muligheder, der er ved at have unge i den alder.

Vi har gjort, hvad vi kunne, og det, synes vi faktisk ikke, er så galt.

Tak til lærerne, der har gjort et godt stykke arbejde for at få det til at lykkes.

Tak for samarbejdet til jer alle og held og lykke fremover.

Jeg vil håbe, at vi har lært jer, at I skal være kritiske over for ord, så I er i stand til at vende det døve øre til, hvis nogen vil forsøge at stikke jer blå i øjnene.

Jeg vil håbe, at I vil holde jer for øje, at hvis I går med skyklapper på, bliver I et let bytte for dem, der med en ræv bag øret vil forsøge at tage jer på sengen - måske endog med bukserne nede om hælene.

Hold hovedet koldt og prøv at undgå at få is i maven, hvis nogen, der ikke har rent mel i posen, spiller med fordækte kort for at få jer til at hoppe på limpinden.

Man kan ikke altid skue hunden på hårene, så man må tage tyren ved hornene og sig selv i

nakken, hvis man vil undgå at købe katten i sækken.

Når nøden er størst, nytter det ikke altid at stikke halen mellem benene eller at tage benene på nakken og blot løbe rundt om den varme grød.

Nej, I må forsøge at tage skeen i egen hånd, og uden at gå ud af jeres gode skind, må I forsøge at komme på ret kurs og få vind i sejlene.

Det nytter sjældent at sejle sin egen so eller gå sine egne veje, selvom man er blevet taget ved næsen eller er blevet trådt over tæerne. Nej, I må stå sammen og stå skulder ved skulder og tage kampen op mod dem, der mener, at man blot skal brænde sit lys i begge ender, hypp sine egne kartofler, springe over, hvor gærdet er lavest,

Jørgen Dalagers kronik 1994

Sneen - glemslens slør

Hvad er mere nærliggende, når man netop har rundet et "skarpt hjørne", end at filosofere lidt over temaet tid og erindring. Er det drøm eller virkelighed, hvis man fornemmer/forestiller sig, at man med alderen ligesom bevæger sig opad et bjerg. Jo højere man kommer op, des større overblik får man, og des bedre kan man skelne de enkelte områder, man har vandret igennem, fra hinanden.

Man kan selvfølgelig nå så højt op, at luften bliver så tynd, at det påvirker ens opfattelsesevne, eller man kan under vandringen blive langsynet, så man klarest ser det, som ligger længst nede i dalen.

Mens denne avis bliver lavet, vil jeg gang på gang lade mig trække i højden - op ad bjerget - og få den storslåede oplevelse det er at kunne betragte det hele fra oven. Fjeld, træer, maste og huse, som jeg på vej opad så som enkelt elementer, vil nu indgå i et hele, ja, det vil endog der fremstå ekstra klart, fordi det alt sammen står i kontrast til sneen, der som et glemslens slør dækker alt småt og "ubetydeligt".

Da det er en leg, slipper vi for alle de besværlige passager, som bjerget ville have budt os, hvis vi skulle have tilbagelagt turen til fods. Hvis ellers man har øvet sig lidt, så går turen ned som en leg. Har man øvet sig meget, ser man kun opturens iagttagede detaljer glimtvis passere revy.

På **legens bjerg** kan man fra toppen af bjerget - eller fra det sted på bjerget, hvor man valgte at stå af - iagttage bjergsiden og løjpen, som man sidst har gennemløbet.

Man kan forsøge at analysere, hvad man kunne have gjort anderledes, hvordan man kunne have undgået eventuelle styrt, hvordan man i næste gennemløb kan tackle de små og store forhindringer, der er på vej ned til udgangspunktet.

Hvis man vælger at løbe sammen med andre, kan man ved at iagttage dem og lytte til deres erfaringer lære meget, og måske undgå nogle af de styrt, de har haft. Man kan også vælge at få undervisning, lære nogle helt elementære teknikker, lære at kunne bremse og stoppe op uden at styrte, lære at dreje uden om forhindringer, lære at tage farten af, når man er ved at miste balancen. Ja, ofte kan det være klogt at følge i en erfarens spor ved de første gennemløb.

På **livets bjerg** går turen kun opad, man må selv vandre, ingen liftkort til den tur, bare opad, ingen vej tilbage, ingen tabte sekunder kan hentes, ingen handlinger gøres om. Man kan erindre fejltrin og forhåbentligt lære af dem, men de kan ikke gøres om, og man kan ikke forvente, at man i den fortsatte vandring op ad bjerget møder helt identiske passager og forhindringer. Man ved sjældent, hvad der venter længere oppe ad bjerget.

Man kan ved at bruge egne erfaringer og ved at lytte til andre blive klogere på sig selv, lære at udnytte det, man har lært og erfaret i nye situationer.

Man ved ikke hvor højt bjerget er, men man har altid mulighed for at stoppe op og se ned på den tilbagelegte strækning.

Det er som om **livets bjerg** forandrer sig med større og større hast.

Erkendelsen af denne forandring medfører let, at man i mindre grad tør sætte sin lid til de erfaringer, man har fået længere nede ad bjerget.

Tidligere, da man oplevede **livets bjerg** mere statisk, lyttede man meget til dem, der havde vandret langt. Deres erfaringer kunne ofte bruges, også af yngre vandrere.

Man har længe lavet love for, hvordan man skal lære børn og unge at vandre op ad bjerget. Da menneskene, der skal lave lovene ikke kender terrænet, der ligger foran, har de svært ved at blive enige om, hvordan lovene skal være. Man ved, at bjerget forandrer sig hurtigt, så man synes næsten altid, man er bagud.

Min bedstemor, som netop er død, blev undervist efter en lov fra 1814.

Min far blev født i 1903, samme år, som den lov, han blev undervist efter, blev lavet

Jeg blev undervist efter en lov fra 1937, gik på seminariet og lærte, hvordan man skulle undervise børn og unge efter en lov fra 58.

Senere underviste jeg efter en lov fra 1975, og nu skal vi så fra august undervise efter en helt ny lov.

En lov, der også bærer præg af, at man har måttet indgå kompromiser, for at blive enige om, hvordan man skal undervise de børn og unge, der langt ind i det nye årtusinde skal vandre op ad bjerget

Måske er det en drøm, hvis man tror, at man kan bruge det overblik, man får, når man er kommet et godt stykke op ad bjerget. Og dog, mon ikke der er noget, som kan bruges? Mon ikke der er nogle eviggyldige erfaringer, som vi kan give videre?

Mon ikke - Bussen, der skal føre os op til **legens bjerg** går snart, og mon ikke man klarer sig bedst på vej ned af bjerget, hvis man er nogenlunde udhvilet.

Afslutningsfesten for 9. og 10. årg. 1995

Billeder kommer

Jørgen Dalagers tale

En rig mand besluttede engang, at han ville rejse til udlandet.

Da han vanskeligt kunne tage sin formue med, besluttede han, at han ville overdrage den til sine tre tjenere, mens han var borte.

Værdien af formuen var dengang angivet i talenter. 1 talent var ca. 50 kg. sølv, så det var en stor formue, der skulle fordeles til de tre tjenere.

Den første tjener fik fem talenter. Den anden fik to, og den sidste tjener fik en talent.

Det er helt klart, at den rige mand forventede, at hans tjenere ville forvalte de betroede talenter på fornuftig vis. Selv om der dengang nok ikke var aktier og obligationer eller skibsanpartar, man kunne investere i, så var der rige muligheder for at få pengene til at yngle hos de lokale vekselere.

Den første tjener, som havde fået de fem talenter, gik straks i gang med at handle hos vekselerne, og han tjente med tiden fem til.

Tjeneren, der havde fået to talenter, gjorde ligeså, og han forøgede også formuen med 100 %.

Den tredje tjener, som kun havde fået en enkelt talent, gravede den ned i jorden for at være sikker på, at han kunne aflevere den til sin herre, når han kom tilbage.

Lang tid efter kom deres herre tilbage, og han kaldte straks sine tjenere til sig.

Den første tjener lagde ti talenter på bordet og sagde:

"Herre du betroede mig fem talenter. Se, jeg har tjent fem til."

Hans herre var blev glad og sagde, at han var en god og tro tjener, der havde forstået, at udnytte de betroede talenter, og han sluttede med at sige: "Jeg vil betro dig meget. Gå ind til din herres glæde."

Den anden tjener kom nu ind med sine fire talenter og sagde ligeledes: "Herre du betroede mig to talenter, jeg har tjent to til."

Hans herre roste også ham for, at han havde været tro i det små, og han ville betro ham meget, og han blev også budt indenfor.

Nu kom så den tredje tjener med den talent, han havde fået overdraget, og han sagde:

Herre jeg kender dig som en hård mand, der høster, hvor du ikke har sået og samler, hvor du ikke har spredt, og af frygt for dig gik jeg hen og gemte min talent i jorden."

Hans herre blev gal, og sagde til ham, at netop fordi han vidste, at han var en streng herre, så

burde han da være gået til vekslererne med pengene, så han kunne have afleveret talentet med renter og renters rente.

Og han bad sine andre tjenere om at tage talentet fra ham og give den til den første.

"For - sagde han - enhver som har, til ham skal der gives, og han skal have overflod, men den der ikke har, fra ham skal endog det tages, som han har."

Herefter er det vel klart, at han omgående blev fyret.

Forfatteren hed Matthæus, og han skrev lignelsen for små totusinde år siden.

En anden forfatter, Lukas, gengav den samme fortælling nogle år senere.

Pointen var den samme, men i hans gengivelse får de tre tjenere hver 10 pund. De får altså lige meget, men forvalter deres pund forskelligt. Og også her kan det nok være, at ham, der ikke havde brugt sine pund ordentligt, fik dem frataget ret kontant, og ham, der havde udnyttet sine pund bedst, han fik flere.

Jeg tager det for givet, at I kender forfatterne og ved, at det var gengivelser af Jesu lignelser.

Jeg har ikke tænkt mig at holde en prædiken for jer, men jeg vil tillade mig at bruge teksten lidt frit for på den måde at give jer et ord med på vejen.

I er i høj grad kendt med begrebet "talent", ja, det har nok sjældent været brugt så meget som nu. Man kan vanskeligt læse eller høre om sportsbegivenheder på et rimeligt niveau, uden at der har været talentspejdere til stede - eller uden, at man hører om nogen, der gerne vil opdages.

Vi taler også i andre sammenhænge om, at han eller hun har virkelig talent for et eller andet. Vi siger også sommetider, at det er synd eller mærkeligt, at hun ikke udnytter sit talent eller sine talenter.

I en anden sammenhæng og en anden jargon taler vi om brikker. Han har måske mange brikker, men hvor flytter han dog lidt med dem.

Uanset om vi taler om tildeling af talenter, pund eller brikker, så kan vi ofte føle, at de er fordelt på en noget uretfærdig måde.

Vi kan meget let blive misundelige, når vi ser, hvor mange talenter eller brikker, de andre har, og hvor gode de er til at bruge dem eller flytte med dem.

Vi kan også let fristes til helt at opgive, når vi føler, at vi mangler talent, når vi har svært ved noget.

"De kan sagtens de andre, der har så nemt ved det, de skal ikke gøre ret meget for at lære noget nyt. Hvem der bare havde deres talent!"

Netop den periode I har været igennem, hvor I gang på gang skulle have prøvet jeres talent, have målt, hvor gode I var til at flytte på brikkerne

Netop i en denne periode har I nok - fra tid til anden - haft lyst til at grave jeres talenter ned og lade stå til.

Nu har jeg virkelig gjort mig umage med min stil og brugt alle mine talenter, og så får jeg kun fem. Så kan det også gøre lige meget.

Vi kan også på andre områder se, hvor uretfærdig goderne er fordelt verden over og da også i vort land, selv om man på mange måder forsøger at udligne.

Ja, vi har næsten vænnet os til det, og vi har erkendt, at vi ikke kan gøre ret meget ved det.

Men når lille jeg sidder her sammen med nogen, der har mange flere talenter end mig - som er meget dygtigere end mig - som får meget højere karakterer end mig, ja, så kan det i mange tilfælde være svært at bevare selvtilliden.

Det kan føles meget uretfærdigt, at de, der har de mange talenter, også får den højeste forrentning af dem.

Da jeg var kommet hertil i min forberedelse af talen, fik jeg lidt kolde fødder. Hvordan skulle jeg bære mig ad med at give min tolkning af lignelsen en drejning, så der lå en motivation til at gå ud og bruge sine talenter.

Hvis man har mange talenter og investerer dem rigtigt, så vil man få fast arbejde og mange flere talenter.

Hvis man har få talenter og ikke vil bruge dem, så bliver man fyret og skal leve på bistandshjælp.

Ja, men det vidste vi da godt, vil der afgjort blive sagt.

Og selv om Lukas i sin gengivelse giver de tre tjenere lige meget, så vidste vi da også godt, at hvis ikke man vil bruge evner, anlæg, brikker eller talenter - eller hvad man nu vil kalde det, ja, så går det galt på et eller andet tidspunkt.

Det ved da enhver fjols. Det er da logik for burhøns.

Pointen i lignelsen var vel også, at man for det første skulle opfatte, det man havde fået, som noget der var betroet en - uanset om det var mange eller få talenter.

Noget, man får betroet, behandler man vel med omhu, bruger det.

I har da også svært ved at gemme en gave, I har fået - ja, næsten uanset, hvor rædsom den er. Hvis I har fået den af en, I godt kunne lide, så skulle den helst anvendes.

For det andet, så blev der jo ikke krævet, at alle tjenerne skulle aflevere lige meget, når deres herre kom tilbage.

Nej, det eneste, der blev krævet af dem, for at de kunne blive i deres herres tjeneste, var, at de i det mindste gjorde noget - brugte det, de havde fået.

Der siges intet om, at lykken er ligefrem proportional med antallet af talenter. Flere talenter - større lykke.

Der siges i alt fald heller ikke noget om, at talenterne er lig med det, vi er bedst til at måle i skolen.

Men I skal vide, at vi, selv om vi på det sidste har koncentreret os meget om at måle og vurdere bestemte sider af jer, ja, så har vi i høj grad også øje for andet.

Vi har kunnet glæde os over evner til samarbejde, tolerance over for dem, der kan mere eller mindre end en selv, evnen til at få tingene til at fungere rent praktisk.

Jeg vil ønske for I 48, der i dag forlader os for at gå i anden tjeneste, - og I 20, der bliver her i 10. klasse, at I - uanset, hvor I kommer hen, at I der vil bruge de talenter, I har fået betroet. Men jeg vil også håbe, at I vil have vilje og overskud til at støtte jeres kammerater, når de indimellem fristes til at grave deres talenter ned.

Det er en spændende tid, I går i møde, men det kan også være en svær tid. Det er en tid, hvor det

kan være svært at finde ud af, om ens drømme og forventninger står i det rigtige forhold til de talenter man har. Og det er netop i sådanne situationer, I skal have øje for hinanden - tage en god ven i armen, når han er på vej til at grave sine talenter ned.

Vi vil gerne sige jer tak for samarbejdet - det er klart, at vi til tider har syntes, at nogen godt kunne have brugt deres talenter lidt bedre, men der har gennemgående været en god tone på såvel 9. som 10. årgang.

Tak for det.

Tak også til I forældre for samarbejdet gennem få eller mange år.

Til slut vil jeg blot ønske jer til lykke med resultaterne af jeres indsats og ønske jer held og lykke fremover.

Jørgen Dalagers kronik 1995

Befrielsen 1945

Mens vi overvejer, hvordan vi på skolen - sammen med landet som helhed – kan fejre halvtredsårsdagen for Danmarks befrielse den 5. maj 1945, rystes vi af billederne fra de allieredes indtog i de tyske koncentrationslejre.

Skal disse billeder og beretninger om rædslerne bag dem være kulisser til de jublende danskeres modtagelse af det glædelige budskab om Danmarks befrielse?

Hvorfor skal vore børn og unge mindes om så megen ondskab i historien, når de dagligt kan se den i TV-avisen?

For såvel børn som forældre er det historie. Kun enkelte af deres lærere var endog født dengang, og selv om de fra deres lærere og forældre næsten har fået befrielsesstemningen ind i "erindringen", ja, så er det historie.

5. majs mindehøjtideligheder med lys i vinduerne, fakkeltog gennem byen, sange og taler på torvet, jo, det har fæstnet sig i erindringen, men det kan vanskeligt videregives og kan endog synes så ligegyldige, når man har billederne fra koncentrationslejrene på nethinden. *Og dog skal begge dele videregives, mindes og huskes.*

Billederne fra nutidens koncentrationslejre, fra krig, død og elendighed kommer på skærmen den samme dag, foto grafen har taget dem, men billederne fra de allieredes indtog i koncentrationslejrene, som vi så d. 27. januar, har måttet vente i næsten halvtreds år. Kun de overlevende har kunnet tro på, at forholdene var så gruopvækkende, som billederne viste. På det område står generationerne lige. TV var jo ikke på pletten, og når selv naboer til lejrene ikke kunne eller ville tro på, hvad de hørte, hvor dan skulle man så kunne det i Danmark?

Det er sagt så ofte, at *historien skal fortælles, vises og mindes, så den ikke gentager sig*. Ja, men ser vore børn ikke netop gentagelserne på TV? Ser de ikke glimt nok af den *virkelige*, aktuelle ondskab? *Hvorfor så ikke glemme så uhyggelige begivenheder i historien?*

Vi vil altid stå uforstående over den slags begivenheder, men det er måske lettere at se årsagssammenhænge i et historisk lys, end det er at se dem i de ufattelige, aktuelle klip fra Sarajevo, Tjetjenien, Rwanda, Somalia, Irak, som ruller over skærmen.

Verden er blevet mindre, siger man så ofte.

Men selv når TV viser rædslerne fra et ferieland som Jugoslavien, hvor mange danskere har nydt solen, ja, *så bliver der pludselig utrolig langt derned*. Så kan man vanskeligt klare, at det er tæt på.

Det beskyttende *filter*: "de er fanatikere", "det er også religionens skyld", "de er ikke rigtig kloge" bevirker, at vi flytter opmærksomheden fra individet til *masser*, nationaliteter, etniske og religiøse grupper.

Et *filter* er nok nødvendigt, hvis ikke håbløsheden skal tage overhånd og virkelighedens billeder

skal få os til at miste troen på, at det nytter noget *at tage afstand, at protestere, at engagere sig*. . , *Filteret* er også væsentligt for vore børn og unge, men vi må snakke med dem om det, vi ser - såvel historiens som nutidens ondskab - ellers kan det *beskyttende filter* udvikle sig til et *ligegyldigheds- eller råhedsfilter*.

Filteret måtte vi også tage i brug, da vi den 27. januar så i tusindvis af lig blive kastet i massegrave og dækket til med maskinkraft. Hvis vi blot havde fået historien om et af de lig, vi så, så ville vi få en klump i halsen, så ville dette skinbelagte skelet blive til et *menneske* og ikke blot et lig i dyngen.

Vi kan ikke klare femtusinde klumper i halsen.

Vi væmmes og rystes, men når vi opfatter dem som en dyngge - set gennem *filteret* - får vi måske ikke engang én klump i halsen, men tager en småkage mere til kaffen.

Tankevækkende er det, at mange af dem, der kom i massegravene, forgæves søgte om asyl i Europa, Amerika og Asien i trediveerne.

Tankevækkende er det, at Lech Walesa ved mindehøjtideligheder i Auschwitz ikke nævnte jøderne, skønt 90 % af de omkomne var jøder.

Tankevækkende er det, at nynazisterne i Tyskland fejrer halvtredsåret for nazismens fald ved at sende gratis computerspil på gaden : "Achtung Nazi" (Pas på Nazi) - et spil, hvor målet er at gasse jøder, og "KZ-Maneger", er taktiske overvejelser/-spørgsmålet, der går på: "Skal tyrkerne først sendes på arbejde i stenbruddet, eller skal de med det samme sendes i gaskammeret?" Hvis man svarer forkert, hedder det: "Du er ingen rigtig tysker. Afsted til Buchenwald!". Man kan i sandhed sige, at ophavsmændene har lært af historien: jøderne er blot skiftet ud med tyrkere.

Tankevækkende er det, at præster og andet godtfolk, der brød loven og skjulte jøder i deres hjem, efterfølgende blev rost for deres indsats.

Jo, vi skal fortælle vore børn og unge om ondskaben i historien. De skal også se de film, der i råhed overgår de værste splatterfilm og computerspil, *for at de kan tage afstand fra dem, der ikke har lært af historien*, og vi skal fejre befrielsen, for at de kan lære at sætte pris på *friheden*.

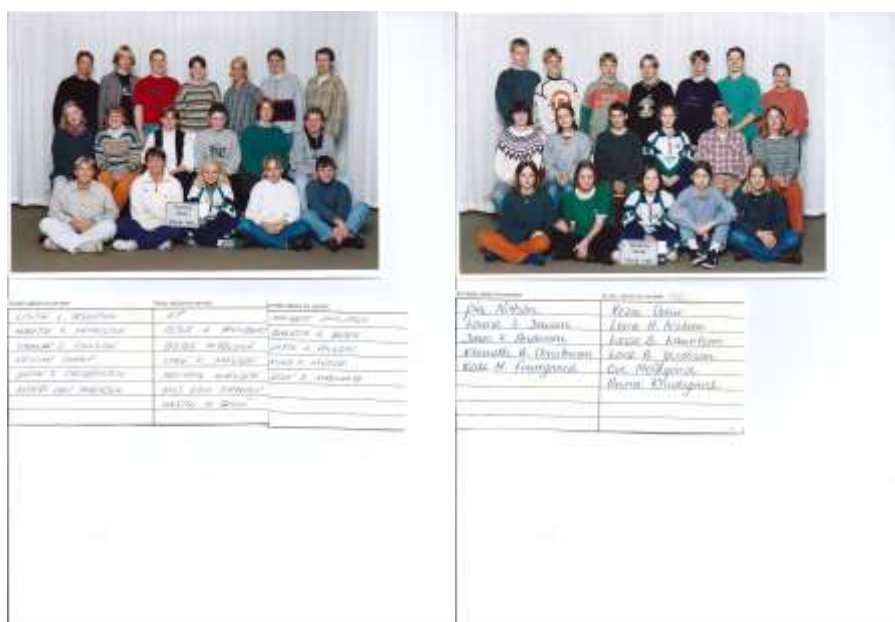
NB. Læs i Tjele Extra,

hvordan I evt. kan bidrage til, at befrielsesdagen bliver en god dag - også på skolen.

Jørgen Dalager

Afslutningsfesten for 9. og 10. årg. 1996

Jørgen Dalagers tale

Så kom den tid, vi længtes mod.

Nu da EM- feberen er over os, vil det selvfølgelig være naturligt at fortsætte:

Et mål er nået!

Jeg vil helst have en ramme omkring min tale, så jeg vil blive i fodboldterminologien:

Da jeg lavede talen, for at den traditonen tro kunne komme i Røsten, var håbet om gode resultater stadig til stede. Nu må vi nøjes med at glæde os over jeres.

Jeg fortsætter - eller starter.

Så blev kampen fløjtet af for i år.

Turneringen er slut hos os. Lad os fejre det og glæde os over, at afslutningsfesten ikke fandt sted i aftes, hvor mange af jer sad foran kassen derhjemme.

68 spillere har været på banen i adskillige kampe.

40 har spillet deres sidste kamp her på stedet, men 28 vil deltage i træningen igen, når den starter til august.

Dommerne har, efterhånden som kampene er blevet spillet, forladt banen for at passe trænings-opgaver og kampe andre steder.

De mange trænere, der i større eller mindre omfang har været tilknyttet holdene, er også ved at være klar til at forlade banen for at holde en tiltrængt ferie.

Den enkelte træner har på sit område trænet jer i såvel jeres svage som i jeres stærke sider.

Generelt må vi nok indrømme, at vi har gjort mest ud af hovedstød, men vi kan da også iagttage, at man i turneringen i England bruger hovedet temmelig meget, så måske kan I også få brug for det.

I har gennemgående været flinke til at komme til træningen, men det er klart, at enkelte af jer skulle have haft pungen frem nogle gange, hvis vi havde haft en bødekasse for at komme for sent. - ingen nævnt, ingen glemt.

Nogle har været særdeles flittige under træningen og har lyttet til alle de fif, som trænerne har givet. Andre burde måske have haft det gule kort ind imellem.

I har hørt om, hvordan man bekæmper de fysiske modstande i ledere ved hjælp af Ohms lov, og hvordan man bør iagttage, i hvilken retning strømmen går. Til tider er I blevet advaret mod blot at følge med strømmen.

Nogle har erfaret, at en voldsom aktion efterfølges af en næsten lige så voldsom reaktion.

Nogle har lært, hvordan man angriber ligninger, aktier, ja, endog aktionærer.

Hvordan man bryder igennem en parentes uden at få for mange skrammer. Ja, selv kvadratrødder og andre rødder er der nogen, der kan få has på. Og går det helt vildt til, kan man finde på at nedfælde den vinkelrette uden at få noget gult kort.

Nogle er blevet skrappe til at angribe litterære tekster, billeder og reklamer.

Enkelte er blevet ret dygtige til at kaste kommaer og punktummer, så de næsten rammer, mens en del godt kunne have behov for at træne det noget mere.

Nogle er blevet vældig gode til at lytte til lytteøvelser på flere sprog, men kan i samme træningstime have utrolig svært ved at høre, hvad træneren siger. Nogle har fået enkelte advarsler og gule kort, men vi har heldigvis ikke haft brug for det røde kort på de fire hold.

Træningsperioden har været ret lang - kun afbrudt af enkelte træningskampe.

Da de afgørende kampe skulle spilles, var såvel spillere som de unge trænere ret nervøse.

Dommere er blevet tilkaldt fra nær og fjern for at undgå enhver form for partiskhed.

Nogle overraskede såvel sig selv som træneren, og andre spillede omtrent som de plejede.

De færreste er stærke i alle discipliner, men enkelte kunne nok godt stille op i tikamp og klare sig rigtig pænt.

Der er gennemgående scoret mange point, og såvel spillere som trænere kan være godt tilfredse med de pæne resultater.

Nogle har i år spillet deres anden og sidste turnering her og er så klar til at stille op på nye hold efter ferien.

28 stiller som sagt op på et nyt stort og forhåbentligt godt hold her til august.

For mange af jer gælder det, at I i de kommende år vil komme til at deltage i adskillige turneringer,

men skulle jeres forår ikke blive mere forsømt end i år, ja, så har jeg såmænd ikke så ondt af jer.

Nu drejer spillet sig jo ikke blot om kampe og turneringer, og det gælder jo ikke blot om at vinde for enhver pris, men om at være med på holdet.

Vi må huske på, at der under træningen er arbejdet med utrolig meget, som ikke kan måles eller ses i kampens hede, og som ikke bliver synlig på resultattavlen.

I har alle været med i eller overværet mange verbale tacklinger, som I har lært meget af.

Der er kastet mange meninger ind på banen. Nogle har lyttet til dem eller suget dem til sig, andre er gået til angreb på dem, har prøvet kræfter på dem og står måske derved bedre rustet, når I senere kommer på nye hold og skal spille på udebane.

Jeg vil håbe, at træningen og sammenspillet også har lært jer, hvor væsentligt det er at turde kæmpe for en sag, men også at vise hensyn i spillet, at spille rent spil, at gå efter bolden og ikke efter manden.

Tænk på, hvor let I i hårde eller ufine tacklinger kan komme til at skade andre blot for selv at score point.

Det er væsentligt, at I kender jeres egne muligheder og begrænsninger, og at I kender jeres plads i spillet. Men det er også væsentligt, at I træner nye områder, så I måske kan få en anden plads på holdet eller komme på et andet hold.

I er måske heldigere end årgangene før jer, idet det måske bliver lettere for jer at komme på hold. Men der skal under alle omstændigheder ydes en indsats, og I bør have i tankerne, at I ikke i jeres iver for at komme frem glemmer at tage hensyn til holdkammeraterne. Sikkert er det dog, at I for at komme på hold må træne, at I må vise vilje til at forny jer, at I hele tiden må lære nye forsvars og angrebsmetoder.

Er I villige til at spille et åbent og ærligt spil, så andre ved, hvor de har jer, så vil I få det rart på kommende hold. Har I det rart på holdet, kan I også bedre acceptere at få amatør løn, mens andre får en professionel gage.

Jeg vil håbe, at I også under træningen har lært, hvor væsentligt det er at være aktive uden for banen.

Jeg vil håbe at I vil tage del i og medansvar for det, der sker omkring jer. Tiden på holdet udgør trods alt kun 37 timer om ugen, så sørg for at engagere jer, så I får indhold og mening i de 131 timer, der er tilbage af ugen.

Efter at have sagt så meget om, at I skal være aktive, føler jeg alligevel trang til med Benny Andersens ord at advare jer mod ikke at blive overaktive og forjagede.

Benny Andersen har vel nærmest skrevet sit digt "Fald i staver" til børn. Han mener, at vi som forældre, pædagoger og lærere har frataget jer evnen til at falde i staver.

"Sid nu ikke der og fald i staver" har I nok hørt voksne sige. De samme voksne som måske betaler for at gå til joga eller meditation for at lære at falde i staver. Hvis ikke evnen til at falde i staver er blevet helt ødelagt, så fald som børn lidt i staver, mens I lytter :

Fald i Staver

Fald i staver
mit barn
fald bare i staver
sid og glo ud i luften
ind i væggen
på en flue
på ingenting
vær fraværende
vær væk
et øjeblik
eller timer
alt har sin tid
tid til at virke
tid til at vokse
tid til udad
tid ti indad
tid til at favne
tid til at falde i staver
så fald i staver
mit barn
De voksne omkring dig
løber sig hellere en staver i livet
end sidder og falder i staver
rastløs lægger de planer
hoverer når de lykkes
fortvivler når de slår fejl
handler og forhandler

vimser frem og tilbage
er altid lige vidt
tar stadig nye brændende emner op
og slipper dem straks
som om de var brændende
videre videre
væk væk
at gentage sig selv
er begyndende senilitet
at fordybe sig
er livet for kort til
at falde i staver
er asocialt
videre videre
væk væk
Når de voksne møder sig selv i drømme
kender de ikke vedkommende
farer op med et skrig
mareridt
en sovepille
hvad kan det ha været
de rejser må ha stået lidt for længe
Så fald i staver nu
mit barn
mens tid er
inden du bliver som en af os
der rastløs samler på adspredelser
og har glemt at falde i staver.
Så må i godt vågne op!

Jeg vil inden, jeg slutter, sige jer tak, og jeg tror, jeg har mine medtrænere med mig, når jeg siger jer tak for henholdsvis to og tre træningsår. Jo ældre I blev på holdene des bedre blev sammenholdet og tonen, så hvad kan det ikke ende med?

En særlig tak til dem, der har taget en tørn i elevrådet, og en ekstra tak til Lena og Allan for deres arbejde i skolebestyrelsen.

Tak også til hjemmene, der sendte jer til træning, lyttede til jer og fulgte med i, hvad I foretog jer. Vi håber også, at I vil følge dem det sidste år i folkeskolen. De har behov for jer, for det er såmænd ikke altid så let at være ung i dag.

Vi ønsker I 40, der nu forlader banen, held og lykke på de nye hold, I kommer på. Vi håber spillet må lykkes for jer. Jeres gamle trænere bliver her, så jeg er overbevist om, at de stadig vil lytte til jer og evt. give gode råd, hvis I melder jer på banen.

Til lykke og held og lykke!!

Jørgen Dalagers kronik 1996

Gråspurve og bønder

Om spurve og bønder og de andre, der kommer på foderbrættet og overtager deres redepladser. Grå- eller skovspurve?

Der kommer ingen gråspurve på vores foderbræt eller under det, hvor frø og korn ligger i rigelig mængde, men der er mange skovspurve.

Er det hukommelsen, der spiller mig et puds, når jeg mener, at vi havde mange gråspurve på landet, da jeg var barn, eller kaldte vi bare spurve for gråspurve? Skovspurven har en brun kalot, men ellers ligner de hinanden. Er det ikke gråspurve, der sidder på byens gader og torve og spiser krummer fra pølsebrød og andet godt, der falder på fliserne?

Er gråspurvene så trukket ind til byen? Der er så langt derind, og jeg vil ikke ringe og spørge. Jeg kan heller ikke huske noget om antallet, og jeg har ingen fugletællinger ved hånden. Måske har der været en gradvis til- og fraflytning, uden at vi nøjere har registreret det. Fugle er utrolig gode til at tilpasse sig.

Snak ved foderbrættet: "Der er da vist færre mejser (musvitter, blåmejser, sortmejser, sumpmejser) i år, men til gengæld er der flere gulspurve". "Var der ikke flere bogfinker og solsorte sidste år?" Jo, det er dejligt med sådan et foderbræt. Der er liv uden for vinduet, og vi får noget at snakke om indenfor. Er der blot en del af en slags, er det sværere at forholde sig til frem- og tilbagegang - vi sidder jo ikke og tæller og laver statistikker. Men vi omtaler de mere sjældne i bestemt form i ental, selvom de er flere: "Spætten har også været her i dag." Gærdesmutton, rødkælken og skovskaden ny-der samme privilegium. Den sidstnævnte selv om den er ilde set.

Tilpasning:

Godt for fuglene, at de kan tilpasse sig, for de får - trods et ofte varieret udbud - jo ikke særbehandling, når de vælger at bosætte sig eller holde en pause i vores have. I øvrigt kan det måske også være svært for de fastboende spurve og mejser pludselig at opleve en invasion af gulspurve, blot fordi det er koldt og sneen har dækket deres foderremner. Men tilsyneladende klarer de det ret pænt.

Bønder med og uden kalot

Jeg erindrer også fra min barndom, at der var mange flere bønder på landet, og ser jeg mig omkring, hvor jeg bor nu, oplever jeg også, at de er i mindretal. De fleste "redepladser" er ganske vist beboet, men selv om man kalder nogen af dem for "rigtige" bønder, så er det så enkelt som med spurvene. Har han en brun kalot, så ved vi, at det ikke er en "rigtig" bonde.

I modsætning til spurvene, så har vi med bønderne mulighed for at lave optællinger og statistikker. Jeg skal undlade at gentage de kendte tal, der viser antallet af landmænd i Danmark er faldet så og så meget i en bestemt periode.

Sogn	ca. 1970	ca. 1970	1996	1996
	landmænd	bylandmænd	landmænd	bylandmænd
Bigum sogn 40 husst.	22 = 55%	18 = 45%	9 = 22%	31 = 78%
Pederstrup 43 husst.	33 = 77%	10 = 23%	16 = 37%	27 = 63%
Husst. ialt	55 = 66%	28 = 34%	25 = 30 %	58 = 70%

Landsogn

Som beboer i et lille sogn med 102 sjæle i en typisk landkommune er det alligevel med en vis forundring, at jeg ved optælling erfarer, hvor få "rigtige" bønder, der er tilbage, og hvor hurtigt ændringen er sket. Mon bestyrerne af foder- og redepladser har været opmærksomme nok på det? Eller skal vi gå ud fra at menneskers tilpasningsevne er lige så stor som spurvenes?

Hvordan vil det gå, hvis enkelte "spurve" udvider deres territorium og lader nogle redepladser stå tomme.

Den rigtige side af Tjele Langsø

Til almindelig orientering en oversigt over befolkningens fordeling på alder på den "rigtige" side af Tjele Langsø pr. 1.1.95.

Folketæl. Bigum Sogn. Pederstrup Sogn (husst. Peder.)

Folketælling	Bigum sogn	Pederstrup sogn
1787	134	100 20 husst
1801	147	107 24 -
1834	150	165 24 -
1840	169	158 28 -
1845	181	159 28 -
1850	181	168 29 -
1901	196	235 ?
1921	221 50husst	230 50 -
1970	138	114
1983	160	136
1995	104 40 husst	102 43 husst

Rigtige bønder

For herefter at få en fornemmelse af, hvordan det er gået med antallet af "rigtige" bønder, vil jeg rette blikket mod de to sogne, der ikke har bymæssig bebyggelse, nemlig Bigum og Pederstrup sogne.

Det skal i parentes bemærkes, at mens befolkningstallet i perioden 1901 til 1995 faldt med 57%, så steg den i Rødding, Løvel og Pederstrup sogne under et med 23%, så hvis antallet af bønder er faldet tilsvarende i de andre sogne, så må der være kommet mange til.) Vi ved, at langt de fleste husstande

i de to landsogne havde landbruget som hovederhverv og ofte eneste erhverv. Vi ved også, at forøgelsen fra 20 til 43 husstande Pederstrup sogn beror på udstykning af land brug, da kun enkelte husstande har været jordløse.

Vi ved også, at de fleste gamle i f.eks. 1845 blev i sognet, og at de i dag flytter til "byen" evt. på plejehjem.

Derfor kan en sammenligning af befolkningssammensætningen i årene 1845 og 1995 måske være ret interessant.

Sogn/ årstal	0-9 år	10- 19	20- 29	30- 39	40- 49	50- 59	60- 69	70- 79	80- 89	90- 100
Bigum 1845:181	47 26%	28 15%	27 15%	30 17%	19 10%	11 6%	15 8%	2 1%	2 1%	0
Bigum 1995:104	23 22%	7 7%	9 9%	25 24%	12 12%	8 8%	13 12%	7 8%	0	0
Pederst. 1845:159	34 21%	38 24%	32 20%	14 9%	13 8%	9 6%	11 7%	6 4%	2 1%	0
Pederst. 1995:102	17 17%	11 11%	18 18%	15 15%	18 18%	13 13%	6 6%	3 3%	1 1%	0

De ældre var yngre 1845

I de to sogne er der henholdsvis 12% (Bigum) og 7% (Pederstrup) flere, der er over 50 år i 1995. Det har selvfølgelig medført, at aftægtskontrakternes kapitalværdi ikke behøvede at være så høje dengang.

(Skønsmæssigt værdisatte man

aftægtskontrakternes løbetid til 5 år – værdien kunne variere meget).

Levede aftægtsfolkene længe, var det en dårlig forretning, og ved en snarlig død kunne man score kassen.

I dag må "sognebestyrelse" nok vænne sig til en anden og større ældregruppe, og når aftægtskontrakterne er udløbet, og man forventer, at kommunen tager over, står kommunen jo med risikoen for, at man lever længe.

Bøndernes tilbagetog

Tilbage til det med bønderne med eller uden kalot - eller antallet af "rigtige" bønder i de to sogne. Som nævnt overraskede det mig, at ændringen var så stor, og at den var sket over så kort et åremål. I Pederstrup Sogn vil man se, at der på ca. 25 år er sket en halvering af "rigtige" bønder, og i Bigum Sogn er reduktionen helt oppe på 59%.

Hvor langt kan udviklingen fortsætte?

Det er givet, at denne udvikling ikke kan fortsætte med samme hast, og der er vel en nedre grænse, men der er for mig ingen tvivl om, at der de næste 10-20 år vil ske en yderligere reduktion. Landbrugsejendomme, hvor produktionsbygningerne ikke er moderniseret, vil vanskeligt kunne sælges til en "rigtig" landmand.

Vi kan ikke standse denne udvikling, og vi er mange, der oplever det som et privilegium at kunne bo på landet, men vi sætter i høj grad også pris på, at vi har "rigtige bønder" blandt os.

Væsentligt er det, at man ikke får nedlagte, jordløse landbrug til at stå tomme.

"Hitchinsonbrug" (*Hitchinson var en "flugtkonge", der en periode opholdt sig på en ubeboet ejendom på Sødalvej*)

Lovgivningen har givet mulighed for, at de såkaldte nedlagte landbrug ikke skal være jordløse, men det var måske lige så rimeligt, at man ikke måtte reducere arealet til mindre end f.eks. 10 tdr.land. Købere, der ønskede mindre jord, kunne så bortforpagte jorden til de jordhungrende bønder.

Vi behøver måske ikke frygte en invasion af "Hitchinsonner", men eksemplerne fra Lolland med forfaldne ødegårde som "husvildebarakker" kan nok skræmme.

Naboafhængighed

Afhængigheden af naboer er måske omvendt proportional med afstanden, for selv om vi har en halv kilometer til nabo på landet, er vi ofte ret afhængige af hinanden. Derfor er de tyndt befolkede landområder også ret sårbare, når det drejer sig om tilflyttere.

Redepladsbestyrere

Pointen i påpegningsen af de drastiske ændringer i landdistrikternes befolkningssammensætning var jo ikke mindst spørgsmålet om, hvordan "bestyrerne" af foder- og redepladser administrerer deres opgaver i forhold til denne ændring.

Nu er der jo nok ikke nogen af os der tror, at politikerne administrerer vores kommune, som om den stadig i vid udstrækning var beboet af "rigtige" bønder.

Vi er selvfølgelig sikre på, at de har en ny befolkningssammensætning i tankerne, når de laver tiltag

for såvel børn, unge som ældre.

De tilpasser selvfølgelig servicen efter de mennesker, der betaler eller har betalt skatterne.

De har selvfølgelig også gjort sig tanker om, hvilke forventninger og ønsker en ny tids ældre har til bolig og ældreomsorg - eller vil de blot lade dem flytte "tilbage" til byen i den 3. alder.

Afslutningsfesten for 9. og 10. årg. 1997

Jørgen Dalagers tale

Så kom den tid I længtes mod!

Sådan plejer jeg at starte, og der er vist ikke tvivl om, at det er et udsagn, I kan støtte.

Da det var skrevet på computeren, så følte jeg det næsten, som I har følt det mange gange på det sidste.

Hvad skal jeg så sige?

Hvad forventer de, jeg siger i denne situation?

I havde kun to tilhørere, og I havde trukket et emne, men derfor kunne det jo godt være svært at vide, hvad de helst ville høre.

I den nye mundtlige prøve i matematik, tillader de sig oven i købet, blot at sætte en hel masse mystiske ting foran jer:

- en cykel med udstyr - priser og tabeller og meget andet - en hel masse forskellige flasker og beholdere med vand - også med priser på flaskerne og oversigter over vandafgifter og meget andet.

Der stod I så og skulle selv finde på noget at bruge det til - lave jeres egne $\wedge$ beregninger.

Skulle jeg bruge denne situation på samme måde, kunne jeg starte sådan:

28 elever på 10. årg. + 43 på 9. årg. giver i alt 71 unge mennesker, som jeg om lidt vil give et afgangsbetrag.

100 % fra 10. årg. vil vi i aften tage afsked med os.

ca. 40% fra 9. årg. kommer her heller ikke efter ferien.

Vi skal altså i aften tage afsked med 44, og så må der jo være 27, som vil berige os med deres tilstedeværelse i 10. klasse til næste år.

Næsten alle elever på 10. årg. er født i 1980, og de fleste går i gang med en treårig uddannelse, som de altså afslutter i året 2000. $1980 + 17 + 3 = 2000$.

Først på det tidspunkt skal I til at tage stilling til, hvad I vil med jeres liv fremover. Nogen udskyder endda valget lidt længere og rejser ud i den store verden.

Andre ved allerede nu, hvad de vil i gang med, men der er nok ikke nogen, der inden år 2000 har fået en uddannelse.

Det er i øvrigt ret så uoverskueligt at tænke sig helt ind i et andet årtusinde.

I har på samme måde som ved eksamensbordet i matematik og fysik, en hel masse muligheder liggende foran jer, og I er nødt til at foretage nogle valg, hvis I skal klare jer godt i det nye årtusinde.

Hvis I tager en uddannelse, så skulle jeres muligheder for at få arbejde være utrolig gode.

Der er en pukkel på arbejdsmarkedet, der omtrent er på min alder, og når I har faet en kortere eller længerevarende uddannelse, ja, så begynder vi - hvis det er muligt - at gå på efterløn eller førtidspension.

Dansk industri frygter allerede nu, at komme til at mangle titusinder af ingeniører og højt kvalificerede faguddannede arbejdere. Der skal stadig passes og undervises masser af børn og unge. Der bliver mange gamle, der stiller større krav til pasning, og mange bliver nok også syge, så på de områder vil der også være gode muligheder.

Informationssamfundet kræver mange nyuddannede og veluddannede unge, der kan tage over, når de eller vi, der var unge før og efter ungdomsoprøret efterhånden må slippe de tøjler, som vi har taget så godt fat i.

Kort sagt, så ser jeres fremtidsmuligheder på arbejdsmarkedet ret lyse ud, hvis I blot - - jeg behøver vist ikke fortsætte.

Lige nu - og for mange af jer gælder det en hel del år frem - da er det ikke lige arbejdsmarkedet der fylder mest i jeres bevidsthed. Og det er såmænd helt tint.

Foran jer ligger nogle ungdomsår - en utrolig spændende tid med masser af muligheder. Men som ved eksamensbordet ligger der en hel masse, som man selv skal vælge ud af og bruge i det nye liv, i begynder på herefter, eller i det liv nogle vil fortsætte med at bruge en del af på Rødding Skole.

Det er utroligt afgørende for jer, at I træffer nogle rigtige valg, at I vælger noget, som I kan få nogle positive resultater ud af.

I har mange ressourcer i jer, og jeg mener også, at I fagligt, menneskeligt og socialt har fået en god ballast med jer herfra.

Men svært kan det være, når der er så meget at vælge imellem, og så mange byder sig til med tilbud og gode råd.

Det er næsten 30 år siden, vi havde det såkaldte ungdomsoprør, og ind imellem kunne alle unge nok ønske sig at være med i et oprør.

Men en del af de forhold, som de eller vi gjorde oprør imod, blev vel ændret, og så kan man vel ikke gøre oprør mod det igen.

De protesterede over autoriteterne, som ville bestemme, hvordan tingene skulle være
- forældre - lærere - præster - professorer - dommere - politi - politikere.

Ungdommen ville have indflydelse, ville høres, ville være medbestemmende.

Og det lykkedes vel i et vist omfang - autoritetstroen over for de nævnte er vel dalet ret kraftigt. Ja, nogen vil endog mene, at det gik for vidt. Men det er måske nogen af dem eller os, der selv gjorde oprør, der senere gerne ville bestemme mere, så de eller vi, har vel godt af at blive sat på plads igen.

Man protesterede mod atomkraft, krig og forurening. Atomkraften slap vi for i Danmark, men der er da krige og forurening nok at protestere imod endnu, selvom, vi nok må glæde os over, at mange flere forholder sig til problemerne i dag end tidligere.

Men man protesterede også over materialismen og forbruget, og hvad det angår, kan man vel roligt sige, at oprøret ikke havde langtidsvirkning.

Generationerne efter 1968 er vel netop blevet opdraget til eller har i alt fald set deres forældre arbejde, som om det drejede sig om at arbejde mest muligt for at kunne købe mest muligt.

I har også lært det. Tidligere arbejdede børn og unge for at hjælpe familien. I dag arbejder I vist for at hjælpe jer selv.

Og det er selvfølgelig helt fint, at I gider arbejde, men det er måske ikke så fint, at I prioriterer arbejdet og pengene højere end den uddannelse, der senere skal give jer adgang til arbejde.

Ungdomsoprøret var på mange måder et glad oprør - et fredeligt oprør med blomsterpiger og spraglet tøj, der klart viste afstanden til de traditionsbundne voksne.

Et oprør, hvor slagordene også var fred og kærlighed.

I må også gerne gøre oprør.

Et glad, fredeligt og gerne humoristisk ungdomsoprør mod alle dem, der gemmen film, reklamer og blade vil fortælle jer, hvad I har brug for, hvordan I skal se ud, hvad I skal købe, hvis I skal være lykkelige.

Et ungdomsoprør, der peger på forbrugersamfundets utilstrækkeligheder. Et ungdomsoprør, hvor fællesskab er i højsædet, og hvor enhver ikke er sig selv nok.

Et ungdomsoprør mod det, der vil forringe livsvilkårene for jer og jeres børn i det næste årtusinde.

Et fredeligt oprør mod nazisme og fremmedhad og vold. Et oprør mod dem, der for at berige sig selv, vil lokke de svageste af jer til misbrug.

I har en dejlig tid foran jer. Brug tiden til at dygtiggøre jer, så I sammen kan være med til at gøre det nye årtusinde bedre, men brug også tiden til et fredeligt oprør mod det, der truer jeres eller jeres kammeraters livsvilkår.

Det er svært, og vi er mange der ofte har været flove over, at vi blot lod stå til og hyppede vores egne kartofler.

I har livet foran jer, så lyt til Jens Chr. Hostrup digt:

Ved at tro på livet

Ved at tro på Livet
erfares det,
ved at elske Livet,
forklares det,
ved at vove Livet
forsvares det,
ved at give Livet,
bevares det.

Til lykke med det resultat og det mål, I har nået.

Tak for samarbejdet med jer - både det sjove og det udfordrende.

Held og lykke fremover.

Tak til alle ansatte på skolen, som gennem en god arbejdsindsats er med til at skabe en god atmosfære her.

Jeg vil også benytte lejligheden ved skoleårets afslutning til at sige tak til jer forældre for et godt samarbejde. Tak for den opbakning vi møder fra jer – uden den kunne vores arbejde ikke lykkes. Held og lykke med jeres unge.

De har utrolig meget brug for jeres støtte også i den spændende, men også svære periode af deres liv, som de nu tager fat på.

Jørgen Dalagers kronik

Strøtanker i et valgår om, hvordan "Skolen" ??

Ovenstående citat er hentet fra folkeskolens formål, og der er nok ingen, der er uenige i, at det er utrolig vigtigt, at eleverne opdrages til at indgå i et demokratisk samfund, der hos os bygger på folkestyre.

Alle, der har med unge mennesker at gøre, er vist ikke i tvivl om, at de ikke ønsker at lade forældre eller lærere bestemme for meget over dem, og de skal også nok få udtrykt, hvis der er noget de er utilfredse med.

Vi beskylder dem vel til tider også for, at de prioriterer medbestemmelse og rettigheder højere end medansvar og pligter. Kort sagt, synes vi vel ofte, at de er ret forkælede. Det syntes vore forældre vist også, at vi var.

Om et par år kan eleverne i 10. klasse få indflydelse på, hvem der skal bestemme i vort samfund - de kan stemme på dem, der skal bestemme. Men hvis vi spørger dem om de er interesseret i politik, så svarer 21 ud af 27 klart nej, og 22 ved ikke, hvilket parti de ville stemme på, hvis de måtte.

23 tror i øvrigt heller ikke, det betyder noget for deres hverdag, hvilken regering vi har.

Skulle der være læsere, der ikke er stået af endnu, ja, så vil jeg lige understrege, at fortsættelsen absolut ikke bliver en kritik af politisk uengagerede unge, men i højere grad en kritik af den måde, hvorpå vi voksne forvalter folkestyret .

Hvad nytter det, at de hører, hvad vi siger, når de ser, hvad vi gør.

De fleste af os sætter nok et kryds på et navn eller et parti, når der er valg, men vi skælder ofte ud over, hvor dårlige de, vi har valgt, er til at forvalte deres job. Kun nogle få procent, ønsker at have indflydelse på, hvem der skal opstilles.

Aldrig har der været så få
til at vælge de få,
som de mange kan stemme på
for at demokratiet kan bestå.

Hvorfor ønsker så få
at bestemme,
hvem de kan stemme på?

Ja, de unge ville nok, hvis de spurgte, få svaret: Det nytter jo alligevel ikke noget. Det er ikke noget for mig. Der er alt for mange diskussioner i sådan nogle vælgerforeninger, for meget pamperi. Det er alt for tidrøvende.

Hvordan opdrage de nye generationer til demokrati, når vi kun kritiserer den måde den udøves på?

Hvad var det, vi sagde om de unge og medbestemmelse og medansvar?

Vi taler om børn og unge, der er så forkælede, at de kun har banaliteter og petitesser at brokke sig over. Hvor har de mon lært det?

De unge ser og hører jo ofte engagerede og ophidsede voksne, der udtaler sig om enkeltsager, som de mener, politikerne totalt har misforstået.

Er det os eller politikerne, der ikke kan eller vil tænke i helheder? Er det derfor vi skælder dem ud fra sag til sag?

Ville græsrodsbevægelser blive overflødige, hvis alle var medlem af et politisk parti, eller ville græsset bare miste sine rødder?

Hvis man forestillede sig, at alle var medlem af et parti, hvor man kunne protestere mod eller støtte nye tiltag, ville protestbevægelser så blive overflødige?

"Jeg skal ikke være medlem af et parti, de ligner jo hinanden alle sammen!"

Er der blevet kortere mellem højre og venstre i politik efter kommunismens fald, eller er der bare blevet mere grumset i midten? ($\frac{1}{2}$ social + $\frac{1}{2}$ liberal = 1 socialliberal)

Er det mon derfor visse unge tiltrækkes af de yderliggående grupperinger: autonome, nazister, skinheads, rockere?

Vi opfordrer vore unge til at tage stilling. Hvornår får de klare meldinger om, hvad de enkelte partier står for?

Har politikerne gået så meget i skole hos valgforskere og medieeksperter, at de ved, hvornår det rent taktisk er klogt at trække en kanin op af hatten: vold i samfundet, hårdere straffe, ventelister, atomvåben i danske havne i en fjern fortid, boligsikring?

Er vort samfund blevet så kompliceret, at det ikke er muligt via en grundholdning eller en ideologi at give et partipolitisk svar på de fleste sager?

Er velfærdssamfundet blevet så godt, at vi ikke kan finde ud af, hvem vi skal vise solidaritet? - eller var det noget, der var aktuelt i Polen for en del år siden?

"De (politikere) laver jo ikke andet, end at mundhugges om ligegyldige ting."

Er det politikernes fornemste opgave at afsløre, hvordan modstanderne har dummet sig i en fjern eller nær fortid, eller er det blot angsten for at dumme sig med nuets opgaver?

Hvis vi kunne svare på en del af ovenstående spørgsmål, eller hvis vi orkede at forholde os til dem, ja, så var der vist en mulighed for, at vi bedre kunne "forberede eleverne til medbestemmelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre".

"Ingen kan forklare nogen noget. De, som ikke forstår det, kan jo ikke, og de, som forstår det, kan ikke, fordi de ikke forstår, hvad det er, de andre ikke forstår." GRUK

Afslutningsfesten for 9. og 10. årg. 1998

Jørgen Dalagers tale

Det er tiende gang, jeg står her og skal forsøge at sige nogle bevingede ord til en flok unge, som forlader os for at finde nye græsgange - eller blot afslutter 9. årgang for derefter - forhåbentligt - at finde føde på vore græsgange i 10. klasse.

I kan selvfølgelig være lige glade med, hvor ofte jeg har holdt tale, for det drejer sig jo nu om jer.

Men da jeg skulle forsøge at finde nogle guldkorn, der kunne passe til jer, var mine tanker alligevel en tur tilbage.

Det er klart, at jeg og otte af de lærere, I har haft, som også var med dengang, er blevet ti år ældre.

I er selvfølgelig også blevet ældre, men I er ikke ældre end dem, vi sagde farvel til dengang, så det må vel være de samme opgaver, udfordringer og problemer I står overfor, som de unge stod overfor i 1988.

Ja, mange af de tanker, der fylder jeres hoveder i dag, fyldte også hovederne på de unge for ti år siden - ja, for den sags skyld vel også for 20, 30 og for 100 år siden.

I kender dem, så jeg vil undlade at nævne dem her.

Tiden, er blevet en anden, siger man, men den er ikke blevet ti år ældre, den er helt ny. Ja, den fornyer sig hele tiden.

For tiden taler man undertiden om, at vi skal leve i nuet, men nuet er så kort at lige, som man tror, man lever i det, så er det gået og er blevet til fortid.

Og fortiden kan man da ikke leve i, for den er gået. Og fremtiden da slet ikke, for den ved vi ikke noget om.

Ja, men hvad skal I da leve i?

Tiden er en anden, siger man. Man siger også, at I er præget af tiden. Vær I glade for det, for ellers var I slet ikke egnede til at leve i den.

Fra tid til anden taler man om, at det er svært at følge med tiden. Man taler om at få tiden til at gå. Ja, nogen truer endog med at slå tiden ihjel. Hvis I gør det, kan I i alt fald ikke følge med tiden mere.

Benny Andersen har skrevet et digt om den, der viser os, hvad klokken er slået:

Klokken

Hvad er klokken spørger du
kvart over nærmeste fortid
et par minutter i fremtiden
langt over den tid
da børnene var små
og det var langt over deres sengetid
langt over Bro Bro Brille
hvor klokken konstant var elve
Klokken er ikke en klokke
den er mange
den er ét
klokken er en slavepisker
klokken er en frelsende engel
klokken er måske et kvarter foran
klokken kan man ikke regne med
klokken regner ikke med tiden
klokken er ligeglad med tiden
klokken undergraver tiden
som myreløven på bunden af sit sandkrater
hvor travle myrer skrider ned
Klokken er et løftet øjenbryn
en finger på læben
et kys på den trætte pande
klokken er næsten ingenting
klokken er kun lidt i os
så længe vi gir os god tid til hinanden.

Men udfordringerne, mulighederne og fristelserne er ikke nødvendigvis de samme for jer, som de var for ti år siden, og derfor er det vel heller ikke de samme ting, jeg skal sige.

Måske har der på jeres årgang være situationer og hændelser, som gjorde, at når jeg skulle ønske jer god vind fremover, at der da var noget bestemt, jeg gerne ville have med i min tale.

Måske var der nogle af de valg I traf - med eller uden vilje - i betænksom- eller ubetænksomhed – nogle valg, som gjorde, at I følte jorden gyngede under jer, og det var svært at få fast grund under fødderne, eller at I var ude på et skråplan, hvor det var svært at holde balancen.

Måske har I tydelig fornemmet, hvor eviggyldigt det var, når personerne i eventyrene ofte står ved en korsvej.

Går man til venstre, får man en bestemt skæbne - går man til højre, får man en helt anden skæbne.

Går man til venstre, møder man ulven, og næste morgen ligger der måske et par knogler tilbage.

Hvis man var gået til højre, havde man måske mødt brændehuggeren og var kommet hjem til frokost hos ham og havde truffet hans mageløst smukke datter.

Måske var man endog blevet gift med hende og havde fået tre børn.

Hverken i eventyret eller i virkeligheden kan man vælge begge veje, når man står ved korsvejen.

Det er enten eller.

Vælger man den ene vej, får man sjældent at vide, hvordan det var gået, hvis man havde valgt den anden vej.

Det har vi svært ved at acceptere i vores oplyste tidsalder.

I har allerede stået over for mange valg. Nogle gange valgte I klogt, andre gange måtte I erkende, at det var mindre klogt, og I ville gerne have kunnet vælge om.

Det var ikke korsveje, der var afgørende for jeres liv. I har stadig mulighederne. Lyt til dem, der kan være med til at vejlede jer, inden I vælger retning.

Det er svært, for der er så mange, der mener at vide, hvad der er lykken for jer. Tilbud og fristelser er der nok af.

Grantræet - eventyret, som I nok kender - troede hele tiden at lykken fandtes et andet sted, og at alle de andre var lykkeligere:

"Det havde slet ingen Fornøjelse af Solskinnet, af Fuglene eller de røde skyer, som Morgen og Aften sejlede hen over det."

"O, var jeg dog sådant et stort Træ, som de andre!" sukkede det lille Træ, "så kunne jeg brede mine Grene så langt omkring og med Toppen see ud i den vide Verden

"Glæd Dig ved din Ungdom!" sagde Solstraaleme; "glæd Dig ved din friske Væxt, ved det unge Liv, som er i Dig!"

I ved, hvordan det sluttede. Inden det blev brændt, nåede grantræet, som end ikke rigtig havde kunnet nyde al stadsen i det fine hjem, at sukke: "Forbi! forbi!" sagde det stakkels Træ.

"Havde jeg dog glædet mig, da jeg kunde! forbi! forbi!"

Selv om pressen i sidste uge skrev, at videnskabsmænd havde fundet ud af, at lykken var genetisk bestemt, så glem det, for ellers kunne man jo lige så godt lade stå til og være ked af det, hvis ikke man havde fået det lykkelige gen.

Lykkepiller, lykkehjul, tips, lotto, alkohol og stoffer bringer ikke varig lykke. Det kan højst medføre en periodisk følelse af velvære.

I må selv gøre noget. Men I skal ikke kun gøre noget for selv at blive lykkelige. I har også ansvaret for andre. Én af vejene til lykke finder man ved at hjælpe og støtte andre.

Pas på egoismen, som - ikke mindst i vores tid - lurer: Det er ikke mit problem. Jeg har nok i at tage vare på mig selv. Enhver må vel hytte sit eget skind. Enhver er vel sig selv nærmest.

Det er ikke mit bord.

I har en dejlig tid foran jer, brug tiden til at dygtiggøre jer, men brug den også til at have det sjovt med hinanden. Brug også tiden til at gøre oprør mod det, der truer jeres eller jeres kammeraters livsvilkår - eller for den sags skyld vores allesammens livsvilkår.

I har livet foran jer, så lyt til Jens Chr.Hostrup digt, som jeg også brugte sidste år, men genbrug er jo ikke så dårligt endda:

Ved at tro på livet

Ved at tro på Livet
erfares det,
ved at elske Livet,
forklares det,
ved at vove Livet

forsvares det,
ved at give Livet,
bevares det.

Til lykke med det resultat og det mål, I har nået.

Tak for samarbejdet med jer - både det sjove og det udfordrende.

Og selv om I forlader os I aften, så ved I, hvor vi er, hvis I har brug for os.

Held og lykke fremover.

Tak til alle ansatte på skolen, som gennem en god arbejdsindsats er med til at gøre Rødding Skole til et godt lære- og værested.

Jeg vil også benytte lejligheden ved skoleårets afslutning til at sige tak til jer forældre for et godt samarbejde. Tak for den opbakning vi møder fra jer - uden den kunne vores arbejde ikke lykkes.

Held og lykke med jeres unge.

Husk på, at selv om de er 17 år, har de utrolig meget brug for jeres støtte i den spændende, men også svære periode af deres liv, som de nu tager fat på.

En særlig tak skal der lyde til den gruppe af forældre, der har været eller netop er kommet i skolebestyrelsen.

Tak for det arbejde, I har gjort arbejde for vores skole.

Til lykke.

Jørgen Dalagers kronik

Genbrugstanker og skolebestyrelsesvalg.

Når man for tolvte gang i elvte time (i øvrigt en situation, som vi ofte bebrejder vore elever, at de bringer sig i) skal skrive en kronik til Tjele Extra, ja, så kan tanken om genbrug jo godt strejfe en. Men selvfølgelig kan man ikke det. Man kan jo ikke være bekendt at genbruge en kronik.

Kun få læser.

Vi ved ganske vist og fortæller eleverne, at kun 12% af læserne læser en artikel helt igennem, og når det drejer sig om en kronik, ja, så er procentdelen nok endnu lavere, men genbruge - nej. Man kunne selvfølgelig tænke, at når så få -måske fem procent - læser den, så kan det vel gøre lige meget. Men problemet er, at det nok er de samme fem procent, der læser den, og de kan måske endog huske lidt endnu, så - nej.

Hvis det jeg ville genbruge, så var mange år gammelt, ja, så kunne det måske gå, men når det er fra sidste år, ja, så går den nok ikke.

Opstillingsmøde til skolebestyrelsesvalg.

Ja, det var faktisk dette møde i aftes, der fik mig til at tænke på det, jeg skrev sidste år, og som havde følgende indledning:

Strøttanker i et valgår om, hvordan "Skolen forbereder eleverne til medbestemmelse, medansvar, ret-tigheder og pligter i et samfund med frihed og demokrati."

Hævet pegefinger

Nu kan jeg nok forvente, at en hel del læsere falder fra og tænker, at nu skal skolemesteren nok igen af med en svada, om hvordan vi som forældre svigter vore børn og skolen. Sidste år handlede det om vores manglende engagement i det politiske liv, og nu skal pishen så svinges over os med hensyn til vores manglende deltagelse i opstillingsmødet.

Måske.

Roser i bedet!

Men inden vil jeg lige understrege, at vi på Rødding Skole har en forældrekræds, som er meget flinke til at bakke op om det, der sker i deres børns klasser. Og det skal også understreges, at det var meget glædeligt, at der var 20 forældre i aftes, der klart udtrykte, at de gerne ville gå ind i skolebestyrelses-arbejdet.

Værre andre steder.

Det skal da lige siges, at vi har hørt om mange eksempler i pressen, hvor tilslutningen var meget ringere, så det ... men alligevel ...

Lige et par genbrugscitater fra sidste år:

Vi beskylder vel til tider vore unge for, at de prioriterer medbestemmelse og rettigheder højere end medansvar og pligter. Kort sagt, synes vi vel ofte, at de er ret forkælede. Det syntes vore forældre vist også, at vi var.

Hvad nytter det, at de hører, hvad vi siger, når de ser, hvad vi gør.

Hvordan opdrage de nye generationer til demokrati, når vi kun kritiserer den måde den udøves på?

Vi opfordrer vore unge til at tage stilling. Hvornår får de klare meldinger om, hvad de enkelte partier står for?

Noget andet

Citaterne handler selvfølgelig om valg til kommunalbestyrelsen, og da blev valgdeltagelsen jo ret pæn, selv om man ofte kritiserer den måde kommunen styres på.

Man kan vel ikke påstå, at folkeskolen ikke er udsat for kritik i disse år.

Hvis vore forældre generelt er så utilfredse med folkeskolen, som man får indtryk af i medierne, så kan det selvfølgelig undre, at man ikke myldrer frem på skolen, når man har mulighed for at vælge de forældre, der skal være med til at styre den.

Den siddende skolebestyrelse har været flinke til skriftligt og mundtligt at udtrykke, at de synes, at de har indflydelse, så hvis man vil tro dem, ja, så kan man ikke bruge undskyldningen: det nytter jo ikke noget!

Det går jo godt nok!

Man kan selvfølgelig også lidt naivt tolke den ringe deltagelse som et tegn på, at vore forældre er så tilfredse med deres børns skole, at de ikke ser nogen grund til at blande sig i, hvordan den fremover skal udvikle sig. Men ....

Opbakning

Når jeg finder det uheldigt, at det kun er hver ottende forældre, der er med til at vælge en skolebestyrelse, skyldes det, at jeg synes, det er synd, at de engagerede forældre, der vil lave et stykke arbejde for jeres børns skole, at de ikke mærker større opbakning fra forældre kredsen.

Fødeskolerne stod af

Uheldigt synes jeg da også det er, at forældre fra fødeskolerne ikke er repræsenteret. Nogle vil selvfølgelig være i den situation, at de kun har børn på Rødding Skole i to år eller tre år, men der var da forældre fra Vammen og Lindum, der var villige, og de fik da også en del stemmer fra Rødding-forældre, men tilslutningen var, som det fremgår af læserbrev her i avisen, yderst ringe.

Engagement smitter

Når jeg udnytter genbrugstanker fra sidste år, skyldes det især, at det væsentligste i denne sammenhæng måske er, at børn og unge fornemmer, at deres forældre er interesserede og engagerede i deres

børns skole.

Denne interesse og engagement kan man selvfølgelig sagtens vise uden at gå til opstillingsmøde eller lade sig vælge til skolebestyrelsen, men jeg tror det er væsentligt, at hvis vi i skolen skal *forberede eleverne til medbestemmelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og demokrati* - og det tror jeg faktisk alle forældre mener, vi skal - ja, så tror jeg det er væsentligt, at de ikke blot hører det, vi siger, men også ser, hvad vi gør.

Forældre har - uanset hvor mange timer børnene overlades til pædagoger og lærere - heldigvis utrolig stor indflydelse på børns holdninger, interesser og engagement.

Kronikken i Tjele Extra i 1997 handlede om ”Strøtanker i et valgår om,”

Evt. link til kronikken

Afslutningsfesten for 9. og 10. årg. 1999

Billeder mangler

Jørgen Dalagers tale

Så kom den tid I længtes mod.

Sådan plejer jeg at starte, så det skal ikke være anderledes i den sidste afslutningstale i dette århundrede, som nogle så smukt startede med at kalde *barnets århundrede*. Ja, det er jo altså også den sidste i dette årtusinde, men da man skrev mindre dengang, var der vist ingen, der overvejede at kalde det nye årtusinde noget.

Til lykke med de resultater, I har nået.

Husk på, at det ikke er en betingelse for et godt liv, at karakteren er over otte. Hvis man har ydet en god indsats, så må man acceptere, at vi ikke alle har faet de samme forud-sætninger for at kunne klare os til prøverne.

I skal nok kunne huske at fortælle jeres børn, hvornår I forlod Folkeskolen. Det var det år, hvor man brugte utrolig mange milliarder på at forberede sig på det nye årtusinde. De vil så spørge jer, om man virkelig ved afslutningen af *barnets århundrede* ville bruge så mange penge på, at I børn og unge var klar til at tage fat på et nyt årtusinde. Og I vil kunne fortælle dem, at pengene ikke blev brugt på at forberede jer på det nye eller på at sikre sig, at I var parate til at få startet godt på det tredje årtusinde.

Nej, vil I fortælle de undrende børn, at de mange milliarder blev brugt på at sikre, at alle de computere og andet elektronik, man havde anskaffet sig ikke brød sammen.

I vil forhåbentlig også kunne fortælle dem, at ganske vist havde I de sidste år af jeres skoletid fået mange computere på skolen, og de blev da også efterhånden brugt meget i undervisningen. Men de lærere, I havde, de var ikke faldet på halen for den nye teknolo-gi. De var klar over, at hvis I skulle være forberedte på det nye årtusinde, så var det ikke nok at erhverve sig en viden ved computeren over internettet.

I vil forhåbentlig fortælle jeres børn, at jeres skole samtidig med, at den prioriterede højt, at I fik lært noget, så I kunne klare jer i en fortsat uddannelse, ja, så lagde man også vægt på, at I lærte at forholde jer kritisk til det I læste og hørte, at I lærte at samarbejde, at man ønskede at styrke jeres selv-værd og selvtillid.

I vil forhåbentlig også fortælle, at de prøvede på at lære jer at tage ansvar for jeres egen læring, selvom de til tider trak sig selv i håret, når I undlod at lave lektier eller sad og småsov.

Vi har da til tider rystet noget på hovedet af jer. Det har lærere og forældre i øvrigt altid gjort af de unge, når de følte, at de skejede mere ud end godt var. Nogle af jer har også sat de første grå hår i hovedet på jeres forældre. Det har unge også altid gjort.

Det er jo ikke altid så let at være ung, selv om det kan være utrolig spændende, men sådan har det også altid været.

Jeg har i år været ansat i folkeskolen i 30 år. Ja, jeg ved godt, at det vanskeligt kan ses, men jeg har i alt fald siden jeg var på jeres alder levet og arbejdet blandt unge, og I har ikke rystet mig.

Men når I nu skal forlade os - de fleste af jer i alt fald, så må jeg have behov for at komme med den belærende skolemester pegefinger. Så må der da være noget, som jeg synes, I skal tænke lidt over, når I nu går herfra til fortsat uddannelse og ind i et nyt årtusinde.

Jeg var for en måned siden forhindret i at komme til 25 års jubilæum med en klasse, der i 1974 gik ud af 9. klasse.

Jeg modtog en mail fra en af eleverne, der viste, hvad de fleste af elever laver nu. De havde klaret sig godt i mange forskellige erhverv. En vis procentdel havde selvfølgelig været igennem en skilsmisse, men der var ingen, der ikke klarede sig - altså ingen, der var dumpet igennem det sociale sikkerhedsnet. Det glæder.

Det var ikke fordi der ikke i Viborg midt i 70-erne var risiko for at falde i.

Det er der også i dag.

Jeg gik i flere dage og spekulerede over, hvad det var jeg især gerne ville sige til jer, og jeg vendte gang på gang tilbage til et eller andet med *al tage ansvar - ikke kun for sig selv, men også medansvar for næsten.*

Jeg ved godt, at det kan virke lidt forældet at bruge udtrykket næsten. Men hvis jeg blot sagde, at man skulle tage medansvar for sine venner eller kammerater, ja, så kunne der jo sagtens være nogen i ens nærmiljø, som måske her og nu ikke havde nogen, som følte sig forpligtet til at give en hjælpende hånd.

Ordet *solidaritet* var også på tavlen gang på gang og noget med *at kende - ikke kun sine rettigheder men også sine pligter.*

Når disse ord meldte sig, så må I ikke opfatte det som værende egenskaber, som jeg har iagttaget manglede hos jer som gruppe.

Jeg tror i højere grad, at det skyldes en oplevelse af, at der i tiden kan være en tendens til, *al det drejer sig om at klare sig selv, at enhver har nok i sit, at enhver må være sin egen lykkesmed.*

Jeg har sagt det til jer før, også når nogen måske har været ude på et skråplan, at I må være modige nok til selv at sige fra, men også til at markere holdninger over for andre.

I ved godt, hvad der er rigtigt, I kan godt kende forskel på ret og vrang. I har et medansvar for jeres venner og kammerater, men også for de andre i gruppen eller klassen eller på arbejdspladsen, som er ved at falde igennem.

Jeres liv bliver bedre, når I gør noget for andre.

Vi har et godt samfund med et godt socialt sikkerhedsnet, men vi har ikke alle de samme muligheder for at undgå at falde i det. Og alene det at falde i sikkerhedsnettet kan give skrammer.

Det er her solidariteten kommer ind.

Jeg lavede, da jeg læste en kronik i 97 et notat, der handler om det at forebygge. Det lød sådan:

"Der går en bro over en flod - "livsfloden" - med mange huller og uden rækværk. Dette bevirker, at mange mennesker falder i vandet. Mange kan ikke svømme og for at redde dem, har samfundet ansat livreddere til at få de druknede op på land igen. Hvis livredderne ikke får alle op, og nogle synker, står et hold dykkere parat til at bjerge de druknede og forsøge genoplivning med anvendelse af alt til rådighed stående udstyr.

Selvfølgelig behøver vi livreddere og dykkere, men samfundet må også satse på at reparere broen - sætte rækværk og advarselsskilte op – informere om faren ved dybt vand - lære folk at svømme og kunne redde dem, der ikke kan."

Måske synes I ikke, det hører hjemme i en afslutningstale, men jeg føler alligevel, at det er noget af det, I skal have med.

I har tit nok hørt, at I skal hænge i og dygtiggøre jer, for at I kan have flest mulige valgmuligheder. Men man kan altså ikke passe sin skole eller sit arbejde, hvis man slår hovedet på broen eller drukner i floden.

I skal ikke sætte jeres lid til, at samfundet får sat rækværk op, får repareret broen eller sat advarselsskilte op, Og I kan ikke forvente, at alle har lært at svømme.

I har også et ansvar, når I ser nogen gå på en livsfarlig bro over "livsfloden". I kan ikke altid selv hjælpe, men så brug da vi voksne, der har lidt større erfaring med skrøbelige broer.

Livet er spændende, og selv skrøbelige broer kan være udfordrende og spændende, men det kan også blive livsfarligt.

Nyd livet, få noget ud af det.

Piet Hein siger om meningen med livet:

"Der er præcis så megen mening i livet, som der er i en selv. Og der er naturligvis mange mennesker, som det ikke er nok for."

Jeg vil slutte med endnu engang at bruge digtet, som netop handler om dette emne:

Ved at tro på livet

Ved at tro på Livet
erfares det,
ved at elske Livet,
forklares det,
ved at vove Livet
forsvares det,
ved at give Livet,
bevares det.

Til lykke med det resultat og det mål, I har nået.

Tak for samarbejdet med jer - både det sjove og det udfordrende.

Og selv om I forlader os I aften, så ved I, hvor vi er, hvis I har brug for os.

Også til jer, der bliver her endnu et år:

Held og lykke fremover.

Tak til alle ansatte på skolen, som gennem en god arbejdsindsats er med til også at give disse elever en ballast at gå videre med.

Jeg vil også benytte lejligheden ved skoleårets afslutning til at sige tak til jer forældre for et godt samarbejde. Tak for den opbakning, vi møder fra jer - uden den kunne vores arbejde ikke lykkes.

Held og lykke med jeres unge. Må det lykkes - også for jer - at være med til at lære jeres unge at svømme, at sætte advarselsskilte op på strategisk rigtige steder på det rette tidspunkt. Det med tidspunktet kan i øvrigt være svært.

Held og lykke med det.

En særlig tak skal der lyde til den gruppe af forældre, der har været med til i skolebestyrelsen at gøre en ekstra indsats for vores skole . Tak for samarbejdet.

Og så vil jeg gerne uddele jeres afgangsbeviser.

Jørgen Dalagers Kronik 1999

Hvordan undgår man, at pressens fokus på ligtorne får os alle til at halte med?

Oplægget til de 36 journalister på Tjele Extra har just ikke været, at deres opgave var, at lede efter ligtorne i lokalsamfundet. Selvfølgelig skulle de også her forsøge at forholde sig kritisk til de opgaver de valgte, men deres primære opgave har selvfølgelig været at skrive gode "historier" som folk gad læse. De er blevet belært om, at man skal være dygtig, hvis man vil have en læser til at læse en hel artikel. Ja, læseren skal lokkes med journalistiske "godbidder" fra starten, så man kan ikke som andre steder gemme pointen til sidst. Nej, man skal faktisk være glad eller stolt, hvis det lykkes at få nogen til at læse hele artiklen. Mine forventninger desangående er heller ikke store, da netop kronikken kun læses af få.

Det er altså ikke arbejdet på Tjele Extra, der har inspireret mig til denne overskrift, men mit forbrug nyheder i aviser og TV.

Det skal understreges, at jeg opfatter det som et sundhedstegn, at pressen finder og beskriver samfundets ligtorne. Journalister er også demokratiets vagthunde, og de skal gøre, når de iagttager, de betændte steder, så man kan få dem fjernet eller behandlet.

Risikoen er måske, at medierne i kampen om kunderne i til stadighed bruger stærkere og stærkere virkemidler for at skaffe kunder. Ugebladene tager sig af kongehuset, de rige, de smukke eller blot de kendte, så den øvrige presse må tage sig af ligtornene. Man kan drømme om lykken med de "lykkelige" eller man kan glædes over, at man ikke som andre blev ramt af ulykken. Eller man kan forarges over, at de, der beslutter, ikke gør det, så det passer i mit kram. Selv om man selv blot ser passivt til og ikke rører en finger for at få indflydelse, kan man jo godt kræve sin ret og brokke sig.

Passer det så, at volden i stuen skaber frygt, eller at videooptagelser fra røverier får os til at tro, at der er tyve på et hvert gadehjørne. Passer det, at når man ser damen uden ben eller hende med gammelt støv overalt, at så bliver man overbevist om, at vores omsorg for de gamle og syge i almindelighed er forrykt. Passer det, at når man ser nogle gå helt agurk over en udsættelse af efterlønnen, ja, så får man let det indtryk, at politikerne er uhæderlige, og at de næsten stjæler fra os.

Passer det, at når vi hører om fejlbehandlinger, ventelister og overfyldte sygehuse, så kan vi næsten blive syge ved tanken om at blive det.

Voldsstatistikken viser et fald. Risikoen for at blive slået ned er utrolig lav, men vi så det jo i TV, så... Ungdomskriminaliteten er faldende, men vi ser og læser da om ungdomsbander og indbrud hele tiden, så ...

Vi kender ganske vist mange ældre, som er utrolig tilfredse med den hjælp og pleje de får, men når hende fra TV uden ben ikke kan komme i byen, og hende med støv overalt ikke kan få støvsuget, så

...Vi har aldrig haft mere til forbrug trods høje skatter end nu, men når de vil reducere vores efterløn, så...

Sygehusvæsenet har vel aldrig kunnet klare så mange og komplicerede opgaver som i dag, og vi kender vel alle mange, som er blevet hjulpet og som har været utrolig glade for den pleje og omsorg, de har fået, men når man de forfærdelige historier i TV, så ...

Endnu engang vil jeg understrege, at jeg mener, at pressen skal finde ligtorne, men man kan vel godt frygte, at vi kan se og høre om så mange ligtorne, at vi kan komme til at trække lidt på det raske ben. Når dertil kommer krig, sult, oversvømmelser, jordskælv og voldtægt, som vi også får ind i stuen, ja, så kan det vel være svært at fordrive pessimismen eller blot at resignere.

Og så har jeg helt undladt at berette om manglende børnepasning, mangelfuld undervisning af vore børn og forældresvigt i børneopdragelsen.

Det har faktisk været en fornøjelse at sidde i redaktionen på Tjele Extra og opleve en stor flok unge, der engageret har kastet sig over den opgave at skrive historier for jer. Lad os hjælpe hinanden med at bevare deres gåpåmod og optimisme. De skal også forholde sig kritisk til ligtorne og være med til at fjerne dem, men de skulle nødvendigvis komme til at halte af at se dem på TV.

Afslutningsfesten for 9. og 10. årg. 2000

Jørgen Dalagers tale

Kære elever på 9. - 10. årg.

Endnu er I alle elever på Rødding Skole.

Om ganske kort tid ..... Ja, ja, I må vente til jeg har spredt mine guldkorn ud over jeres opmærksomme hoveder - men om ganske kort tid, er kun 23 af jer elever på Rødding Skole - de øvrige 34 kan herefter kalde sig tidligere elever på Rødding Skole.

Vi har kun 10 elever på 10. årgang, som vi i aften skal sige farvel til.

Når vi i Danmark i 1983 havde det laveste fødselstal side 1864, ja, så kunne der jo heller ikke blive så mange til os.

I startede 32 i 8. klasse og de sidste ti af jer siger så farvel til os - enkelte efter 11 år, men de fleste efter tre år.

Der er 47 tilbage på 9. årg. af den flok på 51, der startede for to år side.

23 fortsætter i 10. klasse.

Det er til jer alle, jeg henvender mig nu, idet I alle lige nu er elever her.

Det første hold elever, der tog Folkeskolens afsluttende prøver i det nye årtusinde.

Jeg vil ønske jer hjertelig til lykke med det mål og de resultater, I har nået.

Mange har klaret sig rigtig godt.

Nogen er blevet belønnet for den indsats de har ydet, nogen er ind imellem blevet lidt skuffede.

Det afgangsbrev, jeg om lidt deler ud til jer, bliver en del af den bagage, som I tager med, når I vander videre.

I har heldigvis samlet bagage mange andre steder end her, men jeg håber også, at I føler, at papiret med tallene kun er en beskedent del af den bagage, I fik med jer fra vores skole.

I tilhører de små årgange, så der vil blive brug for jer. Lidt firkantet sagt, så behøver tallene på jeres afgangsbrev ikke være så store, for at åbne dørene for fortsat uddannelse.

Jeg håber, at I ud over bagagen, som kan bane vejen eller lette den til fortsat uddannelse, har kunnet medtage værdier, som kan gøre det lettere for jer at klare livet.

Det er disse værdier jeg godt tale til jer om.

Jeg har kun været lærer for nogen af jer i korte perioder, men jeg synes nok, at jeg kender jer ret godt.

Nogen har jeg - af forskellige årsager - fået lov til at snakke mere med end andre.

57 unge med et stort potentiale. 57 unge med blikket rettet fremad som det er kendetegnende for unge - fremtiden med det spændende, det sjove, det uigennem-skuelige er foran jer. Derfor er blikket rettet den vej, og det er rigtigt, for det er den vej I skal.

At skulle være ung ved årtusindskiftet, hvor alt foregår i et tempo, hvor selv unge kan synes, at det er svært at følge med, er en udfordring.

Jo ældre mennesker bliver, des mere ser de i bakspejlet.

Ja, selv jeres unge forældre har en tendens til gerne at ville fortælle jer om dengang, de var børn og unge - nyd det.

Kørekortet til livet kan man vanskeligt tilegne sig, hvis ikke man lærer at bruge bak- og sidespejl. Hvis ikke man tager ved lære af dem eller det, man kørte forbi eller af de mennesker, der er på siden af en, så kan man let dumpe.

I er allerede påvirket af, at udviklingen sker med en hastighed, som selv I kan føle er for meget. Tænk blot på, hvad der på IT-området er sket siden I var 10 år og gik i 3. eller 4. klasse.

Det kan være svært nok at tage et kørekort i livet og lære at bruge bak- og sidespejle, men det kan måske være endnu sværere at finde vej, hvis ikke man har nogle faste holdepunkter eller pejlemærker.

Faste holdepunkter og pejlemærker i en verden, hvor udviklingen rent ud sagt eksploderer, og verden bliver mindre hele tiden.

Hallo! Hr. Skolemester. Du er vist ved at være lidt antikveret.

Måske.

Men jeg vil alligevel ønske, at I i jeres bagage har faet noget med herfra - nogle værdier - som kan bruges som holdepunkter og pejlemærker - som kan få jer til at stille spørgs-mål ved det, der sker omkring jer.

Hvad nytter det, at man sidder foran sin 15-17 tommers åbning til verden og kommunikerer med folk fra alle verdensdele og føler, at verden er lille, hvis ens fordomme over for andre religioner eller folkeslag bevirker, at man ikke vil snakke med sin nabo?

Hvad nytter det, at man kan komme i kontakt med alverden, hvis vi til stadighed kan læse i avisen og se i fjernsynet, at mange - såvel unge som ældre - er ensomme?

Jeg er selv ret imponeret over de muligheder, der er på IT-området, men det kan jo være svært at få vejret til at tale om de problemer, man har i livet, hvis man med tungen ude af halsen prøver på at følge med den teknologiske udvikling.

Efterhånden kan vi jo erstattes af programmer:

Deep Blue kan slå selv de bedste skakspillere. Brutus kan skrive trivialnoveller, så forfatterne frygter for deres levebrød.

Og Ananova kan formidle nyheder, så nogle journalister kan blive overflødige.

Hvad med psykologen, præsten eller advokaten, mon ikke de kan erstattes af et program, når man har ondt i livet eller økonomien?

Netop når vi skal tage stilling til, hvordan vi vil have, at videnskaben skal påvirke vores liv, er det væsentligt, at vi har nogle værdier at tage udgangspunkt i.

Ja, ja, vi har hørt om hende den unge undervisningsminister, der har udgivet sin egen lille „bibel” om Værdier i Virkeligheden, men er der nu overhovedet noget, der står fast?

Ja, vel er der så - og uden at remse op, hvad ministeren har skrevet, kan jeg da bare nævne nogle få værdier, som ikke er afhængig af den teknologiske udvikling:

Respekten for det enkelte menneske, for livet og for naturen. Hjælpsomhed, tolerance og omsorg.

Og kærligheden ikke at forglemme. Hvis den fik noget mere plads, så var der rigeligt med plads til alle PC-eme også.

Vi har en tendens til i vort samfund at lave skræmmebilleder for hinanden. Og når man så har mulighed for at få disse skræmmebilleder på skærmen hele tiden, ja, så tror vi jo snart på dem.

Blandt unge har man altid været god til at finde disse skræmmebilleder. Her kan være godt at råbe vagt i gevær, når ungdommen mistrives, men det kan også give et skævt eller forvrænget billede, og det kan faktisk både være irriterende og farligt.

Aldrig har man talt så meget om vold blandt unge, selv om det statistisk kan påvises, at der ikke er nogen stigning.

Aldrig har man sat så mange unge i fængsel, selv om man i mange år har vidst, at det ikke gav bedre mennesker.

I skulle gerne have fået med i jeres bagage - værdier, som medfører:

- at I ikke hopper på hvad som helst,
- at I kan sige fra,
- at I gør oprør, når der sker noget, som skader det gode liv.

Tag afstand når nogen tilbyder jer:

Epo, så I kan cykle stærkere end de andre

Ecstasy, så I kan danse længere end de andre

Viagra, så I kan elske mere end de fleste

Lykkepiller, så I kan have det sjovere end de andre.

Hjælp hinanden og brug hinanden, når livet bliver besværligt. Og jeg gentager, hvad jeg før har sagt til jer: Når I ikke selv kan hjælpe vennen, kammeraten eller kæresten, så søg hjælp hos andre unge eller gerne voksne, som trods alt har kørt længere i livet, og kan udnytte såvel bak- som sidespejl, når der skal gives råd.

En forudsætning for at kunne finde vej, når man er faret vild, er, at man giver sig tid til at finde ud af, hvor man er.

Jeg vil slutte med en lille anekdote om tid:

Der var engang en mand, som udstrålede noget særligt.

Folk sagde om ham, at han var vis, og det var tydeligt, at han var og kunne noget særligt.

En dag kom nogle folk hen til ham og spurgte ham:

- Hvad er det, der gør dig til noget særligt?
- Hvad gør du, som vi ikke gør?
- Hvad kan du, som vi ikke kan?

Og så sagde den kloge mand til dem:

- Når jeg sidder, så sidder jeg.
- Når jeg står, så står jeg.
- Når jeg går, så går jeg.
- Når jeg løber, så løber jeg.

/I

Jamen, det er da for enkelt. Du må da gøre noget mere, siden du kan noget, som vi ikke kan.

Fortæl os nu, hvad du gør.

Og så gentog den kloge mand sine ord:

Når jeg sidder, så sidder jeg.

Når jeg står, så står jeg.

Når jeg går så går jeg.

Når jeg løber, så løber jeg.

Utålmodigt spurgte de ham igen. Sig noget mere, for vi gør jo det samme som dig.

Men så sagde den kloge mand til dem:

Nej, for

- for når I sidder, så har I allerede i tankerne at rejse jer.
- når I står, så er I allerede begyndt at gå,
- når I går, så er I allerede slået over i løb,
- og når I løber, så er I allerede fremme i jeres tanker.

I er unge, I skal fremad, og det er helt forståeligt, at jeres blik ikke rettes så meget mod bakspejlet.

Men jeg vil ønske for jer, at I må lære af den gamle mand, at give jer tid til at være der, hvor I er.

Tid til at stå, når I står - eller sidde, når I sidder - for at finde nogle holdepunkter eller pejlemærker i jeres liv.

Hvis I altid vil være på vej til noget nyt,

- så går I let glip af det væsentlige.
- så ser I ikke alt det smukke omkring jer,
- så hører I ikke musikken eller ordene, der rettes mod jer,
- så har I ikke tid og ro til at opleve kærligheden, når den er der.

Til lykke til jer alle og held og lykke i den tid, der ligger foran jer..

Tak for samarbejdet til I forældre, som vi har delt børn med i kortere eller længere tid.

Ordene om tid rammer vist vi voksne lige så meget som de unge. Jeg vil ønske for jer, at I må give jer tid til at være nærværende i samværet med jeres unge. Give jer tid til at dele deres glæder og sorger, tid til at være den mur, de kan spille bold op ad, når de skal prøve deres pejlemærker af.

Held og lykke med det.

Tak til personalet, som jeg er overbevist om, har gjort deres til, at de unge har andet i deres bagage end et afgangsbrev med tal.

Tak til alle for et godt arbejde.

Jørgen Dalagers kronik

3950 gram, der gav titel og en ny dimension i tilværelsen

Det skete i det gamle årtusindes slutning og medfører, at jeg uvilkårligt tænker længere ind i det nye årtusinde end jeg gjorde før. Det betyder, at jeg vil gøre alt for at bevare titlen så langt ind i det nye årtusinde, som mit liv rækker.

Det kan være vanskeligt at vurdere, om jeg har fortjent titlen. Men hvis ikke jeg i kærlighed havde lagt grunden til min datter i 1971, ja, så kunne hun ikke i 1999 have gjort det samme, så jeg kunne blive morfar.

Ak, er han nu også kommet så vidt, at han vil berette om hans vidunder af et barnebarn.

Nej, ikke så meget om hende - - -

Men hun målte 54 cm og skulle have heddet William, hvis hun var blevet en dreng. Vi nåede at give vores nye vædder navnet inden, så måske var det derfor, hun kom til at hedde Karoline. Men der er vist ikke kongeligt blod i vores vædder. Nå, spørg til side ....

Hun gav os titler

To forældre, fire bedsteforældre, fire oldemødre, og en enkelt morbror slog kreds om hende.

De omkringstående havde alle oplevet fornemmelsen af at være rykket frem eller op i generationsrækken, fordi der var en der døde.

Skal kæden bryde, så lad det ske i kronologisk orden. Dejligt var det så for anden gang, - for oldemødrene for tredje gang – at opleve, at der også er input i den række.

Pludselig ser man sin datter i en helt ny rolle. Og samtidig med, at man iagttager det nye vidunder, dukker glemte billeder og lyde op. Billeder og lyde fra dengang, moderen lå der i vuggen og fik al vor opmærksomhed. Det er vel på det tidspunkt, at man på en behagelig måde fornemmer, at man er et led i en kæde.

Det er vel også der, man så inderligt ønsker, at de enkelte led i kæden må holde, og at de i alt fald må "udgå" i den "rigtige" rækkefølge.

Fælder vi dom over barnets muligheder?

Forfatteren Milan Kundera har skrevet: "- at det er umuligt at have et barn og foragte verden, som den er. For den dom man fælder over verden, er også en dom over barnets muligheder for at være i den."

Sådan er det også at blive bedstefar. Det betyder ikke, at man skal lukke øjnene for foragtelige ting, der sker i verden. Men det betyder, at man er nødt til at bevare troen på, at vi kan gøre noget for, at også vores barnebarns liv kan blive lykkeligt.

At dømme efter de pessimistiske toner nogle ønsker at udbasunere, så skulle man ikke tro, de var hverken forældre eller bedsteforældre.

Nu er der vel ikke ret mange, der - i informationssamfundet, hvor vidensmængden bliver fornyet med meget korte intervaller - gider lytte til, hvad bedsteforældre mener. Ikke des to mindre, så er det vel bedsteforældre, der dominerer i såvel det politiske som det administrative system. Måske er det derfor . . . .??

Ikke løftede pegefingre - og dog . .

Kronikkens ærinde var vel heller ikke at give gode råd, selvom en bedstefars refleksioner over eller

ønsker for sit barnebarns fremtid vel let kan komme til at ligne en løftet pegefinger.

Det er børnene fra halvfjerdserne, der bliver forældre nu. Børn fra dengang, hvor man endelig fik bugt med den autoritære opdragelse og med autoriteterne. Eleverne skulle være medbestemmende, de skulle lære at stole på sig selv og deres eget værd.

Hvad synes du klokken er?

Børnene blev friere, de tog beslutninger, og respekten for autoriteter og traditioner krakelerede som ønsket. Alting var til diskussion, og der var ingen endegyldige sandheder. Historien om Søren, der på fritidshjemmet spørger pædagogen om, hvad klokken er og får svaret: ”Hvad synes du, Søren?” var selvfølgelig overdrevet, men tendensen var der vel.

Det er jo altid problematisk med generaliseringer og overdrivelser, men det er ofte nødvendigt i en diskussion, eller når man vil synliggøre tendenser. Og .... det er selvfølgelig aldrig os og vore børn .

...

Reserver en tryk start på tilværelsen

Spændende kunne det nu blive at se, hvordan de nye forældre ville opdrage deres børn.

Der er i alt fald ingen tvivl om, at det lægger forældrene meget på sinde, ja, man kan måske tale om, at de er bekymrede for, om de kan gøre det godt nok, give kærlighed nok, tid nok, hygge nok, ting nok – eller om det er synligt nok, at man vil sit barn det bedste. ”Babysam” kan såvel i katalogform som på hjemmeside fortælle alt om, hvad gode forældre skal bestille til barnet – ”En tryk start på tilværelsen” kan reserveres, så man kan få den leveret, når man ved om farven skal være blå eller lyserød

De nye autoriteter

Autoriteterne bliver brugt flittigt: Man kan læse ”En gang far – altid far”, ”Mit kompetente barn”, ”Bogen om barnet”, ”Børnebilleder” og kan gå til fødselsforberedelse for mødre og fædre, før-fødsels-gymnastik og yoga, mødregrupper, ammevejledninger og sundhedsplejerske. Og når barnet er født, kan man få hjælp i bøger om babymassage. Hvis barnet får kolik kan man få babyzoneterapi, og har barnet det godt, kan man gå til babysvømning og musikalsk legestue for babyer. Lægen kan man selvfølgelig altid kontakte.

Skulle man have fået bugt med de gamle autoriteter, så kan de mange tilbud let komme til at virke som de nye autoriteter – man bliver usikker og glemmer at bruge den sunde fornuft, og troen på sig selv og sine forældre evner kan blive uklare.

Hvis jeg kunne bestemme ....

Mit barnebarns forældre skal selvfølgelig bruge de muligheder, der gives i år 2000 for at gøre livet lettere og sjovere. De skal da også lytte til nutidens opdragelsesguruer, men de skal først og fremmest bruge deres sunde fornuft og troen på deres naturlige evner til at give kærlighed og opdrage. De skal give nærhed og opmærksomhed, men barnet skal ikke altid være i centrum. Mit barnebarn skal have forældre, der har holdninger og ikke mener, at alting skal diskuteres. Mit barnebarn behøver ikke lære at forhandle, inden hun skal i skole.

(De første tre måneder tegner godt, så jeg går fremtiden i møde med fortrøstning. Det var jo også det ovenstående citat gav udtryk for, at jeg var nødt til, så . . .)

Kan man elske for meget?

Birk Christiansen fra ”Børns Vilkår” udtrykker det således

”Forældres grundvilkår har forandret sig betydeligt i løbet af 25-30 år, og det har medført en

voksende gruppe af, hvad Landsforeningen Børns Vilkår kalder "de nye forældre". De karakteriseres ved at være velmenende, bevidste - og meget usikre.

Uanset om de bor i Thyborøn eller på Østerbro, arbejder de uden for hjemmet og har dårlig samvittighed over det. At de bliver stadig ældre, når de får det første barn, øger tendensen til at pylre, og ofte mangler de praktisk erfaring med børn.

Desuden stiller det generelle skred i samfundets normer større krav til, at forældrene finder ud af, hvem de er, og hvad de vil. Det er vanskeligt for mange, og det smitter af på børnene.

Det er børn af de såkaldte nye forældre, som får nogle pædagoger og ikke mindst lærere til at sukke højlydt. Børnene kan være svære at få til at sidde stille, lytte og sætte egne behov til side til fordel for en gruppe, fordi de er frie, selvstændige, initiativrige og sikre på, at de har ret til at være her.

»Vi vil jo ikke have de underkuede børn, som den form for opdragelse resulterer i. Men der er brug for mere retning, og det mangler de nye forældre at forstå. De vil gerne give børnene en god tid, når de endelig er sammen, og derfor gør de alt for at undgå konflikter og giver barnet fuld opmærksomhed«.

»Det handler om at kunne fungere i en gruppe og indrette sig efter andre, og det skal børnene altså lære i familien. Det kan ikke nytte, at forældrene regner med, at det klarer de henne i børnehaven«.

Nå, der kom skolemesteren igen . . .

Hvad er der galt med enebørn?

Det siges, at 40% af alle børn er enebørn de første 4 – 5 år, så de har altså arenaen for sig selv.

I Italien er fødselsraten så lav (1,2) at en italiensk forfatter påstår, at fremtidens børn kun vil kende ordene bror og søster fra eventyrene. Godt man ikke er pædagog eller lærer i Italien eller Kina.

Mit barnebarn skal ikke være enebarn for længe, men mit barnebarns far er enebarn, og hun har, så vidt jeg kan se, truffet et godt valg, så man behøver ikke tage skade af det.

Eventyr og holocaust

Væsentligt er det, som der står i ovenstående, at man lærer at indrette sig efter andre, at tage hensyn til andre, at have forståelse for andre, at vise tolerance over for andre.

Mit barnebarn skal høre gode historier og eventyr, men hun skal også, når hun er gammel nok, høre om de uhyggelige ting, der skete, når folk i Tyskland, Rusland, Kroatien og mange andre steder lod sig forføre af fanatiske ledere og ideer. Hun skal lære at være på vagt, når de, der tilsyneladende ikke har lært af historien, kommer med udtalelser, der lader hånt om menneskerettigheder.

Alt er ikke lige gyldigt.

Hun skal lære, at alt ikke er lige gyldigt, at der er forskel på ondt og godt, at der er endegyldige værdier. Men hun skal også lære at tage sig i agt for dem, der tror, at de har de vise sten eller har de endegyldige svar på alting.

Med alt det hun skal lære, så er det nu godt, at hun har to forældre, fire bedsteforældre, fire olde-mødre, og en morbror.

Afslutningsfesten for 9. og 10. årg. 2001

Jørgen Dalagers tale

En vinterdag i 1997 drager syv unge nordmænd af sted mod Stillehavet for at sætte Norge på verdenskortet.

Fulde af gåpåmod indleder de det, som måske skal blive et triumftog for norsk videnskab:

En ekspedition, der skal påvise en banebrydende teori om, hvorfra beboerne på de Polynesiske øer i Stillehavet er kommet. Deres teori - eller forfatteren Erlend Loes teori - gik ud på at påvise, at indianerne under sidste istid må være kommet på skøjter fra Sydamerika.

Kunne han og de seks unge mænd, som han havde fået med på ideen, blot finde deres skøjter, så ville de have udrettet noget stort for Norge. Thor Heyerdahl

havde ganske vist påvist, at de var kommet sejlene i sivbåde, men noget måtte man jo forsøge, når man var født i en verden, hvor alt var opdaget og udrettet, før man blev født.

Og det er pointen i den bog, "L", som Erlend Loe har skrevet, som beretter om ekspeditionen (jeg har kun læst omtale af bogen): Vi har ingen modenhed og ingen alder, skriver han om sin egen generation, de 25 - 35 årige, og om deres mangel på mening med sig selv i en verden, der var færdig, før de blev født ind i den.

Han indleder bogen med at reflektere over sit manglende bidrag til nationen og menneskeheden.

"Her sidder jeg og er 29 år gammel. I Norge, kæmpernes fødeland. Jeg er i min bedste alder. Stor og stærk er jeg. I god form. Og jeg spørger mig selv: hvad har jeg bygget. Hvad har jeg, Erlend, 29 år, i Norge, egentlig bygget?" En cykel og en væg konkluderer han. Det er det.

"Det er lidt som om verden var færdig, da vi blev født ind i den. Den er ikke vores. Det eneste, der står tilbage er vedligeholdelse og reparationer....

Uanset, hvad vi foretager os, så vil det ikke gøre noget fra eller til. Alle ved jo, at der er en forskel på, hvordan man behandler ting, man er kommet let til. Ting, som man har ønsket sig, sparet op til eller kæmpet for."

Derfor må han gøre noget. Derfor en vanvittig ekspedition, hvor de selvfølgelig ikke finder nogen skøjter, men får tålmodigheden sat på prøve i fem uger i en

ulidelig tropevarme på en øde ø.

”Men sådan er vores generation. Vi kan ikke blive voksne. Alt er muligt, men intet er nødvendigt. Vi lader os ikke imponere. Vi går til fester. Vi snakker. Vi ler. Vi studerer. Vi synes boligmarkedet er håbløst. Vi synes mange ting. Vi har mange fælles venner. Vi har ingen fjender.”

Engang imellem kunne han ønske sig at have en fjende: ” - En skruppelløs fanden, som måske gemte sig i skoven.” Mod en sådan fjende kunne man samle en flok, som sammen kunne tage ud i skoven og bekæmpe fjenden. Leve i skoven. Hjælpe hinanden. Bruge et par år til at få has på ham og så til sidst komme ud, trætte, udslidte og skæggede. Omfavne hinanden. Skrive digte om fædreland og forældre.

Han tænker jo her klart på de norske frihedskæmper fra Anden Verdenskrig, om efter krigen var helte.

Men sådan er hans verden ikke. Han er som sagt født ind i en verden, hvor alt er gjort på forhånd, hvor alt er opdaget, og hvor muligheden for at gøre en forskel næsten er udelukket.

Følelsen af at være overflødig, samtidig med at man har nærmest ubegrænsede muligheder til at finde på hvad som helst.

Og her var det så, det blev rigtig svært for mig, da jeg skulle finde på noget at sige til jer i aften. Jeg har holdt mange af den slags taler. Nummer tretten af den slags er det, så måske derfor så svært. Nej, jeg er ikke overtroisk, men hvis nu I unge, der sidder dernede, og er nået et skridt på vejen, mod noget i fremtiden, som I ikke synes, I kan gøre ret meget ved, - hvis I har samme følelse som Erlend, hvad nytter det så, at jeg citerer, som jeg før har gjort: ”Var livet en dans på roser, var alt da vel bedre end nu. Hvis ej der var noget at kæmpe for, hvad var da vel jeg og du.”

Ja, men hvis I - som Erlend - føler, at der er for lidt at kæmpe for.

Hvis det er fordi jeg, jeres forældre og andre har slæbt nogle romantiske, kulturelle arvestykker med fra vores opdragelse - arvestykker om, at det er så vigtigt at kæmpe og bygge op. Hvis det er fordi vi prøver at fastholde jer i troen på, at kun ad den vej findes lykken. Ja, så ville jeg have et problem med at komme videre.

Hvis det er os, der har bildt jer ind, at man kun kan komme til at holde rigtigt af det, som man har kæmpet for at få, så har vi i god tro måske taget noget af glæden fra jer. Glæden over de ting, som I er kommet let til, glæden over de goder, som andre før jer og os har kæmpet for.

Så inden jeg går videre, med en opfordring til at kæmpe videre, så vil jeg sige undskyld. Undskyld hvis vi har taget noget af glæden fra jer over de ting, som I er kommet let til. Vi skal jo da netop være glade og taknemlige for, at vi lever i et samfund, hvor vi har det så godt, hvor der er nogen før os, der har banet vejen for et godt samfund.

Der er børn og unge nok i verden, der står over for eller i kampe, som synes helt håbløse.

Glæd jer over, at I ikke står over for forhold, som er så uoverskuelige, at I synes det er nytteløst at stå op.

Jeg sagde i min tale i 1992 - altså for næsten 10 år siden: ”Der vil i jeres liv – som i vi andres - komme situationer, hvor I føler, at der er for meget, der trykker nedad, at det synes uoverskueligt at få ligevægt. En kæmpe overskrift på forsiden af Politikken meddelte i mandags: ”**Unge må opgive at blive uddannede**” og en helside inde i bladet havde overskriften ”**Fremtiden truer**” og en

underoverskrift "Selvtilliden i bund hos eleverne i afgangsklasse i folkeskolen"

"Hver fjerde 10. kl. elev arbejdsløs efter 14 år"

Den slags kampe behøver I ikke længes efter.

Og i 1990 læste jeg et brev op, som Per havde skrevet til skoleinspektøren.

Den siger noget om at give op ved at blive liggende.

Jeg læser ikke brevet igen, fordi jeg vil antyde, at når Kenneth eller Simon eller Jacob f.eks. blev liggende om morgenen engang imellem, så var det af samme grund som Per. Men jeg læser det alligevel.

Hr. Skoleinspektør,

Vedlagt returneres en eftersidning

som jeg ikke har tænkt mig

at møde til.

Jeg har ikke tid.

At jeg i torsdags

kom for sent

skyldes

som De måske ved

fra Deres datter

at jeg havde bollet hele natten

og derfor var lidt træt

da min mor

som hun plejer

lidt over syv

vækkede mig

med kys og kryddere

noget som sker hver dag

(kryddere i hvertfald)

men på fødselsdage

som i torsdags

hvor jeg fyldte femten.

Jeg var altså vågen

sådan da

og da jeg som De ved

bor lige i nærheden af skolen

kunne jeg have nået det

hvis jeg ville

Ikke fordi jeg nogen sinde

har tænkt over

om jeg vil

gå i skole

det gør man jo.

Men netop i torsdags

hvor min krop var mæt

og min mor var glad

(hun har fået arbejde igen)
faldt det mig ind
at jeg kunne blive væk
fra den første time
hvor vi
som De ved
har historie
med Andersen.
Ikke fordi
jeg har noget imod
historien
eller Andersen.
Han er såmænd flink nok
og historien er vel
som der er
eller var
og det vil den sikkert også være
næste torsdag
hvor jeg heller ikke kommer.
Ikke fordi Ulla og jeg
nødvendigvis
skal bolle hver onsdag
ligesom jeg naturligvis
ikke har fødselsdag
men fordi jeg netop
faldt over en artikel
i avisen
som jeg ellers aldrig læser
men som min mor
havde lagt under akvariet
der er lidt utæt
men ikke mere
end at jeg kunne forstå
at der nu er mere end
60.000 atombomber
i verden
at der er 15 tons trotyl
til hvert menneske
på Jorden:
Dem og min mor
og Andersen
og hele 8. u
og min farmor
som næsten ikke kan gå

og Christensen
og min lillebror og Ulla
og mig.
Under de omstændigheder
fandt jeg det ærlig talt
helt ligegyldigt
om jeg kom
til Andersens time
eller i skole
i det hele taget
hvorfor jeg
som De ved
blev liggende.
Ikke fordi jeg tror
det hjælper noget
men jeg kan heller ikke se
hvad det skal nytte at stå op.
Jeg kommer derfor ikke
til Deres eftersidning
men vil indtil videre
mens jeg tænker over det
blive i min seng
hvad jeg håber
De vil fortælle Ulla
ved lejlighed.
Venlig hilsen
Per Schultz (1982)

Jeg vil gerne gentage, at jeg ikke mener, at nogen af jer er blevet liggende af samme grund. Måske havde I slet ikke rigtig en grund. I alt fald så er det ikke atombomber, der har skræmt jer til at blive liggende - og Ulla, nej, det tror jeg såmænd heller ikke. Skulle det være „Tilværelsens ulidelige lethed” der har fået det til at virke ret ligegyldigt om man stod op og gik i skole eller ej, så vil jeg ikke opgive opfordringen til at stå op og tage kampen op. Men jeg vil advare kraftigt imod, at I blot for at kæmpe, skal forsøge at finde fjender eller fjendebillede. Vi har i historien eksempler nok på, at nogen har villet finde fjendebillede i det som er fremmed og ukendt. Nogle gange skal man kæmpe imod, men ofte drejer det sig om at kæmpe for noget. Langt de fleste af os er i dag materielt forkælede, men alt for mange er følelsesmæssigt forsømte. Sammen og kun sammen kan vi rette op på det. Kæmp for, at de mennesker du omgiver dig med har det godt. Selvværd og troen på sig selv og sine muligheder får man kun, hvis man fornemmer, at man gør en forskel i forhold til mindst en anden - at man har betydning for mindst en anden. Der er mange, der har brug for en anden. Kæmp for, at dem du er iblandt bevarer troen på sig selv, så I sammen kan

kæmpe for, at de, der bestemmer bliver klar over, at vi vil have fred i Verden.
Der er måske ikke så mange atombomber, men hvis vores jord skal kunne rumme 10 milliarder mennesker i jeres tid, og så mange bliver I, ja, så er der nok at kæmpe for.
Jeg er optimistisk, og I styrker min tro på, at I kan være med til at gøre en forskel. Der har været en god atmosfære i afdeling D. Der er mange gode og positive ressourcer at trække på.
Det er absolut ikke lettere at være ung i dag, så I har et ansvar for støtte dem, kæmpe for og med dem, der har sværest ved at finde et indhold i - eller en mening med tilværelsen.
Der er som sagt meget, I ikke behøver kæmpe for og imod - nyd det og nyd jeres ungdomstid.
Brug også tiden til at dygtiggøre jer, der bliver brug for jer og alt det, I kan. Men brug også tiden til at have det sjovt sammen.
I har livet foran jer, så jeg vil endnu engang genbruge digtet "Ved at tro på livet" måske et levn fra en svunden kultur, men der er også noget hente Ved at tro på livet

Ved at tro på Livet
erfares det
ved at elske Livet
forklares det
ved at vove Livet
forsvares det
ved at give Livet
bevares det.

Til lykke med resultaterne og det mål, I har nået.
Tak for samarbejdet med jer - både det sjove og det udfordrende.
Vi glæder os til samarbejdet med en god 10. klasse til næste år.
Held og lykke til jer, der søger nye græsgange.
Pas på jer selv, støt hinanden.

Tak til alle ansatte på skolen, som har været med til at give de unge en god ballast at tage med herfra.

Tak til jer forældre for samarbejdet omkring jeres børn og nu unge.. Tak for den opbakning vi oftest møder fra jer - uden den kunne vores arbejde ikke lykkes.
Husk, at selv om man er 16 eller 17 år, så har man i høj grad brug for støtte i den spændende, men også svære periode af deres liv, som de nu tager fat på.
Jeg vil også her nævne de medarbejdere, som forlader os nu.
Conny Pind tog vi afsked med i tirsdags, men jeg vil også her sige hende tak for en stor indsats i vores Skolefritidsordning gennem 15 år. Hun har i høj grad være med til at skabe rammer og traditioner. Vi ønsker Conny held og lykke, når hun nu sammen med sin mand kan nyde den 3. alder.
Vores skolepsykolog, Henny Færch forlod os også i tirsdags. Til hende skal der også siges tak for et godt samarbejde gennem fem år. Henny vil fremover gøre sit til at Serborusbanden får færre medlemmer i Randers.
I morgen tager vi afsked med Birthe Engberg, som uden lærereksamen har ydet en flot indsats i flere

forskellige vikariater. Vi har været meget glade for at have hende i vores stald, og vil ønske hende held og lykke på Klejtrup Skole.

Sidste år kom Helle Just hertil fra Lindum Skole. Vi har været glade for Helle, og hun har bl.a. ydet en god indsats i specialundervisningen, og det er da også i den boldgade hun vil slå sine folder, når hun efter ferien starter i Miniklassen i Hammershøj.

Tak og held og lykke til Helle.

Inden Jeg udleverer afgangsbeviser, vil valgholdet i musik give et nummer.

Jørgen Dalagers kronik

Hvordan så verden ud, da gulvtæppet var nyt i 1976?

Vi har netop indviet en ny afdeling på skolen, og kunne så/kan så allerede i år fejre 25 års jubilæum for den skole, der blev bygget på marken ved mosen i 1976.

Spændende ville det være at kunne se, hvordan livet vil forme sig i den nye afdeling, når den er 25 år, og lige så spændende ville det være at kunne se, hvordan verden uden for skolen vil se ud om 25

år. Det er jo ikke muligt.

Det er vanskeligt at spå om fremtiden, men det kan være lærerigt at kaste blikke tilbage.

Jeg vil i kronikken på kalejdoskopisk vis kaste blikket tilbage til det tidspunkt eller den periode, hvor skolen blev bygget, og en vædder var tiltænkt opgaven som gårdvagt. Jeg vil også kaste mit blik bort fra mose, vædder, børn og modne lærere for at se, hvad der i øvrigt har forandret sig på de 25 år.

80 børn i 5000 skoledage = 1 barn i 400.000 dage

I nålefiltens glansperiode kunne man lave tæpper, der kunne holde.

”Far, Birgit Andersen og Ole Berg siger, at det var dig, der lavede den plet i 2. klasse i 1976.”

Det er ikke sikkert, at det er sagt, men Dennis i 3. klasse kunne godt have sagt det til sin far, Gert Vester. Han startede i 2. klasse på det nye tæppe i 1976. Han havde Ole Berg som klasselærer, og en plet skal han såmænd nok have lavet.

Gulvtæppet i fællesrum A har været i brug 5000 skoledage.

Mange i byen vil huske, da man planerede og gravede ud til skolen på Meldgårdsvej, og de vil måske endog undre sig over, at der er gået 25 år.

Tiden sætter sine spor

Måske kan man se det, når man iagttager nedenstående lærere og elever, der er forældre på skolen nu:

Malene Pedersen gik i børnehaveklassen, Gert Vester i 2. klasse med Ole Berg som klasselærer, Gitte Færch i 3. klasse, Ole Sørensen (bager) i 5. klasse med Per Busk som klasselærer. Om der er nogen speciel forklaring vides ikke, men fra 6. klasse i 1976, har vi ikke mindre end 5, der er forældre her nu. Poul Henrik Vestergaard, Jørgen Haugaard, Ellen May og Tommy Færch og Lene Nørskov, som i sandhed har været tæt på hinanden hele livet.

Peter Madsen gik i 7. klasse og havde Birgit Andersen som klasselærer.

Der var ca. 115 elever på skolen i 1976 og 10 af dem er forældre på skolen i dag. Kan man mon forvente, at det samme gør sig gældende om 25 år?

Vi har prøvet ved hjælp af den nymodens teknik at plukke lidt i billederne, så man kan se, hvad der er sket på de 25 år. Vi har ikke pyntet på billederne, så de så virkelig sådan ud.

Sporskifte i folkeskolen

Når man ser på Per Busk og Ole Berg, kan man mon godt forstå, at undervisningsdirektør Asger Baunsbak –Jensen på det tidspunkt hævdede, at ti procent af lærerne indoktrinerer i marxistisk retning. Erhard Jakobsen puster vældigt i indoktrineringsdebatten, så det blev klart, at lærerne skulle pakke deres holdninger godt ned, når de gik i skole.

De herrer – Berg og Busks - hårlængde er blevet kortere, så måske er det derfor, at man i dag fortæller dem, at de skal pakke holdningerne ud igen og bekende kulør, for ellers er de for vattede og kedelige. Biskop Jan Lindhardt udtrykker det på den måde: ”En ordentlig undervisning er båret af holdninger, for hvis læreren ikke spiller ud, kan eleverne ikke spille med. Jo, det er skam ikke kun ved banen man skifter spor.

Sex som tegneserie

I 1976 havde en gruppe forældre også ført den danske stat for menneskerettighedsdomstolen i Strasbourg, fordi man i skoleloven forlangte, at børnene skulle have seksualundervisning. Det var ganske

vist strengt forbudt for lærerne at bruge materialer med fotografiske billeder, så tegneserierne anskueliggjorde på bedste vis, hvordan man blev til. Om det er den konservative justitsminister Knud Thestrups skyld eller hvem vi skal give den, for man kan just ikke sige, at børnene i dag bliver skånet for billeder, der viser den nøgne sandhed.

Seksualundervisning eller ej, så er der i alt fald blevet større åbenhed om, hvordan man kan få og undgå at få børn, og glædeligt er det i alt fald, at der i de 25 år er sket et pænt fald i antallet af aborter blandt unge – fra 18 til 13 promille. Ønskeligt var det selvfølgelig, at det helt kunne undgås, men de færreste ønsker vist Bush-kampagner her.

En vædder som gårdvagt

Hurtigt kan man forledes til at se farerne uden for skolen, selv om mosen ved den nye skole var en fare i sig selv.

Tjele Kommune blev i 1976 virkelig kendt i det ganske land.

Ved projekteringen af den nye skole, blev der sat fokus på den risiko, det indebar at placere en skole så tæt på en farlig mose. Det projekterende firma forsøgte ved park- og gårdanlæg at komme med forslag, der skulle minimere faren for, at børn gik i vandet. Skulle der være ekstra gårdvagter, og skulle lærerne betales for det? Det var nogle af spørgsmålene. Niels Pedersen (Søren borgmesters far) mente nu ikke, at man skulle bruge krudt eller penge på den sag. Det drejede sig bare om at lave en fårefold ved mosen, og her skulle man så placere en kommunalt ansat vædder. Selv om Niels Pedersen ikke selv havde fårehold, så kendte han i alt fald så meget til en vædder, at den nok skulle holde ungerne væk. Journalister på diverse aviser og i lærernes fagblad, Folkeskolen, funderede en del over ansættelses- og organisationsforhold, - var Danmarks Lærerforening rummelig nok for en vædder? Kunne den passe på andet end vandhullet .... osv. Kommunaldirektøren foreslog, at det skulle være en gedebuk, da en sådan jo var en del af Tjeles Kommunevåben.

Billede og digt af Rimus

Man tog røg på børnene og blæste på forældrene

Nej, det kunne hverken Birgit Andersen eller Per Busk komme i tanke om, men det kan nok være, at der var røgskyer om Ole Berg og den netop afdøde Ove Hundahl. Sidstnævnte kunne fint have piben tændt, når han havde specialundervisning og på klassebillederne stod han hyggeligt med snadden i munden. Forældrene blæste man selvfølgelig ikke på, men de røg jo oftest samme vej.

Efter ferien må ingen elever jfr. ny lovgivning ryge på skolen, og hvis lærerne skulle fristes, må ingen kunne se det. Måske lægger røgen sig snart helt.

Hash må man kunne få bugt med !!

Man er nok blevet klogere på det område i de 25 år, der er gået, siden man sendte de 18 fastboende misbrugere fra Christiania på afvæning. Forsøget, der bl.a. indebar et ophold i Egypten, skulle gøre Christiania stoffri, var nok ikke en ubetinget succes. Naivt vil vi måske kalde det i dag, hvor man netop har konfiskeret hash og andre stoffer for millioner på Christiania. Man havde på det tidspunkt netop i Folketinget accepteret, at Christiania kunne bevares som forsøg i tre år.

Rødstrømper, kødudstilling og ligeløn.

Man kan næsten rødme af flovhed, når man tænker på, at vi i dag kan protestere over farven på pølser, når man tænker på nogle kampe bl.a. rødstrømperne satte i gang for 25 år siden. Civilklædte betjente vogter kåringen af Miss Danmark, mens Rødstrømperne udenfor aktionerer over ”kåring af årets ko” som man kalder ”kødudstillingen”. Bittert må det være for de modne rødstrømper at opleve, hvad kvinder anno 2001 frivilligt lægger ryg og andet til.

Hvis de så også var med til at få gennemført aftalen om ligeløn i 1976, ja, så bliver frustrationen da endnu større, når de i januar 25 år senere hører, at der stadig i mange job er 10 – 20 % forskel på mænd og kvinders aflønning. Desillusionen breder sig, og maskerne på de røde strømper må løbe, når man må erkende, at alle opnår lønstigninger på 300 – 400%, uden at kvinderne kan opnå ligeløn for samme arbejde.

Hævn over min mors venner

I Tyskland var visse kvinder også i forreste række, når der skulle aktioneres. Ulrike Meinhof slog sit navn fast ved mange voldelige aktioner, blev fængslet og begik selvmord i 1976. Hendes datter forsøger nu juridisk at forfølge alle dem, der sammen med moderen var med til at ødelægge hendes og andres liv. Lige i øjeblikket er den tyske udenrigsminister, Fischer i fokus for sin deltagelse i aktioner bl.a. mod politiet. Måske var det Roote-Armee-Fraktion og andre tilsvarende grupper, der fik danskere til at frygte indoktrinering. I Tyskland udviklede det sig til berufsverbot.

I politik bliver man også i dag indhentet og forfulgt af fortidens små og store synder.

Hvad husker de fra dengang?

Hvad husker eleverne, som nu er forældre, og hvad mindes de tre midaldrende lærere og pedellen – ikke at forglemme -, som også var med dengang?

Husker de

- at Concorden kom på vingerne det år
- at Tove Ditlevsen dør
- at en ny skolelov afskaffer realeksamen
- at der igen er opstand i Soweto
- at der er Olympiske Lege i Montreal
- at 15.000 demonstrerer mod lukning af Barsebæk
- at Mao Zedong dør, og Firebanden i Kina arresteres
- at Carter vælges til præsident

En ny afdeling til elever årg. 2001

Glade kan vi være for den nye afdeling, vi netop har indviet.

Meget er forandret siden forældrene var børn, og man hører, ser og læser da også jævnlige om, hvor svært det er at være barn, forældre og lærer, eller hvor uopdragne, eftergivende eller uduelige de er. Sådan var det også for 25 år siden og sådan vil det nok også være, når I skal holde 25 års jubilæum for den nye afdeling.

Det betyder ikke, at vi blot skal ignorere kritik, men det betyder, at vi i fællesskab skal tage den opgave på os, der hedder: at samarbejde om, at vore børn/elever får de bedst mulige forudsætninger for at blive gode og lykkelige forældre og samfundsborgere om 25 år.

Som skole kan vi glæde os over, at en undersøgelse viser, at eleverne i de 25 år er blevet/og selv mener de er

- bedre til at tage ansvar for egne handlinger
- mere kreative og villige til at arbejde sammen
- bedre til at udtrykke sig skriftligt og mundtligt
- bedre til ikke at give op ved svære opgaver

Kronikøren, som har været med alle årene i skole og samfund, men ikke var med de første fem år på gulvtæppet, ser store udfordringer i at udfylde såvel de gamle som de nye rammer med et indhold, der giver år 2001-børnene udfordringer, der giver dem ballast til livet i det 21. århundrede, men han ser også fortrøstningsfuld på mulighederne for, at det kan lykkes i et samarbejde.

Afslutningsfesten for 9. og 10. årg. 2002

Jørgen Dalagers tale

Så kom den tid vi længtes mod.

Sådan plejer jeg at starte, og sådan har I og vi det vist hvert år. Noget er afsluttet, og hvad enten det gik, lige som I havde forventet eller ej, ja, så er der en vis lettelse over, at nu er det færdigt.

Kampen er fløjtet af og de 48 spillere er på vej ud af banen, dommerne har efterhånden som kampene blev afviklet forladt området for at passe deres trænerjob på andre hold i andre klubber.

Trænerne sidder hernede sammen med spillerne og glæder sig til en tiltrængt ferie.

11 spillere bliver i klubben og danner sammen med to udenbys spillere det ældste hold i klubben til næste år.

37 spillere forlader klubben for at spille i andre klubber – eller enkelte har valgt at gå helt deres egne veje og lave noget helt andet til næste år.

Det ældste af klubbens tre hold, der slutter nu, er blevet reduceret lidt i årets løb. Spillere er måske ikke ligefrem blevet solgt til andre klubber, men de har ment, at det var rigtigt, at stoppe op. Også midt i en sæson – kan man sammen med træner, familie eller venner vurdere, om det ville være bedst at stoppe spillet. Der er ikke nogen, der direkte er sat af holdet, men hvis man er kørt sur i spillet eller ikke har følt sig som en del af holdet, eller hvis det helt rigtige tilbud kom udefra, ja, så er det rigtigt at gøre noget. Også på de nye hold, I kommer på, må I løbende tage jeres situation op til overvejelse. I vil som de fleste komme til at spille på mange hold og i mange klubber fremover, og meget tyder på, at det er vigtigt, at I kan omstille jer til nye pladser på holdet. Men vigtigt er det, at I ikke giver op og forlader holdet, bare fordi I får lidt modgang. I må acceptere modgang og være omstillingsparate.

I min første afslutningstale for 14 år siden benyttede jeg Europarmesterskabet i fodbold som billede på spillet i skolen.

Jeg er som træner eller klubleder, eller hvad man skal kalde det, i mellemtiden også blevet 14 år ældre, så I kan selvfølgelig påstå, at når jeg nu vil prøve at pege på nogle af de forhold, som jeg synes,

at I skal være ekstra opmærksomme på i de kommende år på nye hold i nye klubber, ja, så er rådene påvirket af den fremskredne alder, og bedstefar er han.

Hvis kampen sidste lørdag var forløbet anderledes, så ville vi have opfordret jer til i morgen tidlig at deltage i fælles afslutning ved storskærmen.

Det var ikke manglende holdspil, der var skyld i de tre mål. De andre var bedre den dag og heldet manglede. Man kunne give enkelte spillere skylden for målene, men det var tydeligt, at spillerne efter kampen viste korpsånd og understregede, at det var holdet, der tabte.

Lad os slå fast med det samme, at man selv har et stort ansvar for, hvor god man bliver. Hvis ikke I gider træne, hvis ikke I vil lytte efter trænerens anvisninger, hvis ikke I selv gør noget for at holde jer i form, så går det ud over jer selv, men i holdsport - og de fleste af jer vil livet igennem komme til at spille på hold, - går det altså ud over holdet, når nogen ikke vil yde en indsats.

Alle kan ikke være lige gode, men det er væsentligt, at man gør sit bedste på den plads, man har fået tildelt.

I har allerede tydeligt oplevet, at problemer, som man har uden for klubben eller holdet, at de har utrolig stor indflydelse på, hvordan man opfører sig på holdet, og hvad man kan præstere på eller for holdet.

I har nok mere end nogen mærket, at det er absolut ikke blevet lettere at spille på ungdomshold i dag, end det var i 1988.

I har også kunnet iagttage medspillere, der kom frustrerede til træning og måske opførte sig helt uremeligt på holdet.

Det vil I også komme til at opleve på nye hold.

I har også på jeres hold vist forståelse for, at nogen skejdede ud. I har også – især nogen af jer – været gode til at støtte og hjælpe. Det er vigtigt, ja, det er nødvendigt, for at et hold kan fungere. Vi har alle et ansvar for at klimaet på holdet bliver godt.

I skal vise forståelse, men I skal også sige fra, når nogen bruger ufine taklinger, når nogen går efter manden i stedet for efter bolden.

Jeg ved, at I her i klubben og på de enkelte hold har haft mange diskussioner om, hvad der er rigtigt, og hvad der er forkert. Det er typisk for jeres alder, at alt skal diskuteres, at man skal være i opposition – i alt fald til de voksne – og det er såmænd godt nok. Vigtigt er det bare, at de voksne, men også I selv, siger stop, når nogen på holdet viser foragt for andre, blot fordi de kommer fra en anden klub, ser anderledes ud, eller taler anderledes. Det er også vigtigt, at I prøver at gribe ind eller får hjælp til det, når I ser, at nogen på holdet er ude på et skråplan, som let vil medføre, at man ryger af holdet.

Vi har som sagt et ansvar for vore egne præstationer, men vi har alle et medansvar for, at holdet fungerer, at der er rart at være der.

Hvis I blot tænker tilbage på jeres gamle hold, - altså de hold, I forlader nu - så vil I let kunne huske, hvem det var, der især tog ansvar, når der skulle gøres noget, hvem der gav en hjælpende hånd, hvem der meldte sig, når I andre kiggede ned, hvem der turde sige fra, når der var nogen, der gjorde noget, der gjorde ondt på andre, hvem der trøstede, når nogen var kede af det.

Hvis du var en af dem, der ikke var så god til det, der ikke turde vise flaget og tage ansvar, så sæt dig som mål, at når du kommer på et nyt hold, så vil du gerne være en af dem, der er med til at trække læsset. Lykkes det, vil du få det bedre, og det vil gavne holdet.

En særlig tak til jer, der især tog det ansvar her.

Tak til trænerne for jeres udholdenhed både ved den daglige træning, når nogen skejdede ud og havde det skidt, og når der skulle gøres noget ekstra for holdet og klubben som helhed.

Tak til I forældre, som bakkede op om arbejdet på holdet og i klubben.

Nogle forældre forlader klubben efter mange år, og andre vil forhåbentlig forsat støtte os.

Tak til personalet som helhed – uanset hvilken opgave man har, så er man en væsentlig brik i spillet, der får klubben til at fungere.

Til lykke til I unge med de fine resultater, mange af jer har opnået. Her tænker jeg lige så meget på 7 eller 8 tallet, som man har slidt sig til, som på det 10 eller 11 tal, man måske er kommet ret let til.

Til lykke med det mål, I har nået.

Nyd den ungdomstid, der ligger foran jer. Det kan blive en skøn og spændende tid.

Vi tager i morgen afsked med Maiken, som tager på Friskolen i Skive.

Tak til Maiken for et godt arbejde og samarbejde og held og lykke med det nye job.

Vi får to nye lærere efter ferien. Lene Kjælder, som netop nu er færdig på seminarier og Anne Rasmussen, som har været i Løvel i mange år. Velkommen til dem begge, jeg forventer at alle tager godt imod de.

Jørgen Dalagers kronik

Fuglene levede højt på solidariteten det år.

Der var engang for meget længe siden, ja, det var helt tilbage i 1987 – altså for hele 15 år siden – netop da 8. klasserne på vores skole lavede denne avis, *Tjele Extra – en gang for alle* for første gang. Når man læser et lille uddrag, vil man klart kunne fornemme, at det er længe siden. Det handler om lejrskole eller skolerejse.

”Her i kommunen er der ikke afsat penge til lejrskole i de ældste klasser, derfor skal vi selv betale hele turen. For at nedsætte prisen for den enkelte, prøver vi ved forskellige arrangementer at tjene penge.”

Det var der jo ikke noget specielt ved, for sådan er forholdene vel stadig?

Ja, men fortsættelsen

”Projekt Juleneg

Her til foråret vil vi leje et stykke jord, hvor vi vil dyrke havre. Først i april går vi i gang med de første forberedelser. Vi har lejet 2 tønderland af Jacob Thorsager i Vammen. Han vil stå for såning og pasning af jord, ind til der skal høstes.

Vi har planlagt, at alle skal hjælpe til med høsten. Vi vil bl.a. leje en selvbinder, som vi skal bruge til at høste med. Sidst i august går høsten ind, hvis vejret tillader det.

Negene vil vi forsøge at sælge i lokalområdet samt i de store supermarkeder i Viborg. Vi håber selvfølgelig at projektet giver et pænt overskud.”

Året efter havde man en majsmark i Batum.

Og så kan man jo spørge, hvad specielt der var ved det. Der er da også i dag mange, der laver nogle projekter, som de tjener penge ved. Ja, det gør man skam også på vores skole.

Måske ja, men der er alligevel sket meget siden.

Det blev en stor succes med negene og året efter skrev de unge i *Tjele extra – nok engang* om arbejdet og om en fortjeneste på 25.000 kr. Der blev brugt mange timer på projektet – lærere forældre og elever brugte aftener og lørdage. Man knogledede sammen, havde det sjovt sammen og lærte hinanden at kende fra nye sider.

Vil du nu have, at man skal til den slags igen?

Lærerne skal undervise, og børnene skal lære noget.

Siden da har mange ting forandret sig:

Lærerne skal i dag tælle timer, for ellers kan det jo være, at der er nogen, der arbejder færre timer

end andre for den samme løn – og det er jo ikke retfærdigt. Så når alle ikke vil sanke neg eller høste majs, så kan det jo ikke nytte noget.

Hvis lærerne i dag skulle have haft betaling for projektet, så ville overskuddet på de 25.000 kr. slet ikke slå til.

Og når arbejdsgiverne nu vil tælle timer, ja, så kan man jo ikke blot for sjov sanke aks for børn og små fugle.

Overskriften lød: **Fuglene levede højt på solidariteten det år**, men den kunne måske også have heddet: **De unge tror vist, at solidaritet er en by i Polen.**

Min påstand er, at den udvikling, der har præget samfundet i de forløbne 15 år, har medført, at elever og forældre i dag ville have svært ved at acceptere, at man lavede projektet, som et solidarisk projekt, hvor alle skulle deltage i det omfang, det var muligt, og man delte de 25.000 kr. uden nøje skelen til, hvilke elever eller hjem, der bidrog mest.

Eleverne ville hurtigt kræve, at man fik løn som forskyldt, og hvis ikke de gjorde det, så skulle vi snart blive belært af forældre om, at det var uretfærdigt, at deres børn skulle arbejde, når der var nogen, der ikke gjorde det.

Dengang kunne nogen skovle sne for de gamle, nogen servere kaffe til møder og nogen måske lave mindre end nogen, og så fik pengene alligevel lov at komme i den samme kasse.

To skoledage måtte man bruge til at tjene penge til kassen, og alle kunne jo ikke tjene lige meget, men også den slugte man.

Individualismen har haft gode vilkår i de forløbne 15 år.

De unge er kommet med i forbrugerræset, og nogen tjener penge som aldrig før. Der er blevet endnu større forskel på de unges forbrug, end der er på de voksnes.

Men der jo ingen grund til at klatte sine surt tjente penge væk på nogen, der ikke gider lave noget. De skal jo også mærke, at der er retfærdighed til.

Kend din pligt og kræve din ret, sagde man engang. Nogen har glemt det første, og har efter min mening for meget fokus på det sidste.

Man fik stoppet de lærere, der sankede neg og majs, for hvis nu, der var nogen, der ikke gad den slags, så fik de jo for meget i løn. Så det kan nok være, at der blev talt timer i retfærdighedens navn. Det var ikke kun dårligt, men det viser noget om en tendens i vort samfund.

Begrebet solidaritet er forældet, og hvis man vil være barmhjertig, så skal sgu nok selv afgøre, hvornår det skal være. Samaritaneren – ham den barmhjertige – har vi nok fokus på og sympati for, men vi har sjældent blikket rettet mod ham i grøften. Desværre så vil jeg påstå, at denne udvikling i alt fald ikke har medført gladere og mere tilfredse unge - eller voksne for den sags skyld.

Nogen vil sige, at så skal du bare vente til curlingbørnene i de små klasser skal samle penge til en skolerejse.

Bare rolig, jeg er ikke så pessimistisk. Jeg ser mange positive og glade børn og forældre, men derfor kan man jo godt stoppe lidt op stille spørgsmålet: Hvad gik tabt, da vi forlod havre- og majsmarkerne? Skal vi fortsætte ad den vej?

Heldigvis, så har vi mange hjem, der forsøger at lære deres børn at acceptere, at alle ikke nødvendigvis kan yde det samme, og heldigvis så har vi også mange elever, som er meget sociale, men der hersker for mig ingen tvivl om, at der i de forgangne 15 år er sket en mærkbar individualisering i vort samfund; nogen har kaldt det ”det personlige samfund”.

Lad os få karakterer på nettet, så vi kan se, hvad de kan.

Vi skal være på vagt. Vi må kræve vor ret. Vi skal ikke være til grin. Løn som forskyldt - eller ”ny løn” - eller hvad hedder det.

Vingårdsmanden, ham der i lignelsen betalte de protesterende arbejdere det samme, hvad enten de havde arbejdet hele dagen, en halv dag eller blot et par timer, ja, ham har vi vel altid haft svært ved at forstå, men lad os hjælpe vore børn og unge til ikke at være smålige, nøjeregnende eller retfærdighedshungrende i forhold til fællesskabet. Lad ikke individualismen kvæle solidariteten – der er plads til dem begge.

Min påstand er også, at selv om lærerne ville bruge deres lørdage på et sådant projekt, så ville hverken elever eller forældre bakke det op, som de gjorde for 15 år siden.

Vi ville opdage, at det var en mindre gruppe forældre, der ville bakke op om projektet, og det ville også være noget sværere at få hold på elever, der ville bruge fritid på det.

Det var jo heller ikke altid lige let i 1987, men den væsentligste forskel på dengang og nu, ville være, at man i dag overhovedet ikke kunne lave projektet, som et solidarisk projekt, hvor alle skulle deltage i det omfang, det var muligt, og man delte de 25.000 kr. uden at skele til, hvilke hjem, der bidrog mest.

Eleverne ville hurtigt kræve, at man fik løn som forskyldt, og hvis ikke de gjorde det, så skulle vi snart blive belært af forældre om, at det var uretfærdigt, at deres børn skulle arbejde, når der var nogen, der ikke gjorde det. Dengang kunne nogen skovle sne for de gamle, nogen servere til møder og nogen måske lave mindre end nogen, og så fik pengene alligevel lov at komme i den samme kasse. I dag vil man helst staks selv have penge for nøjagtig det, man selv har udrettet.

Solidaritet er i dag noget, der hører til i Polen, og måske bliver de også snart ”klogere” dernede.

Individualiseringen har haft gode vilkår i de forløbne 15 år.

De unge er kommet med i forbrugerræset, og nogen tjener penge som aldrig før. Der er blevet endnu større forskel på de unges forbrug, end der er på de voksnes. Men selv om der er mange penge hos begge grupper, så er der jo ingen grund til at klatte dem væk på nogen, der ikke gider lave noget. De skal jo også mærke, at der er retfærdighed til. Kend din pligt og kræv din ret, sagde man engang. Nogen har glemt det første, og har efter min mening for meget fokus på det sidste.

Heldigvis, så har vi mange hjem, der gør meget for at lære deres børn begge dele, og heldigvis så har vi også mange elever som er meget sociale, men der hersker ingen tvivl om, at der i de forgangne 15 år er sket en mærkbar individualisering i vort samfund; nogen har kaldt det ”det personlige samfund”. Vi skal være på vagt, og vi må kræve vor ret. Hvad får jeg for det?

Vi kan ikke - og skal heller ikke prøve - skrue tiden tilbage. Alting var jo heller ikke så enkelt, da landet flød med neg og majskolber. Men derfor kan man jo godt filosofere over, hvad det er, der er sket med os og de unge.

De unge har og de bruger mange penge, ”men vi har skam også selv arbejdet hårdt for dem, så

hvorfor skulle de andre så ikke også gøre det?”. De skal ikke bare nasse på os!”

Begrebet solidaritet er forældet, og hvis man skal være barmhjertig, så skal sgu nok selv afgøre, hvornår det skal være. Samaritaneren – ham den barmhjertige – har vi nok fokus på og sympati for, men vi har sjældent blikket rettet mod ham i grøften. Desværre så vil jeg på stå, at denne udvikling i alt fald ikke har medført gladere og mere tilfredse unge. Nogen vil sige, at så skal du bare vente til curlingbørnene skal samle penge til en skolerejse.

Bare rolig, jeg er ikke pessimistisk, jeg ser mange positive og glade børn og forældre, men derfor kan man jo godt stoppe lidt op stille spørgsmålet: Hvad gik tabt, da vi forlod havre- og majsmarkerne?

Afslutningsfesten for 9. og 10. årg. 2003

Jørgen Dalagers tale

Så kom den tid i længtes mod.

Sådan plejer jeg at indlede min tale.

Dan Turel udtrykte det således om sin dimissionsaften:

"Alt var godt. Hele verden lå i et magisk skær."

Jeg tror de fleste af jer føler det sådan, og det er ret naturligt.

En periode i jeres liv er forbi, og ud over de ni, der bliver her, så forlader I de trygge og kendte rammer og begiver jer ud i noget nyt.

Vi håber, vi har været med til at ruste jer til den farefulde færd.

I har - som man ofte skal det i eventyrene – skullet igennem nogle prøver, inden i forlod det trygge barndomsland.

Beviserne på prøverne får I udleveret om et øjeblik.

Men det er også værd at bemærke, at det er de sidste tre ugers prøver, der har været afgørende for, hvad der kommer til at stå på jeres afgangsbetegnelse, selv om det faktisk er sådan, at det er noget af alt det andet, der er sket i alle årene, som måske har størst betydning.

Duer ikke - væk !

Den besked måtte to meget lærde brødre drage af sted med efter endt eksamen.

Duer ikke - væk !

En meget nedslående besked, for de havde dog begge to forberedt sig godt. De havde læst både aviser og tykke bøger - alligevel sendte prinsessen dem bort - deres viden var ubrugelig, til det de gerne ville opnå, nemlig at få prinsessen og det halve kongerige.

Så kom Hans - en yngre broder – ja, man regnede ham ikke for noget, for han kunne jo ingenting (han havde ingen boglig lærdom). Men Hans kunne svare for sig, og han kunne få prinsessen til at smile. Hans klarede de stillede opgaver - han var kæk og fri for fordomme og bestemt ikke uden visdom.

I kender alle sammen H. C. Andersens eventyr om Klods Hans. En sjov historie - en lærerig historie – et eventyr, hvor det - som I alle andre af slagsen - går de gode godt.

Hvorfor fik de to brødre ikke prinsessen og det halve kongerige?

De var jo da så kloge - de kunne jo så meget – og hvorfor fik Klods Hans prinsessen på trods af, at han jo ikke kunne noget - i hvert fald noget, som han kunne vigte sig med - altså gøre sig betydningsfuld over.

Han besad ingen lærde skolekundskaber - han havde ikke læst tykke bøger, bøjet tyske verber eller været til - eller bestået vigtige eksamener.

Svarene på spørgsmålene er mange - og der er faktisk mange gode svar på spørgsmålene:

Brødrene var hovne - Klods Hans var ligefrem og ærlig.

Brødrenes viden var ikke noget almindelige mennesker forstod - Klods Hans havde ikke stor, men nyttig viden.

Brødrene kunne ikke klare sig selv - det havde Klods Hans lært, og Klods Hans havde humor og ikke overdreven respekt for folk, der troede sig højt på strå!

Vi skal engang imellem turde at være som Klods-Hans. Vi skal turde bryde normerne, vi skal turde følge vore egne mål.

Klods Hans arbejdede faktisk, som I har lært det: Han arbejdede projekt-orienteret. Han kendte målene, fandt de rigtige løsninger på de rigtige tidspunkter.

Jeg siger ikke, at vi kan nøjes med at gøre som Klods Hans. Der hersker ingen tvivl om, at Klods Hans også ville få brug for mere viden og indsigt fremover.

Måske blev prinsessen senere i deres ægteskab træt af hans krage og pludder i træskoene. Betingelserne for en kraftig ægteskabelig krise er måske nærliggende.

Vi skal, så snart vi får etableret en ny hjemmeside, lægge jeres gennemsnitskarakterer for de enkelte fag ud på nettet.

Man kan altså her se, hvad I i gennemsnit har fået i de enkelte fag. Der er givet mange flotte karakterer, men der er selvfølgelig også nogen, som med lidt større flid, lidt mindre fritidsarbejde, lidt færre fester og videofilm, kunne have klaret sig bedre, og det påvirker selvfølgelig gennemsnittet. Man kan se, hvor mange Klods Hanser, der forlod Rødding Skole i 2003..

Nu er det altså sådan, at man godt kan score nogle høje karakterer og samtidig være klog på livet og have evnen til at dupere prinsessen.

Det er også sådan, at vi der har været med til at påvirke jer gennem de sidste 10 år - både lærere og forældre ikke rigtig ved, hvilke egenskaber, vi skulle give jer, for at I kunne nå jeres mål, nemlig i det nye årtusinde at få prinsessen og det halve kongerige ligesom Klods Hans.

Men vi håber, at vi har modarbejdet det dystre syn på jer, som kom til udtryk i opgaven ved Skriftlig

Fremstilling i 10. klasse:

Ego-unge ”Unge skal lære at tænke på andet end sig selv, siger forsker”

”Lærere og forældre spørger hele tiden børn og unge om, hvad de har lyst til.

Derfor bliver tilværelsen for unge et tagselvbord med uddannelse, fester, fritidsjob og for mange smøger og bajere.

Mange unge fungerer glimrende i både skole og fritid.

De kan sagtens klare både at passe skolen og kammeraterne på fornuftig måde. Men de svage unge kan ikke magte alle frihederne.”

Klods Hans var ikke en ”Ego-unge”, selv om han måske kunne virke lidt selvfed.

Anklagen gælder selvfølgelig heller ikke jer, men derfor kan vi da godt tage kritikken og advarslen alvorligt.

Jeg har ikke selv undervist jer, men jeg synes alligevel, at jeg har et godt indtryk af jer. Mange smil, og hejer. Sjove bemærkninger, og oftest en god måde at tackle kriser på. Jeg er overbevist om, at det er væsentligt også for jer, at være opmærksomme på de af jer, som kan have sværest ved at magte den frihed, som fører med det at blive halvvoksen.

Indianerne siger, at der er to værdier, man skal give sine børn: Vinger og rødder

Vingerne skal I bruge for at flytte jer, de skal gi' jer overblik, de skal gi' jer troen på, at jeres idéer og visioner kan bære. De skal gi' jer mulighed for at svæve og ind imellem nå de højere luftlag.

Rødderne skal I bruge til fordybelse, til at holde fast i de gode, nære ting.

Jeres rødder er jeres forankring jeres netværk: jeres familie og venner.

Jeres rødder er følelsen af at høre til et sted, at være holdt af.

Jeg er sikker på, I har udviklet vinger, der kan bære jer, og rødder, der gennem tillid og kærlighed har udviklet jeres selvværd, så I trygt kan kaste jer ud i verden og ud i livet med alle dets spørgsmål og udfordringer.

Man siger ganske vist ofte at "Plejer er død", men vi bliver rodløse, hvis vi hele tiden lever efter devisen:

”Rend mig i traditionerne” I en så foranderlig verden har vi behov for nogle fælles værdier, "plejer" og traditioner. Det er ikke kun mine børnebørn, der nyder at tingene bliver gentaget. Og det var ikke kun min datter, der som barn jævnligt spurgte: ”Skal vi ikke gøre det her til en tradition?”

Vi skal ikke være bange for at gå i andres fodspor, når blot vi ved, hvor de gik hen.

Man siger ganske vist, at den, der går i andres fodspor, aldrig kommer foran.

Nu er det heller ikke nødvendigvis drømmen at være forrest, men jeg sagde jo også, at det var væsentligt at vælge fodsporene med omhu.

Gå ikke med de mange, bare fordi de er mange.

Medløbere bliver altid til overs før eller siden.

Lær dig selv at være alene, at kunne være alene, at turde være det og at nyde at være alene.

Vi lever i en tid, hvor det at være alene ikke er noget, man er, for man kan jo bare lige ringe, uanset hvor man er.

Sluk mobilen en gang imellem og vær alene. Forsøg at lære at hvile i dig selv og lade op. Den styrke, du kan hente ved at turde være alene og have nok i dig selv kan give dig styrke i fællesskabet og derved skabe et liv gennem det, du giver andre.

I har truffet nogle valg, som gælder for et eller flere år.

I vil i de kommende år opleve, at der er andre mennesker og andre ønsker og behov end dem, I kender, og I vil finde ud af, at der er andre måder at leve på end den måde, I kender.

Så der kræves til stadighed af jer, at I træffer valg, at I afvejer jeres ønsker og behov.

Jeg er lidt betænkelig ved den udvikling, hvor man i samfundet og også i skolen mere og mere sætter fokus på det individuelle, den enkeltes personlige udvikling, den enkeltes ret til at vælge.

Før i tiden levede man med den overbevisning, at ethvert menneske indgik i en fortælling, der var større end en selv, slægten var det vigtigste. Det enkelte menneske var kun en lille del af et endnu større billede. Det enkelte menneske havde mening i sammenhæng med andre.

I dag skal man være sin egen historie. Man skal pyntes og iscenesætte sit eget eventyr.

Senere kan man så modtage et stormende bifald over sine succeser, og harmes over de mislykkede som i de rigtige eventyr.

Kort sagt, der er en tendens til, at man godt kan være sig selv nok. Det drejer sig jo mest om mig...

Gør op med det - I ved jo godt, at glæden og varmen findes i oplevelser med familie og venner.

Det er en krævende verden, I i dag begiver jer ud i.

En verden som ser ganske anderledes ud, end for blot få år siden.

I vil møde mange udfordringer:

I vil blive udfordret på jeres evne til at lære, jeres evne til at sige til eller fra, på jeres evne til at omstille jer,

på jeres tolerance overfor det fremmedartede og ukendte.

Kan I honorere disse udfordringer, er jeg sikker på, at I vil kunne være med til at skabe det gode liv.

Og når jeg afsluttende skal forsøge at sige noget om de svære og væsentlige forhold i livet, må jeg jo som sædvanlig hente hjælp hos en af dem der kan det:

”At leve er at leve sig
og gøre livet større,
Stik modsat af at nøjes med
at blive på det tørre.
At øge livet,
at vide livet ud,
dér hvor det skrumper,
er frygtet af de tørre mænd
med smil som hønserumper.
Er der et liv før livet?
Eller efter?
Man kan gætte.
Jeg ved i hvert fald,
at der er et liv i dette!”

Til lykke med resultaterne og det mål, I har nået.

Tak for samarbejdet med jer - både det sjove og det udfordrende.

Vi glæder os til samarbejdet med en god 10. klasse til næste år.

Held og lykke til i mange, der søger nye græsgange.

Brug livet, nyd det!

Pas på jer selv og støt hinanden!

Tak til alle ansatte på skolen, som har været med til at give de unge en god ballast at tage med herfra. Tak til jer forældre for samarbejdet omkring jeres børn og nu unge.. Tak for den opbakning vi oftest møder fra jer - uden den kunne vores arbejde ikke lykkes.

Husk, at selv om man er 16 eller 17 år, så har man i høj grad brug for støtte i den spændende, men også svære periode af deres liv, som de nu tager fat på.

Vi vil i morgen tage afsked med fem lærere.

Beate Hammer Christensen

Anne Marie Falk

Rikke Brorson

Anne Kruger

Lene Kjælder

Her skal der blot lyde en stor tak for arbejde og samarbejde gennem få eller mange år.

Held og lykke også for jeres videre færd i livet.

Vi har allerede budt tre nye lærere velkommen i lærergruppen, men det er først til august vi byder dem rigtig velkommen.

Anette Zweidorff Rasmussen, Kristian Stride, Jesper Schaufuss,

God sommer

Jørgen Dalager kronik

Mennesket, som gjorde en forskel

Var det kun i gamle dage?

Vi har læst om dem i levnedbeskrivelser og biografier, vi har hørt om dem, når mennesker har fortalt om, hvad der var med til at ændre deres liv.

Mennesket, som gjorde en forskel.

Mennesket, som gav sig tid.

Mennesket, som var der, da man mest havde behov for det.

Det kunne være en bedsteforældre, en moster, en nabo, en pædagog eller lærer eller blot et

menneske, som man tilfældigt traf på det rette tidspunkt.

Når vi læser eller hører om et sådant menneske, som kom til at ændre noget i barnets eller den unges liv, ja, eller i den voksnes liv, så er det såmænd sjældent, at det er unikke mennesker – mennesker som med specielle pædagogiske eller psykologiske evner var med til at gribe ind og bringe på ret køl. Nej, det er ofte helt almindelige mennesker, som blot tog barnet, den unge eller voksne alvorligt, som blot gav sig tid, som blot lyttede, når man havde behov for at fortælle, som blot tog i hånden og var nærværende eller gav mulighed for, at man kunne gøre noget sammen.

Når voksne svigter

Når kronikken netop nu får dette tema, skyldes det nok ikke mindst den kendsgerning, at mange børn og unge, selv om vi bor i et af verdens rigeste velfærdssamfund, har det svært, og alt for mange efter opslidende år bliver anbragt uden for hjemmet.

Børn og unge, som er blevet så skuffede over deres voksenkontakter, at de vanskeligt tør tro på, at voksne for deres skyld vil give sig tid til nærvær.

Børn og unge, som alt for tidligt i livet har været omgivet af voksne, som ikke kunne magte livet. Voksne, som måske også havde opgivet, at der var mennesker, som kunne være med til at gøre en forskel i deres liv..

Kan I ikke se mig?

Hvor er i deres liv den moster, fadder, bedsteforældre, nabo, pædagog eller lærer, der giver sig tid til at lytte, der er der, når man mest har behov, når man ikke kan klare mere.

Ja, ja, der er da stadig familiemedlemmer, naboer og venner, der træder til – og jeg har eksempler på både bedsteforældre og familie, der trådte til, da der var størst behov for hjælp.

Ja, selvfølgelig er der det, og godt for det.

Men det er et faktum, at alt for mange børn og unge har det svært og mangler nogle nærværende voksne, man kan stole på, og som har tid, når de mest har brug for det. Voksne, som man ved, hvor man har – også når man har jogget i det.

Hvad har vi så travlt med?

Har vi i vores fortravlede hverdag, så travlt med at realisere vores eget liv, eller så travlt, at der i alt fald kun kan blive overskud til nærvær til vore egne børn – vores egen familie?

Har vi helt overladt den slags til de professionelle? Nøjes vi med at se på, fordi vi er bange for at blive for involverede – bange for at blive bundet. Der er jo så meget – eller så mange. Vi har jo også vort eget at se til.

De får da løn for det

Ja, og der er da også i dag en masse, som får løn for det: pædagogerne og lærerne - og når de unge bliver lidt større, men problemerne er vokset med, ja, så har de da også lærere i ungdomsuddannelserne.

Ganske rigtigt, og der skal da også nok om mange år blive skrevet biografier, hvor det fremgår, at en af disse blev det menneske, der gjorde en forskel. Og undersøgelser viser da også, hvor afgørende netop disse mennesker kan være for de afgørende valg nogen træffer.

De er jo også stressede

Men nu er det jo sådan, at disse professionelle voksne, der omgiver børn og unge, - altså pædagogerne og lærerne - de er jo også på hjemmefronten med i ræset, de vil jo som de fleste også gerne nå det hele. Og også på deres arbejde hersker tidsrytteri. Det er jo et arbejde, og man kan jo ikke ofre sig blot for sin blå øjnes skyld, - og der er jo så mange, der trænger til en nærværende voksen.

De fleste har det meget svært med at se bekymringsbørn og unge uden rigtigt at kunne gøre noget.

Kigger man den anden vej?

Hvis problemet er alvorligt kan og skal institutionerne videregive problemet til nogen, der er mere professionelle til at tackle problemer.

Bedsteforældre, mostre, naboer og venner har pligt til at gøre det samme, - altså underrette de sociale myndigheder - når de ser nogen mistrives.

Når de professionelle ikke kan hjælpe barnet i hjemmet, skrider man til frivillige eller ufrivillige anbringelser uden for hjemmet.

Vi har alle et ansvar

Min pointe er ikke, at vi skal afskaffe det professionelt korps, som kan hjælpe såvel børn som familier, der er i krise. Det skal bevares, men vi skal til stadighed blive bedre til at hjælpe, inden problemet bliver for stort.

Pointen er netop, at vi skal blive bedre til at hjælpe, når nogen i vores omgangskreds eller på arbejdet har behov for, at vi giver tid og viser nærvær.

Vi må droppe berøringsangsten, angsten for at blive involveret.

Vi taler om, hvor svært mange har det, og synes det er forfærdeligt som de bliver behandlet eller ter sig, men hvor var vi, og hvad gjorde vi, da vi så, at det begyndte at gå skævt.

Anonym og åben rådgivning for børn og unge er en god ting, men det er da en falliterklæring, at så mange børn og unge mangler den voksne, som er der, når man mest har brug for ham – den voksne som vil lytte.

Vi skal bevare og nok også udbygge vores sociale netværk, men vi skal alle - private som professionelle - gøre en indsats. Tænk hvis blot vi alle for mindst et barn, en ung eller voksen blev det menneske, der gjorde en forskel i deres liv.

Nostalgi eller ...?

Jeg er ikke nostalgiker. Jeg ved godt, at der også tidligere var børn, der havde det meget skidt. Men der var flere voksne, der havde tid.

Vi skal selvfølgelig først og fremmest give os tid til vore egne børn og unge, men vi må også droppe berørings- eller involveringsangsten, når det drejer sig om familiens, vennernes eller naboernes børn eller unge, der har behov for en voksen, der tør tage ansvar eller være nærværende.

Det er svært som barn eller ung at klare livet, hvis man mister tilliden til de voksne, og for dem kan en destruktiv adfærd være meget nærliggende. Det er svært for børn og unge at blive voldelige, hvis de har mødt megen kærlighed og forståelse. Alle børn og unge har krav på mindst en voksen, som man ved, hvor man har – også når livet føles kaotisk.

Lad os bryde den sociale arv

Der skal voksne med tid og vilje til, hvis vi vil bryde den sociale arv.

Det er ikke nødvendigvis let, det kan give skuffelser. Men hvis vi alle blot for et barn, ung eller voksen blev det menneske, der gjorde en forskel, ja, så ville en del overskrifter i aviserne forsvinde, for de omhandler jo sjældent den gode historie.

Afslutningsfesten for 9. og 10. årg. 2004

Jørgen Dalagers tale

Så kom den tid I længtes mod.

Sådan plejer jeg at indlede min tale, så hvorfor ikke lade den sidste starte sådan.

Som sædvanlig har jeg gået i lang tid og tumlet med ideer til talen, og jeg har som I med en stil skubbet den foran mig.

Jeg vidste godt lidt om, hvad jeg gerne ville sige til jer, men det var endnu usammenhængende tanker og ideer, og jeg manglede en ramme, et billede eller form til at sætte tankerne ind i.

Indholdet skulle være noget om betydningen af at være en del af en gruppe, et hold, en klasse.

Noget om gruppen og individet, holdet og den enkelte eller klassen og mig.

Men rammen?

Da jeg en gang eller to har brugt fodboldkampen som ramme, fordi der netop i denne tid flere gange er fløjtet mange kampe af, ja, så ville jeg ikke bruge den igen.

En tidlig morgen, hvor jeg ellers gerne ville falde i søvn igen, troede jeg, at den var der - rammen som mine tanker kunne sættes ind i.

En skov.

En skov, som kun er en skov i kraft af, at der er flere træer. Ja, det er jo med skoven som med fuglene Benny Andersen skriver om: "Fuglene flyver i flok, når de er mange nok."

Enkeltstående træer har måske nok bedre mulighed for at danne en harmonisk krone, fordi der ikke er nogen, der generer dem, men de er ikke en skov - altså en del af fællesskabet, De kan også være sårbare. Når vestenvinden vedvarende presser på, kan de let blive skæve. Der er ingen, der kan give læ.

Jeg kan godt lide enkeltstående træer, men de er ikke en skov.

Oprejst lavede jeg straks nogle notater og åndede lidt lettet op - nu var rammen der. Men måske havde jeg ikke været helt vågen.

Vi lader i alt fald skoven være et øjeblik og lader skolemesteren fortælle, hvad det var han ville sige, til de klasser som var de skove, som nu bliver fældet.

Nej, alene der springer kæden vel af - og i givet fald skulle det vel være en kæde til en motorsav.

Stop nu.

Hvad var det, jeg ville sige til de klasser, som kun har været klasser i kraft af, at I var mange nok til at kaldes sådan?

Her har jeg så igen et problem med min skovramme og det jeg ville sige. 10. klasse har kun eksisteret et år - altså en nydannet skov - omplantede træer fra flere skove - sågar fra flere egne i kommunen.

9. klasserne har eksisteret i tre år, hvor de som lidt yngre træer også blevet omplantet for at danne nye skove.

De træer og den skov forlod jeg jo netop, fordi forskellen på jer og træerne i alt fald er, at I kan se, høre og tale, ja, og tænke og føle har I da også til tider vist, at I kunne.

Men fælles for jer og træerne i skoven er, at I i en kortere eller længere periode har været delvist tvunget ind i den ramme, der hed klassen - altså som træerne i skoven.

I har på godt og ondt været en del af et forpligtende fællesskab.

Det har ikke været muligt blot at zappe væk, hvis noget var kedeligt, eller de andre var dumme. I har været nødt til time efter time, uge efter uge, måned efter måned, ja, sågar år efter år at finde jeres egne ben i forhold til den gruppe, som tilfældigvis var født samme år som jer i dette område - nogen er måske flyttet hertil og er så puttet ind i klassen. I har skullet omgås hidsigproppen, drillepinden, charmøren, mobberen, den gode kammerat, ham der altid var solidarisk eller hende, der havde nok i sig selv.

I kunne ikke undslippe, ikke blot sige op - I hang på hinanden - og derved har I lært noget af det væsentligste - at kunne leve sammen på trods af.

Det har ikke nødvendigvis altid været rart, der er blevet både grædt og grinet, men selv gennem de træse oplevelser har I lært meget om hinanden, men lige så meget om jer selv. Lært, hvor væsentligt det er at være social, men også at være sig selv og holde fast i, hvad jeg står for. Både at kunne gå med, men også gå imod - stå imod og sige fra.

Det var noget af det, jeg ville have kommet ind i min skovramme.

Jeg sagde, at I mere eller mindre var tvunget ind i rammen, men det passer jo kun delvist, og I har i høj grad kunnet flytte jer inden for rammen.

Træerne kan ikke flytte sig. Her er det alles kamp mod alle. Træerne kan ikke gribe ind eller støtte.

Træer kan intet stille op, når de ser andre træer, som f.eks. i deres opvækst har stået på så fugtigt et sted, at de ikke behøvede at stikke rødderne ret langt ned for at få næring.

De kan ikke gribe hjælpende ind, støtte eller give læ, når disse sarte rodløse træer blev væltet omkuld i en hård kuling. De kan kun se til, når træet, som har mistet bark eller grene under opvæksten har haft svært ved at klare sig.

I skoven er det den stærkes lov, der gælder. I skoven er enhver sig egen lykkes smed, og man har ene og alen ansvaret for at sætte krone på værket. Man er tvunget til at bøje af for at få lys.

I folkeeventyret om bøgen og egen, har den gamle eg indskærpet over for den unge eg, at når bjørnen har bragt et nyt træ, bøgen, ind i skoven, så skal man tage godt imod det: "I er velkomne blandt os", sagde den gamle eg.

Da bøgene voksede og voksede og efterhånden skyggede mere og mere for egetræerne og var ved at kvæle dem, og egne beklagede deres nød, sagde bøgen blot: "Enhver har vel nok i at sørge for sit.

Dur han til sit Arbejde, og har han Held med sig, så går det ham godt. Hvis ikke, må han finde sig i at gå i Vasken. Sådan er verdens gang."

"Gad vide, hvad I egentlig kalder sådan en Opførsel" sagde den gamle eg.

"Det er snart sagt, gamle ven!" sagde bøgene. "Vi kalder det Konkurrence, og det er ikke noget, vi har fundet på. Det er den, der regerer Verden."

"Jeg kender ikke jeres fremmede Ord," sagde Egen. "Jeg kalder det lumpen Utaknemmelighed."

Så gik den ud.

Det er helt ud i skoven at sammenligne jeres klasser med skoven, hvor den stærkes lov gælder, hvor

det kun drejer sig om at sikre sig selv en plads i solen og en krone, der vil noget.

De sociale færdigheder, I har lært i det forpligtende fællesskab, I har været igennem mange år, skal I tage med jer.

Jeg er ikke pessimist, men jeg ser tendenser i tiden, der støtter bøgens udsagn om, at den enkelte må sørge for sit og håbe på lidt held - altså mig selv først og så fællesskab efter ønske. En holdning præget af : Jeg-gør-hvad-jeg-har-lyst-til-med-dem-jeg-har-lyst-til.

Jeg tror på, at I - ud over de mange fagligt flotte resultater - I tager med herfra, også tager troen på,

- at det kan lade sig gøre at finde ud af det med andre,
- at man kan overvinde gensidigt fjendskab og had og finde en model for at leve sammen,
- at det kan lade sig gøre at løse en konflikt gennem dialog,
- at det kan betale sig at gøre en indsats for at indgå i varige og forpligtende fællesskaber.

Både I og jeg har set mange unge træer, der af forskellige grunde kan virke rodløse. Træer, som let kan blæses omkuld. Træer, hvis bark er så tynd, at de er meget sårbare. Træer, som synes at være vokset alt for hurtigt. Træer, som ikke er blevet hærdet af storme. I kan i modsætning til skovens træer, være med til at støtte, stive af i stormen og give læ. Og hvis I ser træer, som I ikke selv kan hjælpe, sørg da for at skaffe hjælp, inden træerne får varige men.

Vel har vi set disse unge træer, men jeg har også oplevet, at I er gode til at tage vare på hinanden, at I har været gode til at søge hjælp, når I var forurolet over nogle af jeres kammerater.

Vi skal alle være med til at tage ansvar for skoven - for hinanden.

Vi skal tage vare på os selv, og hvis vi, der har været heldige og har fået et godt rodnet, blot vil være opmærksomme på to træer i skoven, som er sårbare, ja, så er meget nået, og vi vil opleve, at det, at være noget for andre, kan være med til at sætte kronen på værket - give mening i skoven - eller livet..

Rust jer til de storme, som vil komme. Brug det stille vejr til at få rodfæste. Pas på rødderne.

Slå mobilen fra og nyd stilheden og samværet i skoven.

Og når jeg afsluttende skal forsøge at runde den måske lidt dystre skovsnak af med andre ord om livet, så kan jeg jo hente hjælp hos en af dem der kan det, Piet Hein:

”At leve er at leve sig

og gøre livet større,

Stik modsat af at nøjes med

at blive på det tørre.

At øge livet,

at vide livet ud,

dér hvor det skrumper,

er frygtet af de tørre mænd

med smil som hønserumper.

Er der et liv før livet?

Eller efter?

Man kan gætte.

Jeg ved i hvert fald,
at der er et liv i dette!”

Brug det. Få noget godt ud af det.
Til lykke med resultaterne og det mål, I har nået.
Tak for samarbejdet med jer - både det sjove og det udfordrende.
Held og lykke til I mange, der søger nye græsgange.
Pas på jer selv og støt hinanden!.

Tak til alle ansatte på skolen, som har været med til at give jer en god ballast at tage med herfra.
Tak til jer forældre for samarbejdet omkring jeres børn og nu unge.. Tak for den opbakning, vi oftest møder fra jer - uden den kunne vores arbejde ikke lykkes.
Husk, at selv om man er 16 eller 17 år, så har man i høj grad brug for støtte i den spændende, men også svære periode af deres liv, som de nu tager fat på.

Min tale kunne slutte her, men I år skal der føjes lidt til:

Det er min sidste tale på Rødding Skole, så jeg vil gerne sige tak for samarbejdet med de mange elever og forældre, som jeg igennem godt 23 år har samarbejdet med.

Tak til det skolenævn, der tog chancen og ansatte mig i 1981 og til de nævn og bestyrelser, som jeg efterfølgende har haft et tæt samarbejde med.

Jeg har altid været glad for samarbejdet i bestyrelserne. Vi har nok taget nogle tørn, men jeg har altid oplevet, at det var sagen, det drejede sig om, og så er det jo gavnligt for sagen, at vi ikke blot nikker og giver hinanden ret.

Tak til forvaltning og chefer og skolelederkolleger for et godt samarbejde og en god opbakning. Jeg har til tider været ret irriterende, ordrig og vedholdende, men selv det har I tacklet fint.

Tak også til de politikere, som vi netop i en lille kommune har samarbejde med. Nogen vil afgjort mene, at jeg til tider har bevæget mig på kanten af, hvad en embedsmand kan sige eller gøre, men også I har båret over med det.

Men vi har jo også oplevet - især tidligere - at politikere var sagsbehandlere.

Jeg har været utrolig glad for at arbejde i Tjele Kommune, og der vil da gå noget tabt, når vi pludselig skal tilhøre en storkommune.

Tak til de mange - 11 - 12 hundrede børn og deres forældre, som jeg gennem årene har samarbejdet med. Tak for de mange børnesmil, jeg har fået. Dem vil jeg savne. Men jeg vil også savne det at være med til - eller have et naivt håb om at være med til - at støtte eller hjælpe de børn og unge, som af forskellige årsager har det svært og ovenikøbet alt for tidligt synes, at livet er for svært.

Den opgave må ledelse, medarbejdere og forældre bruge ressourcer på. Hvis ikke man gør det, så kan man for disse børn godt glemme alt om fine test og evaluering af viden og færdigheder.

Tak til samarbejdet med medarbejdere. Tak til jer, der i høj grad har været medvirkende til, at jeg har været glad for at tage på arbejde. Jeg vil ikke fremhæve nogen, men alligevel sige en ekstra tak til dem, som jeg gennem alle årene har samarbejdet med - som var med til at omskole mig. Tak til SFO ledere og medarbejdere. Det er godt at have pædagoger på en skole. En særlig tak også til Ruth og Jørgen. Det er guld værd og en nødvendighed som leder, at man kan vende og drøfte problemer bag lukkede døre og så forvente loyalitet og opbakning.

Jeg føler mig i den grad privilegeret, når jeg efter 35 år i folkeskolen og 23 år som skoleleder klart kan sige, at jeg aldrig har fortrudt valget af job, at jeg altid har været glad for jobbet, at jeg er glad, når jeg forlader det, men absolut ikke forlader jobbet, fordi jeg er træt af det, eller fordi der ikke er spændende udfordringer.

Pas for børnene og de unges skyld godt på Rødding Skole!

Tak til jer alle!

Jørgen Dalagers kronik

.

Alt har sin tid

Når denne kronik går i trykken, har jeg rundet et skarpt hjørne. Det er for øvrigt vel en kunst i sig selv at *runde noget skarpt*, så mon ikke man skal være mindst tres år for at kunne gøre det?

Det med det *runde* er vel i øvrigt en "egenskab", man kan iagttage hos mange, at man bliver rundere med alderen – og ikke blot om livet, men også den måde, hvorpå man forholder sig til livet omgivelserne som sådan? Og det er vel ikke så ringe endda?

Og hvad så, når du nu fylder tres?

Spørgsmålet har jeg ikke fået stillet ret ofte.

For en del år siden undlod man ofte at stille spørgsmålet til en tresårig, for at han ikke skulle få det indtryk, at man antydede, at han burde gå på pension for at give plads til en anden. Ja, skolelederkolleger og andre i det offentlige fik endog tilbudt aftrædelsesordninger for at forlade jobbet til fordel for yngre kræfter.

I dag stiller man måske ikke spørgsmålet, fordi det vel ikke kan passe, at man som tresårig ikke har forstået de politiske meldinger om at blive i jobbet, så velfærdssamfundet kan bevares.

Der er ganske vist stadigvæk utrolig mange arbejdsløse, mens der jo skal skabes traditioner for at blive på arbejdsmarkedet længst muligt, så man har vænnet sig til tanken, når der med tiden for

alvor bliver brug for den samlede arbejdsstyrke.

Og du er jo sund og rask og har et vellønnet og godt job med masser af udfordringer, så hvorfor stille spørgsmålet?

Ja, og jeg oplever også i høj grad jobbet som udfordrende og spændende, og føler mig også engageret i de krav om ændringer og fornyelser, der til stadighed stilles til skolen.

Vi har besluttet ...

På trods af det, har vi alligevel besluttet, at det vil være godt for os, at få mere tid til andet end skole. ”Vi” det er primært min kone og jeg, men mine børn - ja, og selvfølgelig også børnebørn - er der lyttet til, og til dem bliver der også mere tid.

Derfor har jeg på trods af ..... søgt min afsked pr. 1. august.

Det har været en stor beslutning at træffe, og det har det sidste halvår fyldt en del i min bevidsthed og i snakken i familien.

Jeg føler mig utrolig privilegeret ved overhovedet at have mulighed for at træffe det valg, men har da også haft den indre diskussion med mig selv om, hvorvidt det var rimeligt, at man når man i øvrigt føler sig sund og rask og kun er forkalket i begrænset omfang – at man så tillod sig blot at gå på pension.

Hvorfor?

Svaret er næsten det samme, som jeg gav for fyrre år siden, da jeg fravalgte landbruget og gik på seminarium: Jeg ville/vil gerne have, at jeg fik/får tid til andet og mere end blot det at være landmand/skoleleder.

Det fik jeg dengang, det får jeg nu.

Jeg har aldrig fortrudt det valg, jeg traf dengang, og tror heller ikke, jeg vil fortryde det valg, jeg har truffet nu.

De mange valg ..

Som de fleste har oplevet, så sker det ofte, at når der skal træffes store og skelsættende valg, så tænker man ikke blot fremtid, men også fortid.

Det sker også, når man forsøger at overbevise sig selv om, at man har gjort sin borgerpligt og godt kan tillade sig forlade arbejdslivet.

Læserne kan stå af nu, inden jeg tager jer med på turen retur til udgangspunktet, men man må selvfølgelig også godt tage med.

Hvor kom jeg fra?

Undfanget på et husmandssted på Herningegnen på kanten af de virksomme brunkulslejre i besættelsestidens tredje forår. Kom til verden samme sted den 22. januar 1944 - kort efter mordet på Kaj Munk.

Familiens fjerde og sidste forsøg på at få en dreng.

Flyttede i november 1944 med familien til Stenderup ved Grindsted, hvor mine forældre overtog morfaderens ejendom.

Karl og pige og forældre tog sig af et landbrug på halvtreds tdr. land og fire børn, så her var der hverken behov for dagpleje, vuggestue eller børnehave. Rationeringsmærkerne sørgede for en rimelig

fordeling af købmandens varer, hvis ellers man havde råd.

Der var brug for børn om sommeren

Skolegang fra 1951 til 1958 efter den midtjyske ordning: Skolen havde fire klasser, så man det første år, kun var en årgang i klassen, og de efterfølgende seks år var der to årgange pr. klasse. Om sommeren i skole hver anden dag fra kl. 7 – 12, og om vinteren hver dag fra kl. 9 – 15.

Op til 36 elever i klassen fra to årgange. Kneb det med disciplinen var hårdtslående argumenter accepteret. Salmever blev lirt af stående ligesom historie og bibelhistorie. De, der havde svært ved at læse eller huske salmevers, var med velberådet hu placeret bagest i klassen, så de var lidt af vejen. Jeg husker bedst de gode lærere. De, der gav noget af sig selv, var engageret i deres fag og kunne lide børn.

Enkelte af den anden slags står svagt i erindringen, men det skyldes måske nok, at jeg stort set var glad for at gå i skole. En lussing eller to har jeg fået af begge slags.

Ploven eller ....?

Mine tre søstre gik - som langt de fleste - ud af skolen efter konfirmationen i 7. klasse, og da jeg jo som eneste dreng nok skulle overtage gården, ja, hvorfor skulle jeg så tage toget til den private real-skole i Grindsted. Anbefalet blev det skam af mine lærere, men når jeg som pigerne kom på efterskole i fem måneder som femtenårig, så skulle jeg vel nok kunne blive en udmærket landmand. Landbrug og have, som der i øvrigt var meget af, var en familieopgave, så relativt tidligt var jeg med i sjakket, når der skulle hakkes roer eller samles kartofler op. Men den fri leg havde også gode vilkår.

Konfirmeret i foråret 1958 og så var jeg karl på gården med det ansvar og de privilegier det medførte.

En vinter på efterskole for drenge 1959-60, og så ud at tjene det efterfølgende halve år. To år som karl derhjemme og så til hovedstaden som soldat i seksten måneder.

Hvor går jeg hen efter dette cirkus?

Her langt fra hjemmet kom så spørgsmålet, som jeg ofte har stillet unge mennesker: hvad vil du med dit liv Jørgen?

Utroligt, men muligheden for at blive lærer, selv om man kom fra ploven uden real- eller studentereksamen, var faktisk til stede først i tresserne. Det krævede, at man inden man blev optaget på seminariet brugte ca. halvandet år og bestod optagelsesprøven. Beslutningen blev truffet og majoren accepterede endog, at jeg fik fri til at starte i "forpræp" på Nr. Nissum Seminarium til 1. februar i 1964, men så skulle jeg komme tilbage på forårsmanøvre, inden jeg for alvor skulle prøve at lære at lære for at blive lærer..

Kommer du ikke hjem, så går vi ..

Parentes bemærket, så medførte min beslutning, at inden jeg overhovedet havde forladt cirkus milli, så var mit barndomshjem solgt, og min far valgte som jeg, da han var fyldt tres at søge nye udfordringer.

Jeg bestod og blev optaget på seminariet, men det er klart, at der var huller i mine færdigheder, og det er ikke nogen tilfældighed, at jeg aldrig har undervist i sprog.

Hvis man kom fra ploven og næsten kun havde lært jysk og senere i hovedstaden havde tillært sig

lidt rigsdansk, ja, så .... Men mine lærere i den stråtækte kan rose sig af, at vi lærte dansk og regning og da orienteringsfagene havde min naturlige interesse, ja, så blev det ikke fremmedsprogene, der fik tiden.

Jeg blev degn i Overlund ...

Fem dejlige år havde jeg på seminariet, inden jeg blev ansat på Overlund Skole i 1969. En skole på størrelse med Rødding dengang, men en skole i en rivende udvikling.

Tolv rigtig gode år havde jeg der med masser af udfordringer på skolen, men også med andre undervisningsmæssige gøremål.

I 1970 købte min kollega, Aase, og jeg den ejendom i Vrå, som vi stadig bor på, og man kan så næsten gætte, at vi samme år giftede os, som man selvfølgelig gjorde dengang, når man flyttede sammen.

En skolehistorie om besværligt skolevalg

Vrå hører til Pederstrup Sogn, som igen hører til Løvel skoledistrikt. Men da mange fra Vrå efterhånden kørte til Viborg på arbejde, blev der, da vore børn skulle i skole, søgt om tilladelse til at benytte Rødding Skole. Selv om flere børn herfra allerede gik på skolen blev det et afslag, og først efter fornyet ansøgning og afstemning om tilhørsforhold blev Vrå indlemmet i Rødding Skoledistrikt.

Hvad vil du med dit liv Jørgen?

I 1981 ønskede skoleinspektør, Petersen at gå på pension, idet man forventede, at der skulle overbygning på skolen året efter.

De store elever gik på henholdsvis Østre og Nordre Skoler i Viborg.

Stillingen blev opslået, og uden i øvrigt at have overvejet at blive leder, så rejste spørgsmålet sig igen: hvad vil du egentlig med dit liv Jørgen?

Jeg søgte og var den heldige ud af 38 ansøgere. Det er i øvrigt tankevækkende, at der dengang var så mange, der ville være leder. Det sker ikke, når stillingen efter mig bliver opslået, selv om jeg vil betragte den som en attraktiv lederstilling.

Fem år før Tjele Extra

Treogtyve gode år har jeg haft på skolen her. Overbygningen kom først i 1986 efter nogle drabelige politiske sværdslag. Tjele Extra startede med den første 8. klasse, så det er min attende og sidste kronik som skoleleder. Journalister fra Tjele Extra skal også i fremtiden være velkommen til at spørge om, hvad jeg bruger mit liv til.

Udfordringer har der været mange af, men jeg føler mig privilegeret, når jeg tænker tilbage på femogtredive spændende år i folkeskolen. Bøvl og trælse oplevelser har der da selvfølgelig også været, men håbet om og troen på, at man har været med til direkte eller indirekte at gøre en forskel i børn og unges liv er nu ikke så ringe endda.

Jeg føler mig stadig engageret i mit arbejde, men jeg vil også hellere gå, inden engagementet svigter og for mange ønsker at se ryggen af mig.

Hvad vil du så med dit liv, Jørgen?

Ja, svaret er som sagt det samme som for fyrré år siden: jeg vil have tid til mere end en ting.

Det betyder selvfølgelig ikke, at jeg ikke synes, at jeg har tid til andet end skole nu, men der er

mange ting, jeg gerne vil, som jeg slet ikke når.

Jeg glæder mig til at få mere tid sammen med min kone og mine børnebørn og børn.

Jeg vil have en større græsplæne

Jeg vil se på mine får.

Jeg vil holde vores relativt store køkkenhave pænere

Vi vil rejse lidt mere.

Vi vil bruge vores sommerhus lidt mere.

Vi vil tage os lidt mere af vores mødre.

Vi kører til Nordkapp i juli.

Jeg vil da måske også stadig være med til at lave revy

Jeg vil arbejde med lokalhistorie.

Jeg vil besøge landsarkivet.

Jeg vil måske hjælpe nogen, der har hjælp behov

Jeg vil måske lave et eller andet om min kones morfars breve fra 1. verdenskrig eller om Peiterens (en anden speciel mand som byggede vores ejendom) gamle dagbøger.

Måske, måske , ...

Årsplanen?

Ja, tænk, at man ikke engang skal stå til regnskab for, hvad man måske vil pr. 1. august.

Ingen årsplaner her, men mange forventninger. Spændende er det selvfølgelig også, hvordan jeg - efter at have været styret af en klokke i så mange år - kan forvalte friheden

Og så mangler der jo bare lige det, som nogen måske kan tænke: Det kan jo være farligt at glæde sig for meget, for det ville jo være pokkers, hvis man som nogen gør det, sætter træskoene lige før.

Nej, sådan tænker jeg trods alt ikke. Jeg forlader et arbejdsliv, jeg har været glad for, så livet ligger ikke kun forude.

JørgenDalagers sidste kronik i Tjele Extra

En tsunami gik igennem stuen

Uha, hvad er det for en overskrift? Det kan da vist være et farligt emne. Men jeg har accepteret at reflektere lidt over et emne til en kronik, og har nu sat mig i nogle yderst trygge omgivelser med en skøn udsigt og søger noget, som har fyldt en del i min og gerne i andres bevidsthed

Julelysene blev kraftigt slukket, da tsunamien anden juledag skyllede gennem vore stuer. Hvad var det der skete, og hvad var det denne frygtelige naturkatastrofe gjorde ved mig og os alle sammen? Der er sket og sker dagligt mange ulykker, som for enkeltfamilier føles lige så voldsomme som tsunamien, men det er klart, at når en flodbølge ødelægger livet for så mange på en gang, så går verden i chok. Ja, så giver vi plads for solidariteten, næstekærligheden, medfølelse og gavmildhed.

Solidariteten blev levende

Hvis nogen ind imellem vil påstå, at solidariteten er død og egoismen blomstrer, og at enhver har nok i sig selv, så kan det nok være, at munden blev lukket på dem. Her blev det synligt, at man, når det virkelig gjaldt, godt kunne fortrænge ”noget for noget” – normen. Når det virkelig gælder, så er det også ”kærlighedsnormen”, der gælder: ”noget for ingenting”.

Man kan i sandhed sige, at tsunamien gik igennem stuen, hvor husalteret i en lind strøm viste døde, sørgende og materiel elendighed.

TV var rammen

Alle stod sammen. TV var rammen, hvor alle havde mulighed for at være med til at bidrage med penge eller kunstneriske indslag. Her kunne man se, at selv om man måske havde reduceret u-landsbidraget, så folk kunne få flere penge i lommen, så kunne de også godt få dem op igen, når det virkelig gjaldt.

Der må ikke herske nogen tvivl om, at jeg både økonomisk og holdningsmæssigt støttede den hjælp, som tilgik ofrene for naturkatastrofen. Jeg kan da også håbe, at det ikke går som det plejer, at når ”bølgen har lagt sig” så får de berørte lande kun 40% af alle de penge, som det internationale samfund under pressens bevågenhed bevilgede.

Tsunamien er jo også gået ud af stuen nu og har givet plads til snak om skattestop og skatteloft og børne- og ældrecheck, så der også næste gang kan blive råd til at bruge normen: ”noget for ingenting”.

Hvis tsunamien var drejet i vestlig retning??

Hvis tsunamien havde taget en lidt anden retning, ville den så ikke være kommet så kraftigt gennem vore stuer.

Kig på kortet og forestil dig, at tsunamien var drejet i mere vestlig retning, så ville den have ramt Bangladesh i langt højere grad end den gjorde. Det flade og fattige land er tidligere blevet hårdt ramt af lignende katastrofer, og eksperter har antaget, at hvis flodbølgen havde været lige så kraftig der som f.eks. Sri Lanka og Indien oplevede det, så ville tabstallet måske have været 10 mil. Samtidig ville det have medført, at Thailand ikke ville være blevet ramt, og det ville kun have ramt nogle få skandinaver.

Tsunamien ville selvfølgelig være skyllet genne vore stuer, og der ville også – ikke mindst på grund af det uhyre høje tabstal – være blevet foretaget indsamlinger, for vi har da tidligere ved store katastrofer vist en stor offervilje. Men ville tsunamien have været så kraftig i vore stuer?

Vi magter ikke konstante ”flodbølger” i vore stuer.

Vi kan ikke til stadighed have flodbølger, hungerkatastrofer, borgerkrige eller aidsepidemier til at gå igennem vore stuer. De er der hele tiden og millioner går sultne i seng hver aften og dør af det.

I øjeblikket er det TV, der får lov at bestemme, hvor meget vi skal påvirkes, og hvor længe man tror, vi vil følge deres reportager om nød og død. De ved, at selv om verden er lille, så kan man kun fastholde folks opmærksomhed, hvis nogle af ”vore egne” er involverede, eller hvis vi har en rimelig chance for at identificere os med de ramte: ”Det kunne jo også have været os eller vores”

Ja, mine børnebørn er netop i skrivende stund kommet til Thailand.

En fredeligere verden

En mere fredelig og terrorfri verden kan vi kun nærme os ved at mindske fattigdom og sult i verden. Hvis de ti rigeste lande i verden gik sammen ville de kunne afhjælpe disse forhold i vid udstrækning, og de ville snart kunne opleve besparelser på terrorbekæmpelse og krige.

Politikerne må påtage sig ansvaret for denne opgave.

Hvis vi skal nærme os dette mål, skal offerviljen i de rige lande ikke være afhængig af, hvornår der går en tsunami gennem vore stuer. Vi må erkende, at vi ved at mindske fattigdommen i verden ikke blot viser næstekærlighed, men også vil få noget for noget.